

TYÖTTÖMÄSTÄ TOIMIJAKSI

Asukastalotoiminta mahdollistajana

Ismo Lindroos
Pro gradu-tutkielma
Sosiaalityö
Jyväskylän yliopisto
Kokkolan Yliopistokeskus
Chydenius
Kevät 2013

TIIVISTELMÄ

Työttömästä toimijaksi Asukastalotoiminta mahdollistajana

Ismo Lindroos

Sosiaalityön pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Ohjaajat: Aila-Leena Matthies & Helky Koskela

19.5.2013

90 sivua, 3 liitettä

Tutkimusaiheen valintaan liittyi yhteiskunnallinen kehitys, joka on aiheuttanut työttömyyden kasvun lähes kriisilukemiin ilman todettavissa olevaa ratkaisua työttömyyteen ja sen aiheuttamaan osattomuuteen. Tutkimuksessa asetetaan vaikuttamaan pyrkivän yhteisöllisen työtteen puolelle yhteiskunnassa ja sosiaalityössä vallitsevamman yksilöön keskittymisen ja yksityisen vastuun diskurssin sijaan.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää asukastalotoimintaan osallistumisen mahdollisuuksia vahvistaa työvoimapoliittisissa toimenpiteissä asukastalojen toimintaan osallistuneiden kokemusta yhteisöihin, kuten asukastalon ja asuinalueen yhteisöön, ja yhteiskuntaan kuulumisesta. Tutkimuksessa analysoidaan myös toimintaan osallistumisen edellytyksiä vahvistaa saman kohderyhmän täysivaltaista kansalaisuutta eli toimijuutta. Tutkimuksessa tarkastellaan asukastalotoiminnassa käytössä olevia tapoja, käytäntöjä ja menetelmiä toimia työvoimapoliittisissa toimenpiteissä työskentelevien ihmisten kanssa.

Tutkimuksen aineisto koostuu yhdeksästä teemahaastattelusta. Haastattelin kuutta asukastalolla yli kuusi kuukautta kestänyttä työvoimapoliittista toimenpidettä kauemmin työskennellyttä henkilöä. Haastattelin myös kolmen asukastalon toiminnanohjaajia. Teoriasidonnaisen analyysin toteutin sisällönanalyysinä. Tutkimusasetelma ja tutkimuskysymykset perustuvat yhteisölliseen työhön kuten yhdyskuntatyöhön pohjautuviin teoreettisiin lähtökohtiin, joiden perusteella yksilöasiakkuuteen pohjautuvan sosiaalityön rinnalle tarvitaan osallistumista ja yhteisöllisyyttä edistäviä työmuotoja. Aineiston analyysi nosti esille empowermet-teorian ja toimijuuden käsitteen.

Tutkimuksen perusteella asukastalon toimintaan osallistuminen tuotti kokemuksen asukastalon, asuinalueen yhteisöihin kuulumisesta ja vahvisti kokemusta yhteiskuntaan kuulumisesta. Tutkimustuloksena todettiin asukastalotoiminnan mahdollistavan eritasoisen toimijuuden vahvistumisen asukastalon toimijasta asukastoimijaksi sekä yhteiskunnalliseksi toimijaksi ja täysivaltaiseksi kansalaiseksi. Toisena tutkimustuloksena asukastalo osoittautui työttömien voimaantumisen mahdollistavaksi toimintaympäristöksi. Kolmantena tutkimustuloksena todettiin asukastalon toimintaan osallistumisen hyödyttäneen sekä toimijaa itseään että asukastaloa ja asuinalueetta.

Johtopäätöksenä totesin, että sisällyttämällä työttömien aktivointiin myös yleishyödyllisen toimintaan osallistumisen, mahdollistettaisiin osallisuuden vahvistuminen myös monien niiden työttömien kohdalla, jotka eivät avoimille työmarkkinoille työllisty. Työttömänä olleet kansalaiset ovat nousseet asukastalojen toiminnoissa aktiivisiksi toimijoiksi osallistumalla asukastalon, asuinalueen ja yhteiskunnan kehittämiseen. Asukastalon tulisi olla itsestään selvästi asukkaille kuuluva perusoikeus, johon kannattaa resursoida.

Avainsanat:

Asukastalo, yhdyskuntatyö, osallistuminen, voimaantuminen, toimijuus

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	4
2. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	8
3. YHTEISÖLLINEN TYÖ ASUINALUEELLA	9
3.1 Yhdyskuntatyö	9
3.2 Asukastalot	13
3.3 Yhteisöllisyys	18
3.4 Kansalaistoiminta ja -yhteiskunta	22
4. AKTIVOINNIN JA ASUKASTALOTYÖN RISTEYKSESTÄ	25
4.1 Työvoimapolitiittiset toimenpiteet	26
4.2 Sosiaalityön yhteiskunnalliset orientaatiot	29
4.3 Osallistuminen ja osallisuus	33
4.4 Empowerment	38
4.5 Sosiaalipedagoginen innostaminen	43
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	46
5.1 Laadullisesta tutkimuksesta	46
5.2 Tutkimuksen osallistujat ja tutkimusympäristö	49
5.3 Aineiston keruu	51
5.4 Aineiston analyysi	54
5.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset lähtökohdat	59
6. TYÖTTÖMÄSTÄ TOIMIJAKSI	63
6.1 Työtehtävät osallisuuden mahdollistajina	63
6.2 Voimaantuminen	69
6.2.1 Voimaantumisen lähtökohdat	69
6.2.2 Voimaantumista asukastaloympäristössä	71
6.3 Molemminpuolinen hyöty	74
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	78
LÄHTEET	

LIITE 1. Teemahaastattelurunko: Työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen osallistunut

LIITE 2. Teemahaastattelurunko: Toiminnanohjaaja

LIITE 3. Suostumus haastatteluun ja haastattelutietojen käyttöön tutkimusta varten

1. JOHDANTO

Työttömiä pyritään aktivoimaan erilaisilla työvoima- ja sosiaalipoliittisilla keinoilla kuten työvoimapoliittisilla toimenpiteillä ja kuntouttavalla työtoiminnalla. Tässä tutkielmassa tarkastelen työ- ja elinkeinotoimistojen kautta aktivoitavien työttömien osallistumista Helsingin eri kaupunginosissa sijaitsevien asukastalojen toimintaan. Tutkimuksessani kysyn, miten työttömänä aikaisemmin olleet ihmiset kokevat itsensä Helsingissä sijaitsevien Käpylän yhdyskuntaklubin, kumppanuustalo Hannan ja Pihlajamäen lähiöaseman toiminnassa, asukkaana asuinalueellaan ja yhteiskunnassa. Analysoin myös asukastalojen toiminnan vetäjien näkemyksiä työttömien osallistumisesta talojen toimintaan.

Työttömien aktivoinnista huolimatta suuri ja mahdollisesti kasvava joukko ihmisiä on jäämässä avoimien työmarkkinoiden ulkopuolelle. Työttömiä työnhakijoita oli 2013 helmikuussa 290 900. Työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin ja muuhun aktivointi osallistuvia oli samaan aikaan 103 600. (TEM-a, -2013.) Tämän lisäksi työttömänä on ihmisiä, jotka eivät ole TE-toimistojen asiakkaana. Etuutenaan he saavat työttömyysetuuden sijaan toimeentulotukea.

1990-luvun laman jälkeen myötätuntoinen suhtautuminen työttömiin on muuttunut heidän omaa vastuuta tilanteestaan korostavaksi. Syy työttömyyteen nähdään yhä useammin ihmisessä itsessään. Julkisessa keskustelussa enää ei puhuta rakennetyöttömyydestä. Puhe työttömien oikeuksista on muuttunut puheeksi heidän velvollisuuksistaan. Kun työtön ei löydä työtä, voidaan häntä aktivoida, ensin kehottaa ja sitten velvoittaa osallistumaan työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin tai kuntouttavaan työtoimintaan. (Julkunen 2006, 207-208.)

1970-luvulta alkaen on suomalaisissa lähiöissä toteutettu yhdyskuntatyötä (Roivainen 2008, 26). Tänä päivänä sitä ei useinkaan kutsuta enää yhdyskuntatyöksi. Kysymys on joka tapauksessa asuinalueeseen ja asukkaisiin suuntautuvasta työstä, jonka toteuttajina toimivat

ainakin suurelta osin asukkaat itse. Työmuotoa toteutetaan kuitenkin usein niin, että sen toteutuksessa on mukana sosiaalitoimen tai järjestön palkkaama työntekijä, joka ei välttämättä ole alueen asukas. Asukkaille suunnatun ja asukkaiden sekä asuinalueen tarpeista lähtevän työn keskiössä on tila missä ja mistä tehdä tätä työtä. Asukastalot ovat toimineet yhdyskuntatyön ytimessä jo yli 100 vuotta (Puurunen ja Röpelin, 2004). Ne tarjoavat monenlaista toimintaa sekä työssäkäyville että työttömille. Työttömille ne tarjoavat osallistumismahdollisuuksia satunnaisesta osallistumisesta päivittäiseen työskentelyyn asukastalolla. Asukastalot toimivat myös työttömien aktivoinnin areenoina.

Uusliberalististen yhteiskunnallisten muutosten myötä kansalaisten valinnan mahdollisuudet ovat kasvaneet, mutta yhteiskunnallinen eriarvoisuuden lisääntymisen voi nousta sen kääntöpuoleksi. Mikäli valtio vähentää vastuutaan hyvinvointipalvelujen tuottamisessa, voi se johtaa kaksikolmasosayhteiskuntaan, jossa kahdella kolmasosalla menee aika hyvin ja kolmasosa syrjäytyy täysin. Individualisoituvan yhteiskunnan riskit jäävät yksilön omalle vastuulle. (Jokinen ja Saaristo 2006, 142.) Näkemykseni mukaan uusliberalistiseen ajatteluun liittyvät käytänteet ovat lisääntymässä palvelujärjestelmässä. Uusliberalistisille voimille tarvitaan vastavoimia ylläpitämään yhteiskunnallista hyvinvointia ja oikeudenmukaisuutta.

Euroopan komission julkilausumassa määritellään aktiivinen yhteiskuntaan osallistaminen seuraavasti. Jokaiselle kansalaiselle, etenkin kaikkein huono-osaisimmille, tulee mahdollistaa täysivaltainen yhteiskunnallinen osallistuminen, kuten työpaikka. (European Commission, 2013.)

Jos työpaikkoja ei riitä kaikille tai ne ovat sellaisia, joihin työttömät eivät kelpaa tai pysty, niin tilanne on työttömän ja yhteiskunnan kannalta hankala. Millä tavoin avoimien työmarkkinoiden ulkopuolelle jäävä suuri joukko ihmisiä voisi kokea elämänsä mielekkääksi ja osallistua yhteiskunnalliseen elämään? Voisiko työttömien osallistuminen yleishyödylliseen toimintaan kaupunginosassaan tai kyläyhteisössään tuoda avoimien markkinoiden palkkatyöhön osallistumiseen vaihtoehtoja?

Pysyväluonteiseksi muuttunut työttömyys ilmiönä ja inhimillisenä kärsimyksenä haastaa julkista sektoria ja järjestöjä kehittämään työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämässä olevien ihmisten kanssa tehtävää työtä. Kirsi Juhila (2008, 75–78) on jaotellut sosiaalityössä vallitsevat diskurssit yksilöllisen vastuun diskurssiksi ja eriarvoistumisdiskurssiksi. Tämä tutkimus asettuu eriarvoistumisdiskurssin hengessä yhteiskunnallisesti vaikuttamaan pyrkivän sosiaalityön ja yhteisöllisen työotteen puolelle yhteiskunnassa ja sosiaalityössä vallitsevamman yksityisen vastuun diskurssiin ja yksilöön keskittymisen sijaan. Mielestäni yhteisöjen kanssa tehtävällä työllä kuten asukastoiminnalla on tarvetta ja yhteiskunnallista tilausta.

Tutkimuksellani haen vaihtoehtoista ajattelutapaa sille, että työttömien aktivointia ajatellaan pitkälti yksikön ja yksilön vastuun kautta. Voisiko yksilöön keskittyvän työttömien aktivointityön rinnalla ja sitä täydentäen toimia yhteisölähtöinen työskentelytapa. Onko työttömien osallistumisella asukas-, asukastalo- ja asuinaluelähtöiseen toimintaan kautta mahdollisuus vaikuttaa sekä työttömän itsensä että asuinalueen ja sen asukkaiden hyvinvointiin? Mielestäni asukkaiden toimintaa omalla asuinalueellaan tulisi mahdollistaa ylhäältä alaspäin suuntautuvan viranomaistoiminnan sijaan. Asukkaat voisivat itse luoda, kehittää ja toteuttaa omia palveluitaan. Näin voitaisiin luoda palveluita, jotka kohtaisivat asukkaat ja kansalaiset paremmin kuin viranomaisten ja päättäjien ilman palveluiden käyttäjien osallistumista suunnittelemat palvelut.

Olen itse osallistunut sekä aktivointityöhön viranomaisena että asukaslähtöiseen työskentelyyn vapaaehtoisena. Asukastalotoiminta on perinteisesti perustunut pitkälti vapaaehtoisuuteen. Suuri osa asukastaloilla toimivista ihmisistä on nykyään työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä toimivia työttömiä. Minua kiinnostaa tarkastella, miten näitä, työttömien aktivointia velvoittavuudessaan ja asukastalotoimintaa vapaaehtoisuudessaan, hyvin erityyppisistä lähtökohdista ja eri tavoilla toteutettavia työtapoja voidaan yhdistää. Perustuvatko ne toisilleen liian vastakkaiseen ajattelumalliin yhdistettäväksi vai voisiko niitä yhdistelemällä luoda jotain vaikuttavaa?

Yhteiskunta ei enää välttämättä pysty tuottamaan kaikkia kansalaisten tarvitsemia palveluita. Hvinden ja Johansson (2007) katsovat tarpeelliseksi kehittää yhteiskuntaan osallistavampaan suuntaan. Hyvinvointiyhteiskunta tarvitsee kansalaisia sekä asukkaita osallistumaan ja toimimaan. Yhteiskunnallisen hyvinvoinnin ja tasa-arvon ylläpitäminen edellyttää kansalaisosallistumisen mahdollistavia rakenteita. Myös työttömillä on tahtoa ja taitoa osallistua.

Tuija Kotirannan (2008, 90-99) aktivointia käsittelevän väitöskirjan mukaan empowerment, aktivointi ja aktivoituminen käsitteiden sisältöjen olevan hyvin lähellä toisiaan. Hän näkee aktivoinnin menetelmissä puutteita. Suomessa ei ole vahvaa perinnettä liittyen voimaannuttamiseen tai innostamiseen. Hyviä toimintatapoja ja ratkaisuja aktivoinnin menetelmien suhteen voisi Kotirannan mukaan löytyä empowerment-tyyppisestä työskentelystä ja sosiaalipedagogiikasta. Tässä tutkimuksessa haluan tarkastella, miten Kotirannan ajatukset aktivoinnin toteutusmahdollisuuksista voimaannuttamisen, empowerment-työskentelyn, innostamisen ja sosiaalipedagogiikan keinoin toimivat käytännössä. Tutkimukseni jatkaa tältä osin siitä, mihin Kotiranta aktivoinnin kehittämisen suhteen päätyi.

Tutkimusraportti rakentuu seuraavasti. Tämän johdantoluvun jälkeisessä toisessa luvussa tuon esille tutkimuksen tarkoituksen ja tavoitteet. Kolmannessa luvussa Yhteisöllinen työ asuinalueilla luon katsauksen yhdyskuntatyöhön, asukastaloihin, yhteisöllisyyteen sekä kansalaistoimintaan ja -yhteiskuntaan liittyviin teorioihin ja käsitteisiin. Neljännessä luvussa Aktivoinnin ja asukastalotoiminnan risteyksestä tarkastelen työttömien aktivoinnin ja asukastaloilla toteutettavan yhteisöllisen työ kohtaamista sekä sosiaalityön yhteiskunnallisia orientaatioita. Tutkimuksen juoni kääntyy tämän jälkeen asukastalotoimintaan liittyvien käsitteiden ja menetelmien kuten osallisuuden, osallistumisen, toimijuuden, voimaannuttamisen ja valtaistumisen sekä sosiaalipedagogisen innostamisen syventymiseen. Viidennessä luvussa tarkastelen ja raportoin tutkimuksen toteutusta. Käsittelen luvussa tutkimukseen metodologiaan ja menetelmiin liittyvät kysymykset sekä pohdin tutkimuksen eettisyyttä. Kuudennessa luvussa raportoin aineiston analyysia ja esitän tutkimustulokset. Seitsemännessä luvussa tarkastelen tutkimustuloksia ja teen johtopäätöksiä tutkimuksestani.

2. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Pro gradu tutkimuksen tarkoituksena on tutkia millaisia kokemuksia työttömille työnhakijoille suunnatuissa työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä asukastalojen toimintoihin osallistuneilla ihmisillä on asukastalojen toimintaan osallistumisesta. Lisäksi tutkimuksessani olen kiinnostunut asukastalojen toiminnanohjaajien ajatuksista näissä toimenpiteissä asukastalojen toimintaan osallistuneiden ihmisten asukastalotoimintaan osallistumisesta. Alkuehdoksi haasteltavaksi valittaville henkilöille asetin seuraavan. Työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä asukastalon toimintaan osallistuneiden haastateltavien tuli olla yhteen työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen osallistumisen jälkeen edelleen jollain tapaa aktiivisia. Edellytin että he olivat esimerkiksi puolen vuoden työelämävalmennuksen jälkeen jossain toisessa työvoimapolitiittisessä toimenpiteessä asukastalolla, tekivät vapaaehtoistyötä, olivat koulutuksessa, työssä tai löytäneet jonkun muun jatkopolun. Haastateltavat tavoitin asukastalojen toiminnanohjaajien kautta.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää asukastalotoimintaan osallistumisen mahdollisuutta vahvistaa työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä asukastalojen toimintaan osallistuneiden kokemuksia yhteisöihin, kuten asukastalon ja asualueen yhteisöihin, ja yhteiskuntaan kuulumisesta. Tutkimuksen tavoitteena on myös analysoida asukastalotoiminnan edellytyksiä vahvistaa työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä asukastalotoimintaan osallistuneiden ihmisten täysivaltaista kansalaisuutta eli toimijuutta. Tutkimuksen avulla pyritään myös tuomaan esille asukastalotoiminnassa käytössä olevia tapoja toimia työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä työskentelevien ihmisten kanssa.

Tutkimuskysymyksiä tässä tutkimuksessa ovat:

- 1) Minkälaisia kokemuksia asukastalon toimintaan työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä osallistuneilla ihmisillä on asukastalojen toimintaan osallistumisesta?

- 2) Miten työvoimapolitiisissa toimenpiteissä asukastalojen toimintaan osallistuvien ihmisten on mahdollista vahvistaa toimintaan osallistumisen kautta kokemustaan yhteisöihin kuulumisestaan?
- 3) Miten työvoimapolitiisessa toimenpiteessä asukastalontalon toimintaan osallistuneiden on mahdollista vahvistaa toimijuuttaan eli täysivaltaista kansalaisuuttaan?

3. YHTEISÖLLINEN TYÖ ASUINALUEILLA

Tässä pääluvussa jäsenän tutkimuskohteen toiminnallista kontekstia ja luon katsauksen yhdyskuntatyön menetelmän teoreettiseen ja historialliseen yhteyteen sosiaalityön tutkimuksessa. Alaluvussa 3.1 käsittelen yhdyskuntatyötä, joka on perinteisin ja yleisin käytetty käsite asuinalueella tehtävästä yhteisöllisestä työstä. Alaluvussa 3.2 esittelen asukastaloja sekä Suomessa että muualla Euroopassa sijaitsevien asukastalojen valossa. Painotuksena alaluvussa on asukastalot työttömien ja työvoimapolitiisissa toimenpiteissä työskentelevien toiminnan ympäristönä. Alaluvussa 3.3 käsittelen yhteisöllisyyttä, jonka merkitys asukastalotoiminnassa on keskeinen. Työttömälle yhteisöllisyys ilmenee sen vajeena. Olettamukseni mukaan asukastalot voisivat työttömien kannalta toimia paikkoina, joiden kautta hän voisi liittyä paikallisyhteisöihin. Alaluvussa 3.4 jäsenän ja kuvailen kansalaistoimintaa ja -yhteiskuntaa. Yhteisöllinen työ asuinalueella on perinteisesti ymmärretty vapaaehtoisten ja aktiivisten kansalaisten toteuttamaksi kansalaistoiminnaksi. Tämän tutkimuksen toimintaympäristön kolme asukastaloa tai -tilaa sijoittuvat omaehtoisen yhteisöhenkisen kansalaistoiminnan ja työllistämistoiminnan välimaastoon.

3.1 Yhdyskuntatyö

Päivi Turunen on tutkinut väitöskirjassaan (2004, 76, 115-117, 184-185) Pohjoismaissa toteutettavaa yhdyskuntatyötä. Turusen mukaan yhdyskuntatyön käsite vakiintui 1970-luvulla yleiseen käyttöön. Sen jälkeen vastaavasta asukkaisiin ja asuinalueisiin

suuntautuvasta työstä on käytetty lukuisia erilaisia termejä. Suomessa yhdyskuntatyypistä työstä on käytetty esimerkiksi vaihtoehtoinen sosiaalityö, alue- ja yhteisötyö, yhteisösosiaalityö, rakenteellinen työ, ekososiaalinen työ sekä kaupunki- ja maaseutusosiaalityö.

Irene Roivaisen (2008, 26-29, 37) mukaan suomalaisissa lähiöissä yhdyskuntatyötä on tehty 1970-luvulta alkaen. Työmuotoa sovellettiin kaupungeissa sijaitsevilla asuinalueilla, joihin oli muuttanut maaseudulta paljon uusia asukkaita. Yhdyskuntatyön tavoitteena on Roivaisen mukaan ollut suunnata yhteiskunnan resursseja ja normaalipalveluja asukkaille ja siten ennaltaehkäistä sosiaalisten ongelmien kehittymistä asuinalueilla. Yhdyskuntatyötä toteutetaan yhdessä asukkaiden ja asukasryhmien kanssa. Kyösti Raunio (2004, 16) toteaa yhdyskuntatyön perustuvan näkemykseen sosiaalityöstä, jossa yksilön ja perheen kanssa työskentelyä täydentää yhteisöjen ja yhdyskuntien kanssa työskentely. Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut siitä lisäarvosta ja -vaikutuksesta, jonka yhteisö- ja yhdyskuntalähtöinen työ tuovat työttömän aktivointiin.

Simo Koskinen (2003, 208-210) näkee yhdyskuntatyön kehittämistarpeen nousseen Suomessa havainnoista, että asumisen yhdyskuntien ongelmat ilmenevät monin tavoin yksilö- ja perhetasolla. Väestön muutto maalta kaupunkiin ei sujunut ongelmitta. Asuinalueiden ihmisten syrjäytymisestä heräsi huoli, uusavuttomuus nousi esille, solidaarisuutta vaikutti puuttuvan ja elämä oli muuttunut luonteeltaan yksityisyyttä painottavaksi. Yhdyskuntatyö nähtiin keinona vaikuttaa kaupunkiympäristön ja lähiöelämän esille nostamiin elämisen haasteisiin.

Sosiaalityössä yhteisöllisellä työllä on pitkä historia. Setlementtityössä asetuttiin asumaan sen aikaisten marginaaliryhmien, kuten värillisten ja maahanmuuttajien, sekä työväestön asuttamille alueille. (Roivainen 2002, 217.) Pia Puurusen ja Anna-Maija Röpöisen (2004) ja Kyösti Raunion (2004) mukaan setlementtiliikkeen perustajiin kuuluva 1800-1900-lukujen vaihteessa vaikuttanut sosiaalityöntekijä ja tutkija Jane Addams (1860-1935) korosti autettavan ja auttajan vastavuoroista suhdetta, jossa molemmat oppivat toinen toisiltaan. Liike ei pitänyt hyväntekeväisyyteen perustuvaa yksisuuntaista ”osaavasta”

auttajasta ”avuttomaan” autettavaan toteutettavaa auttamistyötä riittävänä. Addams näki köyhyyden syiden juontuvan yhteiskunnallisesta epätasa-arvosta. Setlementtiliikkeen toiminta rakennettiin yhteisöjen ja yhteiskunnallisten olojen muutokseen yksilöön keskittymisen sijaan. Muutosten mahdollistajina uskottiin asukkaiden yhteistoimintaan. Turunen (2008, 45) on todennut yhdyskuntatyötyyppisessä työssä käytettyjen työmenetelmien pysyneen yllättävän samanlaisina setlementtiliikkeen alkuaajoista tähän päivään.

Roivaisen (2008, 25-42) mukaan yhdyskuntatyöntekijät näkevät nykyään työnsä kohteena olevan asuinalueet yhteistoiminnallisina areenoina. Asuinalueen toimijoina on vaikuttanut yksittäisiä asukkaita, asukasryhmiä ja -verkostoja sekä viranomaisia. Yhdyskuntatyöntekijät pitävät työnsä vahvuutena sitä, että he ovat tavoitettavissa juuri siellä missä ihmiset asuvat. He pyrkivät välttämään hierarkkista asiakas-työntekijä asetelmaa ja toimivat asukkaiden ”kumppaneina”. Yhdyskuntatyön tavoitteena on ollut asukkaiden tarpeiden huomioiminen ja sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisy. Yhdyskuntatyössä rakennetaan vuorovaikutusta asukkaiden, viranomaisten ja poliittisten päättäjien välillä. Tutkimushaastatteluita tehdessäni totesin, että yhdyskuntatyössä pyritään Jane Addamsin lailla edelleen vaikuttamaan myös asuinalueen epäkohtiin ja yhteiskunnan rakenteisiin. Asuinalueilla tehtävä yhteisöllinen työ ei ole menettänyt poliittista luonnettaan.

Turunen (2008, 56-57) on todennut, että paikalliset kehittämishankkeet ovat 1990-luvun puolivälin jälkeen muuttuneet laajapohjaisiksi paikallisyhteisöstrategioiksi osana EU:n monitasoisista hallintoa EU-politiikan, -ohjelmien ja -projektien kautta. Hankkeiden toteuttajat eivät välttämättä enää tunne koko yhdyskuntatyökäsitettä. Yhteisölliset strategiat ovat siirtyneet sosiaalityön sektorilta muille sektoreille ja tieteenaloille, ja niitä luonnehtii monenkirjaisuus ja polarisoituminen.

Koskinen (2003, 228-230) käyttää käsitteen yhdyskuntatyö sijaan käsitettä yhteisösosiaalityö. Koskinen näkee uuden yhteistyön ominaispiirteenä kansalaisten ottamisen mukaan toimimaan yhdessä eri sektorien työntekijöiden kanssa vertaisina ja

kumppaneina. Näin on toimittu monissa lähiöhankkeissa. Uudistuva yhteisösosiaalityö perustuu näkemykseen, jossa yksilöt, ryhmät ja perheet ovat osa verkostoja ja yhteisöjä. Yhteisösosiaalityössä luodaan kumppanuutta kunnallisen sosiaalityön, kolmannen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden välille. Käsitys asiantuntijuudesta on myös yhteisöllistynyt. Yhteisösosiaalityössä pyritään vaikuttamaan ihmisten elämän olosuhteisiin paikallisella arjen tasolla, heidän osallisuuttaan ja kokemustaan täysivaltaisesta kansalaisuudestaan vahvistaen. Koskinen näkee toivottavana sosiaalityön ja kulttuurisen työn yhteensovittamisen.

Roivaisen (2008, 28) mukaan Helsingissä yhdyskuntatyö kuuluu edelleen myös sosiaalityöhön ja sosiaaliviraston työntekijöitä toimii vielä yhdyskuntatyöntekijä nimikkeellä. Pääkaupungin yhdyskuntatyö on painottunut Itäiselle alueelle. Lisäksi lähiöhankkeita on toteutettu EU-rahoitteisella Urban-ohjelmalla. Pihlajanmäessä Kalliolan settlementin kanssa toteutetun kumppanuushankkeen kotipesänä on toiminut Pihlajanmäen lähiöasema. Kumppanuustalo Hannassa Alppilassa on toteutettu yhdyskuntatyypistä työtä sosiaaliviraston ja järjestöjen toimiessa kumppaneina. Tämä tutkimus kohdistuu Helsingin kaupungin sosiaaliviraston toiminnaksi siirtyneen Pihlajanmäen lähiöaseman, Kumppanuustalon Hannan ja yhdistyksen ylläpitämän Käpylän yhdyskuntaklubin toteuttamiin yhdyskuntatyypisiin työmuotoihin.

Roivainen (2008, 41) näkee jälkimodernissa yhteisöllisyydessä elävän vahvan tilauksen ylläpitää ja vahvistaa asuinalueiden asukkaiden ja yhteisöjen toisiaan tukevaa toimintaa kuten yhdyskuntatyötyyppinen työ on tehnyt. Mielestäni paikallisyhteisön toimintaan osallistumisesta voi yhä useampi löytää mielekkään tavan toimia ja osallistua, samalla oman asuinalueensa ihmisiin tutustuen. Monet paikallisyhteisöt toimivat myös sosiaalisessa mediassa. Ihmisten voi olla helpompi lähteä mukaan toimintaan, silloin kun se ei edellytä osallistumista aikaan ja paikkaan sidotusti. Tietotekniikan mahdollistamien uudenlaisten paikallisyhteisöllisyyden ja -osallistumisen muotojen suosio on kasvussa.

Kaiken kaikkiaan asuinalueilla toteutettavalla yhdyskuntatyypillisellä työmuodolla on edelleen tarvetta ja kysyntää. Yksilöllistyvässä yhteiskunnassa ihmiset vaikuttavat

tarvitsevan erilaisia tapoja toimia yhdessä muiden ihmisten kanssa ja liittyä samalla toiminnan sekä osallistumisen kautta yhteen ja kokea yhteenkuuluvuutta. Yhdyskuntatyöntekijän sijaan toiminnan promoottorina voi toimia kuka tahansa alueen asukas. Toisaalta se, että toimintaa on ohjaamassa tai koordinoimassa sosiaalityön tai muun ihmisten kanssa tehtävän työn ammattilainen vahvistaa sitä, että myös huono-osaiset ihmiset kuten työttömät saadaan mukaan toimintaan. Uusi kaupunginosayhteisöllisyys toimii paljolti sosiaalisessa mediassa. Kaikki asukasryhmät eivät seuraa sosiaalista mediaa. Perinteisen yhdyskuntatyöntömuodot kasvokkain toteutuvine kontakteineen ja saman pöydän ympärillä toimimisineen eivät ole korvattavissa. Yhdyskuntatyön ytimessä sijaitsee asukastalo, joka mahdollistaa sen, että yhdyskuntatyötä voidaan toteuttaa erilaisten asukkaiden tarpeet huomioiden.

3.2 Asukastalot

Asuinalueilla sijaitsevat matalan kynnyksen kohtaamispaikat kuten kansalaistalot, sosiokulttuuriset keskukset, lähiön toimintakeskukset, perhekahvilat, kylätalot, korttelin asukastuvat ja asukastalot tai -tilat pitävät kaikki sisällään samantapaisia yhteisymmärrystä ja yhdessä tekemistä vahvistavia toimintoja. Niiden kaikkien toiminta perustuu asukkaiden tasavertaiseen ja kaikille avoimeen mahdollisuuteen tulla mukaan toimimaan. (Aila-Leena Matthies 2008, 74.)

Jane Addams oli Euroopassa matkustettuaan tutustunut Lontoossa työväen kortteleissa sijaitsevaan Toynbee Hall settlementtiin. Toynbee Hall teki Addamsiin vaikutuksen tapana auttaa vähäosaisia ilman organisoitua hyväntekeväisyyttä ja holhoavaa asennetta. Tästä vaikuttuneena hän perusti vuonna 1889 Chicagoon Hull House settlementitalon. Addams halusi tehdä kaupunkiympäristöstä suvaitsevamman, inhimillisemmän ja yhteisöllisemmän. Hull Housessa tarjottiin koulutuksesta vaille jääneille koulutusmahdollisuuksia ja alettiin kehittää ryhmätyötoimintoja. Adams vastusti hierarkkisuutta ja perusti talon päätöksen teon kollektiivisuuteen. Työntekijöitään hän kutsui asukkaiksi ja avuntarpeessa olevia naapureiksi. Talon toimintaa kehitettiin yhdessä alueen asukkaiden kanssa. Lukuisat

erilaiset kerhot tuottivat sivistystä ja monenlaista oppia. Taidetta ja teatteria arvostettiin inhimillistä kasvua ja merkitystä tuottavina toimintoina. (Puurunen ja Röpelin, 2004.)

Setlementtityön perustana olevaa ajattelua, toimintaperiaatteita ja -tapoja on pyritty tuomaan nykyoloihin esimerkiksi Helsingin Itä-Pasilassa sijaitsevassa vuonna 2008 perustetussa asukastalossa. Työntekijät ja asukkaat käynnistivät talon toiminnan yhdessä. Toiminta sai muotonsa yhdessä ideoiden ja tehden. Yhteistoiminnallisuus on toiminnan keskiössä. Talon voima on nimenomaan asukkaissa ja paikallisissa toimijoissa. Yhteiskunnallisesti heikoimmassa asemassa olevien asemaa pyritään parantamaan sen kautta. Toiminnassa vältetään ihmisten luokittelemista ja apua saava voi toimia toisessa tilanteessa auttajana. Talolla on toiminut ihmisiä myös palkkatukitöissä, työharjoittelussa ja kuntouttavassa työtoiminnassa. Työtehtävät on pyritty rakentamaan molempien osapuolten kannalta hyödyllisiksi ja mielekkäiksi. (Väisänen, Immonen ja Ojaksela, 2011.) Kävin tutustumassa Pasilan asukastaloon tutustuttuani paikan vetäjään Veikko Väisäsen Unelma Asukastalosta seminaarissa helmikuun 2013 alussa.

Veikko Väisänen (2013) Helsingin Pasilan asukastalolta totesi, että työvoimapolitiittiset toimenpiteet asukastalolla toteutettuna mahdollistavat työelämään tutustumisen myös niille, joita ei ole muualle huolitettu tai muualla ole pärjänneet. Myös ne joilla ei ole työkokemusta saavat mahdollisuuden kokeilla työntekoa. Monille työvoimapolitiittiset toimenpiteet asukastalolla ovat tarjonneet ponnahduslaudan eteenpäin. Väisäsen mukaan asukastalon toimintaa ei voisi pyörittää niin monipuolisesti ilman työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä olevia ihmisiä. Työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä olevien ihmisten ja asukkaiden tutustuminen puolin ja toisin mahdollistaa myönteisen ajattelun kasvun. Väisänen piti kaikkien panosta talon ja asuinalueen hyväksi tärkeänä.

Mari Toivonen (2008) tutki lisensiaattityössään Tampereella sijaitsevan Kansalaistalo Mansikkapaikan toimintaa. Toivonen kuvaa Mansikkapaikkaa yhteisöllisenä olohuoneena, jossa alueen asukkaat ovat kohdanneet, ja jossa on vuosien varrella järjestetty hyvin monenlaista toimintaa. Talossa on toteutettu vapaaehtoistoiminnan lisäksi myös paljon työllistämiseen liittyvää toimintaa. Työllistämistoiminta talossa on nähty osallistuneita

hyödyttäväksi ja heidän uskoa omiin kykyihinsä lisänneeksi ajanjaksoksi. Työllistämiskausot Mansikkapaikassa kestivät puolesta vuodesta vuoteen. Tuki aika päättyi usein juuri kun työntekijä oli oppinut talon tavoille. Toiminnan vetäjille tämä tarkoitti jatkuvaa uusien työntekijöiden perehdytystä ja rekrytointia.

Jukka Vinnurva (2008) kuvailee Tampereen Hervannassa toteutetun yhdyskuntatyön kehitystä ja kasvua. Aluksi asuinalueella tehtiin sosiaalityötä kokeiluluonteisesti alueella sijainneesta pienestä toimistosta käsin, ja siitä edettiin käynnistämään varsinainen Toimelan asukastila. Viranomaisrooli koettiin ennen Toimelan perustamista pitävän yllä vastakkain asettelua työntekijän ja asiakkaiden sekä asukkaiden välillä. Toimelassa haluttiin toteuttaa sosiaalityötä toisin, yhdyskuntatyönä. 1990-luvun laman alkuaikana asukastiloissa toimineen keskusteluryhmän aloitteesta perustettiin Yhdessä Selviytymisen Tuki ry. Toimelan toiminta on ollut erittäin monipuolista. Siellä on toiminut esimerkiksi asukastoimikuntia, asukkaiden ohjaamia lasten harrastuskerhoja, ongelma- ja tarvelähtöisiä asiakasryhmiä sekä ongelmalähtöisiä ohjattuja jengi- ja ryhmätyömuotoja. Perinteistä yhdyskuntatyötä yhdistyksen toiminnassa edustaa Hervannan kaupunginosassa toimiva Verkon vapaaehtoistoiminta nimellä kulkeva asukastoiminta. Työllistämiseen liittyvää toimintaa yhdistyksellä on ollut runsaasti esimerkiksi palkkatukityön, työelämävalmennuksen, oppisopimuskoulutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan muodossa. Yhdessä selviytymisen tuki ry:n toiminta on perustunut sekä työllistämistoimintaan että omaehtoiseen kansalaistoimintaan.

Matthies (2003, 155-161) on tutkinut itäsaksalaisen lähiön pitkäaikaistyöttömien asukkaiden luoneen omaehtoisesta kansalaiskeskuksen Lebensmitten kehittymistä asuinalueellaan. Keskuksen toiminta on mahdollistanut työttömien asukkaiden omien voimavarojen löytämisen sekä omista tarpeista käynnistyvän aktivoitumisen. Demokraattisen osallistumiseen pohjautuneessa toiminnassa on luotu naapuriapua sekä monenlaista harrastus- ja opintotoimintaa. Lebensmitte on toiminut myös asukkaiden yhteisenä olohuoneena, jossa on kahvila. Asukkaille paikka on tarjonnut ”elämää” palkkatyön ulkopuolella ja mahdollisuuden täysivaltaiseen kansalaisosallistumiseen. Lebensmitten toiminta on perustunut työttömien vapaaehtoistoimintaan eikä viranomaisten velvollisuuteen aktivoida ”syrjäytyneitä”.

Århusin Bisbehavenin lähiössä sijaitseva Trivselhuset-asukastalo toimii asukasyhdistyksen ylläpitämänä. Talon toiminnassa on pyritty lisäämään asuinalueen vuorovaikutusta, viihtyvyyttä ja yhteisyyttä. Vuosituhannen vaihteen kohdalla toimintaa alettiin suunnata kasvavassa määrin maahanmuuttajiin, pakolaisiin ja muihin vaikeassa asemassa oleviin ryhmiin. Tanskassa yhdyskuntatyö on liittynyt monelta osin työttömien aktivointiin. Vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien ryhmiä on aktivoitu yhdyskuntatyötyyppiseen (bostadssocialt arbete) toimintaan osallistumisen kautta sosiaalisesti haastavissa lähiöissä. (Turunen 2004, 97-105, 185). Tanskassa työvoimapalvelut ovat siirretty alueellisesta valtiojohtoisesta työvoimapalvelujärjestelmästä paikallis- ja kuntavetoiseen järjestelmään (Arnkil, Spangar ja Jokinen 2012, 50-55).

Lokakuussa 2012 osallistuin kansainväliseen sosiaalityön seminaariin Lissabonissa. Sain mahdollisuuden tutustua Oeiraksen kaupungissa sijaitsevaan Centro Comunitario do Alto Lobaan yhteisökeskukseen. Kysymys oli peltihökkelilylien asukkaiden, kuten kap verdelaisten ja brasilialaisten maahanmuuttajien, uudelleenasuttamisesta kunnan omistamiin kerrostaloihin. Centro Comunitario do Alto Lobassa (<http://in-oieras.blogspot.fi/>) käytetään asukkaiden kanssa työskennellessä erilaisia yhteisöllisiä menetelmiä. Yhteisökeskuksen pihamaalla on pieni puutarha- ja palsta, jossa erityisesti nuoret ja ikääntyneet viljelevät. Lisäksi heidän toiminnassaan käytetään esimerkiksi taideterapiaa, tanssia ja liikuntaa. Yhteisöllisyyttä vahvistetaan myös yhdessä ruokailemalla ja yhteisillä tapahtumilla. Yhteisökeskuksessa suhtauduttiin varauksella työttömien työvoimapolitiittiseen aktivointiin. Painopisteenä oli sen sijaan esimerkiksi koulutuspaikan ja työpaikan etsimisessä auttaminen. (Julia Cardoson haastattelu). Suomessa aktivointia saatetaan toteuttaa niin, että tarjotaan pelkästään työvoimapolitiittisia toimenpiteitä ja kuntouttavaa työtoimintaa, mutta ei auteta löytämään koulutus- tai työpaikkoja.

Inkeri Rehtilä (2009) on etnografisessa tutkimuksessa selvittänyt asukastaloissa toteutettavan inhimillisen toiminnan merkityksiä asukkaiden hyvinvoinnille yhdyskuntatyöllä vaikuttuneissa asukastaloissa. Rehtilä analysoi asukastaloilla toteutuvan avoimeen vuorovaikutukseen ja kansalaiseskeisyyteen pohjautuvia paikallisia käytäntöjä, jotka tekevät asukkaiden arjesta mielekkäämmän. Elämäntilanteissa, joissa osallistujien

resurssit osallistua kansalaisina ovat vähäiset, asukastalot ovat tarjonneet mahdollisuuden kansalaisuuden vahvistumiseen. Asukastilat tarjoavat palkallista työtä, vapaaehtoista työtä, naapuriapua ja muuta arkista toimintaa. Auttajien ja autettavien roolit vaihtelevat, välillä avunsaaja onkin avunantajana tai päinvastoin. Roolit asukkaana tai työntekijänä muuttuvat myös, kun ihmiset saavuttavat asukastalon yhteisön jäsenyyden. Vaikka inhimillinen toiminta asukastiloissa ja yhdyskuntatyö vahvistavat asukastaloilla toimineiden ihmisten hyvinvointia sekä oman että kansainvälisten hyvinvoinnin edistymisen muodossa, ei asukastalon toiminta Rehtilän mukaan vaikuttanut olevan yhteydessä kyseisten toimijoiden asemaan työ- tai asuntomarkkinoilla tai palvelujärjestelmässä.

Matthies (2008, 74-79) luonnehtii asukastaloa matalakynnykseksi ”olohuoneeksi”, jossa voidaan joustavasti toteuttaa monenlaisia asukkaiden ja kansalaisten tarpeista lähteviä toimintoja. Vähäosaisemmat kansalaiset ovat löytäneet asukastaloista vertaistukea ja -apua sekä verkostoja, joiden avulla he ovat saaneet vahvistettua kulttuurista ja taloudellista pääomaansa. Asukastalot ovat tavoittaneet myös niitä, joita virallisen järjestelmän palvelut eivät tavoita. Asukastalojen ammatilliset palvelut ovat olleet heitä hyödyttäviä. Köyhän elinympäristön syrjäyttäviä elementtejä on murtunut ja elämä on avautunut uudella tavalla. Asukkaille on syntynyt kulttuuria ja maailmassa mukana olemisen tunnetta sekä konkreettista kouluttautumista ja työllistymistä. Monet marginalisoituneet ihmiset ovat asukastalon tai yhteisöllisen keskuksen toimintaan osallistumisen kautta löytäneet roolin ja tehtävän, jossa voimavarat ovat vahvistuneet ja kansalaisuus on täysivaltaistunut. Kysymys on heidän kohdallaan voimaantumisen ja valtaistumisesta, jollaista ei palvelujärjestelmän peruspalveluissa juuri tapahdu.

Koostaessani lukua totesin, että asukastalot ovat jo yli sata vuotta sitten kaupunkialueille käynnistetyin matalan kynnyksen yhteisöllisen toiminnan perinnettä. Asukastalojen toimintamuodot ovat settlementityön luonteisesti perustuneet kerho- ja koulutustoiminnalla sekä monenlaiselle omaehtoiselle toiminnalle. Omaehtoisen asukastoiminnan ja kansalaistoiminnan rinnalla asukastaloilla vaikuttaa myös työvoimapolitiittisten toimenpiteiden mahdollistama sosiaalinen työllistäminen. Asukastalojen toimintaan osallistumisen voidaan todeta tuottaneen hyvinvointia toimintaan osallistuneelle itselleen että muille talon kävijöille. Asukastalot mahdollistavat erilaisia osallistumisen muotoja.

Jotkut käyvät aamukahvilla ja lukemassa päivän lehden. Harrastekerhoihin voi osallistua esimerkiksi kerran viikossa. Työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin osallistuvat ihmiset työskentelevät asukastalolla päivittäin. Asukastaloissa toteutetaan työttömien aktivointia eri tavoin. Mielestäni on tärkeää, että asukastalot eivät painottuisi siihen liikaa. Asukastalotoimintaan tulee mahtua eri työmarkkinatilanteessa olevia asukkaita. Eri-ikäisten ja erilaisissa elämän tilanteissa elävien asukkaiden kohtaamisesta ja yhdessä toimimisesta kasvaa yhteisöllisyyttä, joka ulottaa mukaansa kaupunginosan erilaiset asukkaat. Yhdyskuntatyön menetelmien ja tavoitteiden keskiössä on yhteisöllisyyden vahvistaminen.

3.3 Yhteisöllisyys

Työttömät voivat työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin osallistuessaan olla mukana asukastalon ja asuinalueeseen liittyvissä toiminnoissa. Työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä toimivat ihmiset ovat voineet osallistua ja olla luomassa asukastalojen yhteisöllisiä toimintoja esimerkiksi lasten ja nuorten toimintaa järjestämällä, vetämällä kerhoja, auttamalla vanhuksia, pitämällä kahvilaa sekä tuottamalla kaupunginosajuhlia ja kulttuuritapahtumia. Työttömyys kaventaa ihmisen sosiaalista elämää ja vaikuttaa näin myös ihmisten kokemukseen yhteisöjen jäsenyyksistä. Seuraavaksi luon katsauksen yhteisöllisyyttä käsittelevään tutkimukseen. Lisäksi yhdistän yhteisöllisyyteen liittyvää tutkimusta asukastalon toimintaan.

Mikko Saastamoinen (2012, 33-47) toteaa yhteisö-käsitettä käytettävän suomalaisessa yhteisökeskustelussa monin tavoin. Hän näkee käsitteen olevan samalla sekä poliittinen että tieteellinen. Yhteisöllä on tarkoitettu paikkaa tai alueeseen sijoittuvaa ihmisten toteuttamaa toinen toistensa kanssa tekemisissä olemiseen perustuvaan elämänmuotoa ja paikalliskulttuuria. Paikallisuus näyttäytyy edelleen yhtenä keskeisenä yhteisöllisyyden kokemuksen määrittelijänä. Identiteetti ja suhde toisiin ihmisiin määrittyvät paikan kokemisen ja paikallisuuden perusteella. Yhteisöllisyyden kokemus pohjautuu ihmisillä usein johonkin paikkaan, sen ihmisiin tai elämänmuotoon sijoitettuna. Tässä tutkimuksessa yhteisöllisyyden keskiössä katsotaan olevan asuinalue ja suhde siellä asuviin ihmisiin. Yhteisöllisyyttä voisi tarkastella monista muistakin näkökulmista.

Zygmunt Bauman (2001, 144-149) luonnehtii ihmisten olevan nopeasti globalisoituvassa maailmassa toisistaan riippuvaisia. Useimmat elämässä kohdattavat haasteet eivät ole ratkaistavissa ilman muita ihmisiä. Nykypäivän maailmassa nouseville haasteille on Baumanin mukaan olemassa vain yhteisöllisiä ratkaisuja. Kaipaamme yhteisöllisyyttä, koska tarvitsemme turvallisuutta. Turvattomuuden tunne vaanii nykyihmistä kaikkialla. Yksilöllistyneessä yhteiskunnassa yhteisöllisyyden on perustuttava jakamiseen ja toisistamme huolehtimiseen sekä kaikkia ihmisiä yhtäläillä koskeviin ihmisoikeuksiin ja mahdollisuuteen elää niiden mukaisesti. Baumanin lailla näen yhteisöllisten ratkaisujen mahdollistavan ajan haasteisiin vastaamiseen. Myös työttömyyden haasteisiin voidaan etsiä yhteisöllisiä ratkaisuja.

Koskisen (2003, 227-230) mukaan sosiaalinen sana on korvattu yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa yhteisö käsitteellä, joka on nähty liittyvän moraaliin ja ihmisiä yhdistäviin pysyvälouenteisiin suhteisiin. Uudistuvaan yhteisökäsitteeseen sisällytetään yhteinen arvo- ja merkityspohja. Yhteisöllisyyskeskustelu liittyy yhteisökeskeisen yhteiskuntafilosofian kritiikkinä uus-liberalismille ja äärimmäiselle individualisoidumiselle. Yhteisöllä nähdään olevan tärkeä paikka ihmisen kasvu- ja asuinympäristössä sekä hyvinvoivan ja tasapainoisen elämän rakentamisen välineenä. Yhteisö ja yhteisöllisyys tarjoavat jatkumon ja yhteisen kulttuurin, jonka pohjalle ihmisen identiteetti rakentuu.

Vanhalakka-Ruoho ja Filander (2012, 383-385) ovat analysoineet yhteiskuntien ja yhteisöjen olevan koosteita monista sosiaalisista järjestyksistä, jotka perustuvat yhteisöjen ylläpitoon ja luomiseen. He näkevät yhteisöllisyyden vahvistuvan silloin, kun sen tärkeimmille elementeille kuten kunnioittavalle myötätunnolle, molemmin puoliselle kunnioitukselle, toisistaan huolehtimiselle, demokraattiselle keskustelulle, joka mahdollistaa sekä näkemystensä ilmaisemisen että avartumisen, annetaan tilaa.

Harju (2010, 75-84) sekä Vanhalakka-Ruoho ja Filander (2012, 383) toteavat ihmisen oleva perusluonteeltaan sosiaalinen olento, joka kaipaa toisten ihmisten seuraa. Harjun mukaan monet, kuten varmasti työttömät usein, joutuvat elämään yksinäisyydessä vasten tahtoaan. Yksinäisyydellä on masentavia ja lamaannuttavia vaikutuksia. Ihmisellä on tarve

olla pidetty ja hyväksyty sekä kuulua johonkin ja olla samalla osa yhteisöä. Ihmiset voivat kuitenkin asua jollain asuinalueella kokematta, että olisivat asuinalueen yhteisön jäseniä. Harju uskoo yhteisöllisyyden voimauttavaan vaikutukseen.

Matti Kortteisen (1982, 247-262) teoksessa Lähiö yhteisöllisyys paljastuu negatiivisen solidaarisuuden kautta. Muuttaessaan lähiöön ihmiset kokivat korttelinsa sosiaaliset verkostot myönteisinä. Vähitellen asukkaat alkoivat kuitenkin kokea, että heidän yksityiselämänsä alkoi kohdistua sosiaalista kontrollia, jonka sävyt olivat vertailevia ja kilpailevia. Eristäytymällä välinpitämättömyyden muurin taakse asukkaat pakenivat kielteisemmäksi muuttunutta yhteisöllisyyttä. Tuona aikana 1980-luvun vaihteessa erityyppiset elämänhaasteet kuten työttömyyden ja yksin elämisen tai yksinhuoltajuuden värittämät elämäntilanteet tuottivat todennäköisesti sosiaalista häpeä ja ulkopuolella olemisen kokemusta enemmän kuin vastaavat elämäntilanteet nykyään. Kortteisen mukaan hyvin menestyvien yhdyskunnalla ilmeni taipumusta tarkkailla ja leimata niitä, jotka eivät ole ”tavallisia”.

Sternberg (2012, 120-126) näkee tarkoituksenmukaisena edistää yhteisöllisyyttä vahvistavia toimintamalleja, mutta toteaa, että niitä ei voida määrätä käynnistymään ylhäältä päin. Kuitenkin hän näkee keinotekoisesti perustettujen yhteisöjen tukevan voimaantumista. Näissä yhteisöissä ihminen ei nähdä esimerkiksi mielenterveysongelmaisena, päihdeongelmaisena tai työttömänä vaan ihmisenä. Rajoittavan identiteetin määrittämisen sijaan hän saa yhteisössä tilaisuuden määrittellä identiteettinsä uudelta pohjalta.

Juhilan (2006, 129-133) mukaan yhteisötyötä voidaan toteuttaa olemassa olevista yhteisöistä lähtien. Sillä voidaan myös pyrkiä yhteisöjen luomiseen. Yhteisötyössä voidaan rakentaa, muokata ja vahvistaa yhteisöllisiä siteitä. Yhteisölähtöisellä sosiaalityöllä voidaan nostaa ja vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa aktivoimalla verkostoja, rakentamalla yhteisöllisiä siltoja ja luomalla uskoa tasa-arvoon ja vertaisuuteen. Asuinalueet, joissa yhteisölähtöisiä projekteja toteutetaan, eivät muodosta yhtä kokonaista yhteisöä, vaan

erilaisia kulttuurisia pienyhteisöjä. Näiden välille voidaan pyrkiä synnyttämään yhteisyyttä ja näin luoda puitteita parempaan elämään kaikille asukkaille.

Toivonen (2008, 75-82) kuvaa Tampereella sijaitsevaa kansalaistalo Mansikkapaikkaa lähiön olohuoneena. Asukkaat ovat itse aktiivisina subjekteina luoneet yhteisöllisen tilan. Vuosien varrella monenlaiset yhteisöt ovat toimineet talossa. Toiminnan muututtua erilaisten projektien myötä, kohderyhmät ovat painottuneet eri tavoin, ja uusien ihmisten myötä talon yhteisöt ovat muuttuneet. Toiminnassa on korostettu sen matalaa kynnystä, mutta kaikki toiminta ei ole aina mahtunut saman katon alle. Toivonen kuvaa Mansikkapaikan tarjoaman yhteisöllisyyden olleen talon kävijöiden tietyssä elämänvaiheessa toteuttamaa ”pistäytymistä” yhteisöissä.

Vinnurva (2008, 91-98) kertoo Tampereen Hervannassa yhdyskuntatyössä toteutetun prosesseja, jossa asukkaat ensin löysivät itselleen roolit esimerkiksi asukastoimikunnan tehtävissä, taloemäntänä tai harrastustoimintojen vetäjinä. Asukkaiden uudet roolit kasvoivat näin yhteisörooleiksi, joilla he sitten toimivat alueen toimijoiden yhteisöllisellä kentällä. Osa asukastoimintaa Hervannassa käynnistäneistä ihmisistä osallistui eduskunnassa asukkaiden yhteistoimintaa koskevan lain valmisteluun. Jatkumona asukkaat perustivat yhdistyksen. Siitä kasvoi sitten monenlaisia projekteja ja lopulta markkinaehtoisia toimintamalleja liittyen kuntoutukseen ja työllistämiseen. Asukkaan kasvaessa aktiiviseksi toimijaksi siirtymä yhteisöllisestä toimijasta voi jatkua myös järjestäytyneemmässä muodossa, jolla on yhteiskunnallisesti merkitystä ja vaikutusta.

Sternberg (2012, 120-126) toteaa, että vaikka kysymyksessä olisikin lähiötyö tai yhdyskuntatyö, niin yhteisöt syntyvät jonkun muun yhteisen tekijän kuin pelkän asumisen ympärille. Asuinalueen yhteisöä voi pyrkiä vahvistamaan tukemalla erilaisten pienyhteisöjen syntymistä. Ne voivat auttaa yksilöä selviytymään ja antamaan valmiuksia ottaa vastuuta yhteisöllistä asioista myös laajemmin. Koko asuinalueen kattavaan aitoon yhteisöllisyyteen ei tarvitse pyrkiä. Yksilö tarvitsee yhteisöä oman kasvunsa tueksi ja toisaalta yhteisö tarvitsee yksilöitä toimimaan muiden ihmisten hyväksi ja vaikuttamaan omaan elinympäristöönsä ja yhteiskuntaan. Yhteisön voidaan nähdä tarjoavan yksilölle

mahdollisuuden voimaantua ja alkaa toimia aktiivisena kansalaisena asuinalueellaan ja yhteiskunnassa. Näin hyötyjinä ovat sekä yksilö että ympäristö.

Aiempiä tutkimuksia yhteenvetääkseni olen jäsentänyt ja tulkinnut yhteisöllisyyttä seuraavasti. Ihminen sosiaalisena olentona haluaa kuulua yhteen muiden ihmisten kanssa. Työttömyys kaventaa sosiaalista elämää ja tuottaa yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden tunnetta. Työttömän osallistuminen asukastalon toimintaan tuo sitä puuttuvaa yhteisöön kuulumisen tunnetta hänen elämäänsä. Asukastalon yhteisöön liittymisen lisäksi toimintaan osallistuminen voi mahdollistaa myös muihin alueen yhteisöihin liittymisen. Ihminen tarvitsee yhteisöä kokeakseen osallisuutta sekä kasvaakseen ihmisenä ja yhteisö tarvitsee ihmistä ylläpitämään sekä vahvistamaan yhteisöä. Asuinalueen yhteisöt voivat pyrkiä luomaan hyvinvointia koko asuinalueelle.

3.4 Kansalaistoiminta ja -yhteiskunta

Aaro Harju (2010, 7-19) määrittelee kansalaisyhteiskunnan sijoittuvan yksityisen, julkisen ja neljännen sektorin välimaastoon. Neljännellä sektorilla tarkoitetaan perheeseen, kotiin, sukulaisuuteen ja ystäväyteen liittyvää toimintaa. Kansalaisyhteiskuntaan lasketaan kuuluvaksi vapaassa muodossa toteutuva kansalaistoiminta, järjestötoiminta, uskonnollisten yhdyskuntien toiminta, puolue toiminta, säätiöt, uusosuuskunnat, vapaa sivistystyö ja sosiaalinen media. Sitä luonnehtivat esimerkiksi kansalaisten omaehtoisuus ja aktiivisuus, yleishyödyllisyys, vapaaehtoisuus, yhteisöllisyys ja paikallisuus sekä jäsenyys ja toimijuus. Harju näkee kansalaisyhteiskunnan olevan tärkeimmillään sen tarjotessa ihmisille mahdollisuuden toteuttaa itseään ja rakentaa sisältörikasta elämää riippumatta perinteisistä yhteiskunnan instituutioista. Se tarjoaa kentän elämismaailmalle, missä kansalaiset voivat toimia, osallistua ja vaikuttaa.

Nylundin (2005, 143-146) mukaan kansalaistoiminnalla on erilaisia yksilöistä ja yhteisöistä lähtöisin olevia toimimisen muotoja. Spontaanit talkoot, naapuruus- ja vertaisverkostot ovat kansalaistoimintaa. Toisaalta kansalaistoimintaa toimii myös

järjestäytyneemmin esimerkiksi kansalaisliikkeen, vapaaehtoisjärjestön, työttömien yhdistyksen, asukasyhdistyksen tai asukastalon toimintaan osallistumisen kautta. Kansalaisten kohtaamispaikat kuten asukastalot toimivat kansalaistoiminnan mahdollistajina tarjotessaan tilat kokoontumiselle ja toiminnalle.

Harju (2010, 17-19) näkee kansalaisyhteiskunnan tuovan tarpeellista vastavoimaa taloudelliselle vallalle sekä valtion ja järjestelmän kontrollille. Taloudelliset reunaehdot määrittelevät jo kohtuuttoman suuressa määrin suomalaisen yhteiskunnan toimintaa. Harjun mielestä talouden tehtävä olisi tuottaa ihmisille hyvää, mutta se ei toteudu kaikkien kansalaisten kohdalla. Kansalaisyhteiskunta tuottaa ihmisille parempaa elämänlaatua, lisää ihmisiä tukevaa yhteisöllisyyttä, kasvattaa sosiaalista pääomaa ja vahvistaa demokratiaa. Harjun mukaan ilman kansalaisyhteiskuntaa valtio ei toimisi kunnolla, rahamarkkinat eivät pyörisi ja ihmisten elämä olisi vajaampaa.

Teppo Eskelisen, Maija Gellingin, Anu Gretschelin ym. (2012, 213-248) mukaan kansalaistoiminnan määrittelyssä ei saisi jättää ulkopuolelle niitä toimintoja, mitä asuinyhteisöissä ja muissa lähiyhteisöissä tehdään. Lähiyhteisöjen toimintaan osallistumaan alkamisen kynnyks on matala. Monimuotoinen aktiivisuus jonkun asian edistämiseksi voidaan todeta tuottavan uusia tapoja toimia ja nähdä asioita. Toisen auttaminen ja pienimuotoiseenkin toimintaan osallistuminen sekä mahdollisuus ilmaista oma mielipiteensä voivat rohkaista ihmisiä osallistumaan lisääntyvässä määrin myös muilta osin. Kansalaisuuden näkökulmasta osallistuminen yhteiseen toimintaan edistää kansalaisvalmiuksia ja mahdollistaa demokratian toteutumista.

Aija Staffansin (2004) väitöskirjan perusteella vaikuttamaan pyrkivien asukkaiden osallistumiskäytännöt ovat jääneet riittämättömiksi. Osallistuvaa suunnittelua on toteutettu monin tavoin, mutta se on jäänyt institutionaalisessa käytössä sattumanvaraiseksi. Asukkaat eivät ole olleet edustettuna asiantuntijaverkostoissa. Asioista onkin päättäneet hallinnolliset tahot. Asukkaiden asiantuntijuutta oman asuinalueensa asioissa ei Staffansin mukaan huomioida.

Matthies (2008, 62-77) näkee asukastoimintatyyppisten yhteisöllisten toimintamallien olevan ainoita hyvinvointipalvelujen muotoja, joihin osallistumalla huono-osaiset kansalaiset voivat täyttää kansalaisuusvajettaan, tavoittaa osallisuuttaan, vahvistaa toimijuuttaan oman arjen ja lähiympäristönsä asioissa. Yhteisöllisten toimintamallien hyödyntämisen esteenä näyttäytyy pysyvän rahoituksen puute. Toiminnot toteutetaan usein projekteina. Ilman kunnollista rahoitusta ei voida taata vakituisia työntekijöitä eikä rakentaa vankkoja ja tuloksellisia toimintamalleja. Mikäli yhteiskunnan ja palvelujärjestelmän puolelta taattaisiin yhteisöllisille keskuksille kunnolliset ja pitkäjännitteisen toiminnan mahdollistavat toimintaedellytykset, voitaisiin niissä luoda toiminnalle kunnolliset rakenteet. Tämä auttaisi toimintaan osallistuvia yksilöitä pääsemään elämässään pysyvästi eteenpäin.

Kirsi Juhila (2006, 123-129) näkee kansalaisyhteiskunnan muodostuvan aktiivisesti toimivista yhteisöistä. Yhteisöissä toimimalla ihmiset rakentavat osallisuutta ja kansalaisuutta, ja parhaimmillaan jopa valtaistuvat. Kansalaisyhteisyhteiskunta nähdään usein järjestöjen tuottamana kolmannen sektorin toimintakenttänä. Siihen voidaan kuitenkin laskea myös kaikki se omaehtoinen toiminta, mitä ihmiset toteuttavat. Kolmannen sektorin toiminta ja kansalaisten omaehtoinen aktiivisuus on alettu nähdä yhteiskunnallisena resurssina. Kansalaisyhteiskunnan ja julkisen sektorin tuottamaa työtä on yhdistetty erilaisissa hankkeissa, kuten lähiöprojektissa. Kumppanuutta voidaan rakentaa kaikkien toimijoiden kanssa ja sitä kautta mahdollistaa ihmisten osallisuutta ja täysivaltaisen kansalaisuuden rakentumista. Yhteisöllisessä sosiaalityössä voidaan pyrkiä murtamaan yhteisölähtöisen toiminnan ja julkisen koneiston perinteinen vastakkainasettelu. Näen nimenomaan asukastalotoiminnan mahdollistavan kansalaistoiminnan ja julkisen sektorin yhteistoiminnan. Asukastalon toimintaan mahtuu yksittäisen kansalaisen vapaaehtoista osallistumista, järjestöjen toimintaa ja kunnan työntekijöiden työtä.

Tässä luvussa määrittelin mitä kansalaisyhteiskunnalla ja -toiminnalla tarkoitetaan. Hyvinvointivaltion toiminta on perustunut pitkälti viranomaisten ja päättäjien toimintaan,

jossa kansalaiset ovat olleet kohteena. Kansalaistoiminnassa ihmiset itse ottavat vastuuta, suunnittelevat, tuottavat ja toteuttavat projekteja ja palveluita. Kansalaisyhteiskuntaa on alettu pitää yhteiskunnallisena resurssina. Kansalaisyhteiskunnan osallistuminen perustuu täydelliseen vapaaehtoisuuteen. Mikäli kansalaistoiminta tuntuu tylsältä, sitä ei tarvitse tehdä.

Koko pääluvun 3 yhteenvedona totean, että asuinalueella toteuttavalla yhteisöllisen työllä, kutsutaan sitä sitten yhdyskuntatyöksi tai joksikin muuksi, on tarvetta. Yksilöllistyvässä yhteiskunnassa ihmiset kaipaavat yhteisöön kuulumisen tuomaa turvallisuuden tunnetta. Asukastalot tarjoavat mahdollisuuden kokoontua ja toimia yhdessä muiden ihmisten kanssa kansalaisyhteiskunnan toimijoina kansalaistoimintaa toteuttaen.

4. AKTIVOINNIN JA ASUKASTALOTYÖN RISTEYKSESTÄ

Tässä luvussa analysoin tutkimuksen keskeisiä käsitteitä. Tarkastelen työttömien aktivoinnin ja asukastaloilla toteutettavan yhteisöllisen työn kohtaamista näiden käsitteiden kautta. Työttömien aktivointi ja mahdollisuus osallistua työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä asukastalon toimintaan on mahdollisuus, jota työttömät itse, työvoimaviranomaiset ja asukastalot hyödyntävät. Tällöin ei ole kysymys pelkästään kansalaistoimintaan pohjautuvasta asukastoiminnasta vaan työttömien työvoimapolitiittisestä aktivoinnista, joka ei perustu vapaaehtoisuuteen vaan työttömän työnhakijan velvollisuuteen edistää työllistymistään.

Luvussa 4.1 jäsenän työvoimapolitiittisiä toimenpiteitä. Mitä ne ovat, mihin niillä pyritään ja miten niiden katsotaan vaikuttavan? Seuraavassa luvussa 4.2 tuon esille sosiaalityöhön ja ihmisten auttamistyöhön liittyviä yhteiskunnallisia orientaatioita. Työttömien aktivointityö ja asukastalon toimintaan osallistuminen voidaan nähdä toteutuvan sosiaalityön erilaisissa yhteiskunnallisissa orientaatioissa. Luvussa 4.3 analysoin osallisuus ja osallistuminen käsitteitä linkittäen ne asukastalotoimintaan. Asukastalot tarjoavat

asukkaille osallisuuden ja osallistumisen mahdollisuuksia. Luvuissa 4.4 ja 4.5 tarkastelen empowerment-käsitettä ja sosiaalipedagogisen innostamiseen mallia.

4.1 Työvoimapoliittiset toimenpiteet

Tutkimusympäristöön sijoittuvissa kolmessa asukastalossa työskentelee yhdessä yksi palkattu työntekijä ja kahdessa muussa kaksi palkattua työntekijää vakituisissa tai määräaikaissa työsuhteissa, osa ”työntekijöistä” on vapaaehtoistyöntekijöitä ja loput ”työntekijät” työskentelevät erilaisissa aktivointitoimenpiteissä kuten työ- ja elinkeinotoimiston kanssa sovituissa työvoimapoliittisissa toimenpiteissä: palkkatukityössä, työharjoittelussa, työelämävalmennuksessa, työkokeilussa, työvoimapoliittisessa koulutuksessa tai sosiaalipalveluksi laskettavassa kuntouttavassa työtoiminnassa. Tässä tutkimuksessa haastatellut työvoimapoliittisissa toimenpiteissä toimineet henkilöt ovat olleet vuonna 2012 tai sitä aiemmin toimineissa työvoimapoliittisissa toimenpiteissä kuten työelämävalmennuksessa, palkkatukitöissä tai työvoimapoliittisessa aikuiskoulutuksessa. Työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin on tehty muutoksia vuoden 2013 alusta.

Työttömien aktivoinnin välineenä toimivat työvoimapoliittiset toimenpiteet. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan niiden käytöllä pyritään tehokkaammin toimiviin työmarkkinoihin, jotka passiivisen työttömyysetuuden vastaanottamisen sijaan korostetaan työttömien aktiivista toimimista. Työ- ja elinkeinotoimisto voi kohdentaa työnantajalle *työllistämistukea*, jotta tämä palkkaisi työttömän avoimien työmarkkinoiden palkanmaksua edullisemmin. Työnantajina voivat toimia valtio, kunta ja yksityinen sektori. *Työharjoittelulla* ja *työelämävalmennuksella* tarkoitetaan Te-toimiston toimenpidettä, jossa työmarkkinatuen saaja harjoittelee työelämätaitoja tavoitteenaan työelämään pääsemisen tai sinne palaamisen tukeminen sekä ammattitaidon ja työhön sijoittumisen edistäminen. Työelämävalmennus-termiä käytetään yli 25-vuotiaiden tai ammatillisen koulutuksen hankkineiden kohdalla. Työharjoitteluterminä käytetään silloin, kun toimenpide on suunnattu alle 25-vuotiaille, joilla ei ole ammatillista koulutusta. *Työvoimapoliittisella aikuiskoulutuksella eli työvoimakoulutuksella* tarkoitetaan työttömille ja työttömyysuhan

alaisille henkilöille suunnattua koulutusta, jonka tarkoitus on tuottaa työelämässä vaadittava ammattitaito. *Vuorotteluvapaalla* tarkoitetaan järjestelyä, jonka työntekijä on sopinut yhdessä työnantajansa kanssa, vapautuakseen työsuhteestaan määräaikaiseksi ajaksi ja Te-toimiston palkatessa tällöin hänen tilalleen työttömänä työnhakijana olevan henkilön. *Kuntouttavalla työtoiminnalla* tarkoitetaan pitkään työttömänä olleille henkilöille suunnattua toimintaa, jonka tavoitteena on edistää työllistymistä ja parantaa elämänhallintaa. Se perustuu aktivointisuunnitelmaan, jonka asiakas, kunnan sosiaalihuolto ja Te-toimisto ovat tehneet yhdessä. Kunnilla on velvollisuus järjestää kuntouttavaa työtoimintaa pitkään ilman työtä olleille henkilöille, jotka saavat työmarkkinatukea tai toimeentulotukea. Myös *omaehtoinen opiskelu* voidaan tietyin ehdoin toteuttaa työttömyyskorvaus etuutenaan. (TEM-b, -2013.)

Kari Hämäläinen ja Juha Tuomala (2006) ovat tutkineet aktiivisten työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vaikutuksia. Toimenpiteet ovat heidän mukaansa vaikuttaneet toimenpiteen ominaisuuksista riippuen eri tavoin. Työllistymisen kannalta vaikuttavimmat toimenpiteet olivat heidän mukaansa ammatillinen työvoimakoulutus, oppisopimuskoulutus ja yksityisellä sektorilla toteutettu palkkatukityö. Eeva Terävä, Petri Virtanen, Petri Uusikylä, Lasse Köppä (2011, 97) ovat todenneet tutkimuksessaan että työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin osallistumisen suhde työllistymiseen jää epäselväksi. Kari Hämäläinen, Juha Tuomala ja Minna Ylikännö (2009) ovat tutkineet työmarkkinatuen aktivoinnin vaikutuksia. Yli 500 päivää passiivista työmarkkinatukea saaneet työttömät ovat vuodesta 2006 alkaen ohjattu työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin tehostetusti. Työmarkkinatukiudistuksella ei kuitenkaan ilmennyt olevan juuri vaikutuksia avoimilla työmarkkinoille työllistymisen suhteen. Vappu Karjalaisen ja Jarno Karjalaisen (2010, 49) mukaan palkkatöihin kuntouttavassa työtoiminnassa olleet eivät useimmiten ole kuitenkaan päässeet. Vuosi kuntouttavan työtoiminnan päättymisen jälkeen avoimille työmarkkinoille oli pääkaupunkiseudulla tehdyn tutkimuksen mukaan työssä vain kolme prosenttia siihen osallistuneista.

Välityömarkkinoilla tarkoitetaan avoimien työmarkkinoiden työn ja työttömyyden väliin sijoittuvaan työllistymistä edistävää toimintaa. Välityömarkkinoiden avulla pyritään tarjoamaan työnteon mahdollisuus myös niille, jotka eivät saa työtä avoimilta

työmarkkinoilta. Väilyömarkkinat käyttävät aktiivisen työ- ja sosiaalipolitiikan keinoja. Näistä tyypillisimpiä ovat työharjoittelu, työelämävalmennus ja palkkatukityö. Kuntouttava työtoiminta katsotaan ensisijaisesti aktiivisen sosiaalipolitiikan keinoksi, jonka avulla on tarkoitus edetä väilyömarkkinoille tai avoimien markkinoiden työpaikkaan. Väilyömarkkinoiden toiminnan tavoitteena on avoimille työmarkkinoille työllistyminen. Suomen Hallitusohjelmassa on päätetty kehittää työvoimapolitiikan osana myös väilyömarkkinoita. Euroopan sosiaalirahastolla (ESR) on meneillään (2007-2013) valtakunnallinen Väilyömarkkinat kehittämisohjelma työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) ja sosiaali- ja terveysministeriön kanssa (STM). (TEM-d, -2011.)

Karjalainen ja Karjalainen (2010, 70) ovat todenneet kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden olevan hyvin usein vailla ammatillista koulutusta. Sama koskee varmasti myös monia muitakin pitkäaikaistyöttömiä. Kirjoittajat ehdottivat pitkäaikaistyöttömien kouluttautumiseen uudenlaisia ratkaisuja kuten työpaikalla tapahtuvan koulutuksen kehittämistä ja oppisopimuskoulutuksen lisäämistä ja jatkokehittämistä. Heidän näkemyksensä mukaan työvoimapoliittisten toimenpiteiden pitäisi toimia joustavammin ja ottaa eteenpäin pyrkivät työttömät paremmin vastaan. Väilyömarkkinat kehittämisohjelmassa (Pitkänen ym, 2012) todetaan, että tulevaisuudessa olisi syytä pohtia myös muiden kuin työhallinnon roolia työllistämisongelmaa ratkottaessa. Henkilökohtaista pitkäkestoista tukea läpi nivelvaiheiden suositeltiin hyvänä toimintatapana vaikeasti työllistyvien kanssa tehtävässä työssä.

Nina Von Hertzen-Oosin, Elina Vaittisen, Sampo Ruoppilan ja Petri Virtasen (2010, 18-20) mukaan väilyömarkkinat liittyvät Euroopassa käytävään keskusteluun siirtymistä työmarkkinoilla sekä jouston ja turvan tasapainon uudistamisesta työmarkkinoilla ja työelämässä. Suomessa väilyömarkkinat ymmärretään kapeammin kuin monissa muissa EU-maissa. Von Hertzen-Oosin, Vaittisen, Ruoppilan ja Virtasen (2010) mukaan suomalaisessa painotuksessa katsotaan työhallinnon näkökulmasta ongelmakeskeisesti ja työttömyyslähteisesti. Heidän mielestään väilyömarkkinat näyttäytyvät proaktiivisuuden, mahdollistavuuden ja luovuuden sijaan eurooppalaista kehystä poissulkevampana, kontrolloivampana sekä suljetumpana järjestelmänä. Kirjoittajien mukaan Suomessa pitäisi siirtyä työhallintokeskeisestä väilyömarkkinoiden ajattelumallista kokonaisvaltaisempaan

välityömarkkinapolitiikkaan, jossa työ-, koulutus-, sosiaali- ja elinkeinopoliittiset toiminnot suunniteltaisiin vahvistamaan toinen toisiaan. Työttömän siirtymät laajentuneessa toimintaympäristössä tulisi saada toteuttaa riittävän tuen ja kannustuksen myötävaikutuksessa.

Vuoden 2013 alusta työvoimapoliittiset toimenpiteet työharjoittelu, työelämävalmennus ja työkokeilu on yhdistetty *työkokeiluksi*. Työvoimakoulutusta ja työvoimapoliittisia toimenpiteitä on pyritty selkiyttämään. Palkkatukityön myöntämisen edellytyksiä on haluttu muuttaa muotoon, joka houkuttelee yrityksiä työllistämään houkuttelevammiksi. Valmentavat ja ohjaavat koulutukset on muutettu työnhaku- ja uravalmennuksiksi. Työnhakuvalmennus laajennettiin koskemaan kaikkia työttömiä työnhakijoita. (TEM-c, -2012.) Näiden työvoimapoliittisten uudistusten taustalla on todennäköisesti näkemys, että työvoimapoliittiset toimenpiteet eivät toimineet riittävän hyvin. Miten uudistettu työvoimapoliittinen järjestelmä toimii, ei ehdi kuulua tämän tutkimuksen piiriin.

Työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin ja työllistämiseen liittyvän tutkimuksen perusteella työvoimapoliittisten toimenpiteiden vaikutukset jäävät epäselviksi. Ne mahdollistavat kuitenkin sen, että työtön ei joudu olemaan jatkuvasti kotona. Hän voi osallistua erilaisiin työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin. Välillä työvoimapoliittiset toimenpiteet johtavat työhön. Toisinaan ne vain katkaisevat työttömän toimeettomuuden jakson ja työttömyys jatkuu toimenpiteen jälkeen. Tältä osin ne eivät ratkaise työttömyyden tai yhteiskunnallisen osattomuuden ongelmaa.

4.2 Sosiaalityön yhteiskunnalliset orientaatiot

Sosiaalityötä, työttömien aktivointia, yhdyskuntatyötä ja asukastalotoimintaa voidaan analysoida sosiaalityön yhteiskunnallisten orientaatioiden perusteella. Sosiaalityön yhteiskunnallisten tehtävien jaotteluja ovat tehneet esimerkiksi Kirsi Juhila (2006), Malcolm Payne (2005) ja Minna Kivipelto (2004). Tässä luvussa analysoin työttömien aktivointia ja työttömien osallistumista asukastalotoimintaan sosiaalityön

yhteiskunnallisten orientaatioiden avulla. Lisäksi tarkastelen työttömien aktivointia myös kansalaistoimintaan osallistumisen kannalta.

Kirsi Juhilan (2006) toteuttaman sosiaalityön yhteiskunnallisten tehtävien ja paikkojen jaottelun perusteella työttömien aktivointia ja toimimista asukastaloilla voidaan tarkastella asiakkaan ja työntekijän suhteena. Ensimmäinen sosiaalityön yhteiskunnallinen tehtävä määrittyy Juhilan mukaan asiakkaan ja sosiaalityöntekijän liittämisen- ja kontrollisuhteen kautta. Sosiaalityön kautta syrjäytyneitä liitetään valtakulttuuriin. Syrjäytyneiden inklusion välineenä toimii työttömien aktivointi. Toisena yhteiskunnallisena tehtävänä Juhila erottaa sosiaalityöntekijän ja asiakkaan kumppanuussuhteen. Siinä toimitaan asiakasta voimaannuttaen ja tavoitellaan täysivaltaista kansalaisuutta. Työllistymistä ei tarvitse silloin pitää täysivaltaisen kansalaisuuden ainoana ehtona. Aktiivisuutta ja toimijuutta on myös työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin osallistuvissa ja vapaaehtoistyötä tekevissä ihmisissä. Asukastalolla voidaan toimia työntekijän ja ”asiakkaan” kumppanuussuhteessa. Se on luontevaa sillä kysymys ei ole viranomais-asiakassuhteesta. Kolmantena yhteiskunnallisena tehtävänä Juhila hahmottaa huolenpitosuhteen, jossa sosiaalityön asiakkaalla on oikeus huolenpitoon, hoivaan ja riippuvuuteen esim. toimeentulotuesta ilman, että häneltä edellytetään aktivoitumista tai muutosta. Huolenpidon tehtävä liittyy käsitykseen hyvinvointivaltiosta, joka huolehtii kaikista kansalaisista. Yhteiskunnallisten arvojen katsotaan vaikuttavan siihen tarjotaanko huolenpitoa kaikille vai vain osalle kansalaisista. Yhden tähän tutkimukseen osallistuneen asukastalon työvoimapoliittisissa toimenpiteissä toimineet ihmiset ovat osallistuneet esimerkiksi alueen vanhuksista huolehtimiseen. Neljäntenä mahdollisuutena Juhila näkee sen, että asiakkaan ja työntekijän suhde rakentuu vuorovaikutuksessa niin, että heidän roolinsa vaihtelevat eri tilanteissa ja institutionaalisissa yhteyksissä. Työvoimapoliittisessa toimenpiteessä oleva asiakas voi asukastalolla toimiessaan olla esimerkiksi asukkaan, työntekijän tai aktiivisen toimijan roolissa. Työvoimapoliittisessa toimenpiteessä asukastalon toimintaan osallistuvan ihmisen suhde Te-toimiston työntekijään määrittyy paljolti liittämisen- ja kontrollisuhteen kautta. Asukastalolla työvoimapoliittisessa toimenpiteessä asukastalon toimintaan osallistuvaan henkilön suhde asukastalon työntekijään määrittyy kaikkien näiden neljän suhteen kautta, mutta asukastalotoiminnassa kumppanuuteen perustuva työote painottuu näistä neljästä eniten.

Payne (2005, 8-15) jakaa sosiaalityön yhteiskunnalliset suuntaukset individualisreformistiseen, sosiaalis-kollektiiviseen ja reflektiivis-terapeuttiseen suuntaukseen. Individualisreformistisessa suuntauksessa pyritään tuottamaan hyvinvointipalveluja kaikille. Syrjäytyneiden asiakkaiden pitää oppia toimimaan niin, että he sopeutuvat vallitsevaan järjestelmään. Syy työttömyyteen nähdään yksilössä itsessään. Yhteiskunnan rakenteiden ei katsota vaikuttavan. Sosiaalis-kollektiivisessä suuntauksessa ihmisten ongelmien nähdään juontuvan valtarakenteista. Asiakkaat pyritään saamaan mukaan osallistumaan tasa-arvoisempien rakenteiden luomiseen ja sitä kautta valtaistumaan. Reflektiivis-terapeuttisessa suuntauksessa asiakas nähdään tasavertaisena kumppanina, jonka kanssa yhdessä työskennellen pyritään tukemaan asiakasta löytämään omat voimavaransa ja voimaantumaan. Tässä suuntauksessa voidaan pyrkiä vaikuttamaan yhteiskunnassa oleviin taloudellisiin ja rakenteellisiin epäkohtiin. Karkeasti jaotellen näistä ensimmäinen kuvastaa työttömän aktivointia. Asukastalon toiminnassa kaikki kolme suuntausta vaikuttavat, mutta reflektiivis-terapeuttinen suuntautuminen nousee vahvimmaksi.

Minna Kivipelto (2004, 342-358) on jakanut sosiaalityössä toteutuvat yhteiskunnalliset orientaatiot yksilöön kohdistuvaksi ja yhteiskuntaan integroivaksi orientaatioksi, kriittiseksi yhteiskunnalliseksi orientaatioksi sekä tukevaksi ja tulkinnalliseksi orientaatioksi. Yksilöön kohdistuvassa ja yhteiskuntaan integroivassa orientaatiossa tavoitellaan muutosta yksilön toiminnassa, tilanteessa ja elämänhallinnassa tavalla, jolla häntä pyritään integroimaan yhteiskuntaan. Sosiaalityön kriittistä yhteiskunnallista orientaatiota toteutetaan Kivipellon mukaan Suomessa vain puheissa, ei käytännössä. Tukevassa ja tulkinnallisessa orientaatiossa pyritään tukemaan yksilön osallistumista sosiaalisissa rakenteissa ja sitä kautta hänen voimaantumistaan. Työntekijän ja asiakkaan suhde perustuu tasavertaisuuteen ja kumppanuuteen. Työttömien aktivoinnin voidaan katsoa toteuttavan ensisijaisesti ensimmäistä orientaatiota. Asukastalotoiminnassa panostetaan ensimmäisen ja kolmanteen orientaatioon. Myös yhteiskuntakriittinen orientaatio elää asukastoiminnassa.

Johanssonin ja Hvindenin (2007, 43) mukaan pohjoismaisessa tavassa toteuttaa työttömien aktivointia pidetään tavoitteena etenemistä palkkatyöhön asti. Poikkeuksena on kuitenkin Tanskan, kuten myös Hollannin hallitusten linjaus, hyväksyä ”aktivoituminen”, myös

yleishyödyllisiin toimintoihin kuten vapaaehtoiseen sosiaali- ja kulttuurialan työhön, oma-apuryhmiin ja yhdistys- tai osuuskuntatyöhön sopivana ja riittävänä yhteiskunnallisen osallistumisen vaihtoehtona. Johanssonin ja Hvindenin mielestä useimmissa muissa maissa käsitykset sosiaalisesti hyödyllisestä työstä näyttävät kapeina.

Tampereen Hervannassa pitkän työuran yhdyskuntatyöntekijänä tehnyt Vinnurva (2008, 97-98) toteaa, että pelkkä markkinaehtoinen palkkatyö ei voi olla asiakastyön tavoitteena vaan, tarvitaan kumppanuutta ja intoa uudelleen luoda yhteiskunnallisesti tunnustettavissa olevia rooleja ja identiteettejä. Hänen mukaan kaikki työkäiset eivät suoriudu työelämässä, joka tavoittelee Euroopan unionin nousua maailman kilpailukykyisemmäksi markkina-alueeksi. Vinnurvan mielestä pitäisi kehittää vaihtoehtoisia toimintamalleja vahvistamaan ihmisten yhteisöllisyyttä, selviytymistä ja elämäntapaa, jotka perustuisivat toisenlaiselle sosiaalitaloudelle ja työmarkkina-ajattelulle.

Riikka Korkeamäki, Marianne Nylund, Suvi Raitakari ja Irene Roivainen (2008, 9-20) toteavat, että vajaavaltaiset kansalaiset saavat palveluita yksilöasiakkaina. Heidän kohdallaan ei kuitenkaan huomioida että he ovat asiakkuutensa lisäksi myös jäseniä paikallisyhteisöissään, kuntalaisia ja kansalaisia. Näkemykseni mukaan työttömät voivat ja kykenevät olemaan hyvinkin aktiivisia ihmisiä, vaikka virallisessa palvelujärjestelmässä he olisivat passiivisen työttömän asiakkaan roolissa. Tässä tutkimuksessa haastatellut työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä asukastaloilla toimineet henkilöt ovat itse hakeutuneet asukastalolla ”töihin”. Heihin ei ole tarvinnut soveltaa työttömien aktivointia. Aktiivisesti toimivaa kansalaista ei tarvitsisi aktivoida, koska hän on jo aktiivinen. Kysymys on lähinnä siitä millä rahoilla aktiivinen kansalainen maksaa laskunsa: palkkatulolla, työmarkkinatuella, toimeentulotuella vai millä.

Yhteenvetona totean, että työttömien aktivointi, sosiaalityö ja muu auttamistyö toteutuvat suurelta osin yksilöasiakkuuden ja yksilöön kohdistuvana toiminnan kautta. Tarkoituksena on yksilön mukauttaminen vallitsevaan järjestelmään. Toisaalta Juhila (2006), Payne (2005) ja Kivipelto (2004) tuovat kaikki esille orientaation, jossa yksilön osallistuminen ja toimijuus vahvistuvat kumppanuuteen perustuvassa työotteessa. Tällöin muutoksen kohde

ei olekaan yksilö vaan yksilö nähdään subjektina, toimijana, joka voi osallistumisensa kautta olla myös itse mukana muuttamassa ympäristöä, jossa toimii. Kumppanuutta ja osallisuuden mahdollistamista voidaan hyödyntää myös ryhmien ja yhteisöjen kanssa toimiessa. Johansson ja Hvinden (2007), Vinnurva (2008) näkevät tarpeellisena laajentaa työttömien aktiivisuus myös markkinaehtoisen kansalaisuuden ulkopuolella. Korkeamäki ym. (2008) muistuttavat että asiakas on enemmän kuin yksilöasiakas. Hän saattaa olla auttavainen naapuri, ahkera talkoolainen, kaupunginosa-aktiivi tai monin muin tavoin osallistuva ja toimiva kansalainen.

4.3 Osallistuminen ja osallisuus

Tässä luvussa määrittelen osallistumisen, osallisuuden ja toimijuuden käsitteet aloittaen määrittelyn Jane Addamsin aikaisesta setlementtitalotoiminnasta päätyen 2000-luvulla tunnistettavissa oleviin erilaisiin kansalaisuuskäsityksiin. Osallistuminen, osallisuus ja toimijuus ovat asukastalotoimintaan liittyvistä käsitteistä keskeisimmät. Niiden kautta voidaan analysoida yhteiskunnallisen osallisuuden tai syrjäytymisen astetta. Työttömän osallisuutta tutkiessa tarkastelukulma on erilainen, silloin kun osallisuutta analysoidaan työttömien aktivoiminnan kuin kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta.

Jane Addams näki ihmisten välisten luonnollisten suhteiden muuttuneen kaupunkilaistumisen seurauksesta. Elämä kaupungissa oli elämää vieraiden keskellä. Hän totesi ihmisten välisen kumppanuuden, sosiaalisen organisoitumisen ja paikallisten perinteiden puuttuvan Chicagosta, jonne hän perusti Hull House setlementtitalon vuonna 1889. Osallisuudesta rakennettiin talon kivijalka. Vaikka talossa toteutettu auttamistyö perustui myös yksilötyöhön niin yhteisöllisyys ja yhteiskunnallisuus kasvoivat talon toiminnassa vahvaan asemaan. Hull Housessa osallistuminen tarkoitti esimerkiksi tiedon ulkopuolelle jääneiden vähän kouluttautuneiden ihmisten mahdollisuutta lisätä tietoisuuttaan kouluttautumalla talon lukuisissa kerhoissa. Talosta käsin tehdyssä vaikuttamistyössä parannettiin asuinalueen elinolosuhteita monella tavalla. Alueellista kehittämistyötä tehtiin perustamalla taloon päiväkotia, osallistamalla kaupungin leikkipuistoiminnan kehittämiseen, vaikuttamalla sosiaalisiin ongelmiin, terveyteen,

ravitsemukseen ja jätehuoltoon. Hull Housessa tehdyllä tutkimustyöllä vaikutettiin lainsäädäntöön esimerkiksi työläisten työskentely- ja elinolosuhteiden parantamiseksi ja nuorten rikoksen tekijöiden aseman edistämiseksi. (Puurunen ja Röpelin, 2004.) Osallisuuden mahdollistaminen ja vahvistaminen ovat näin olleet asukastalolla tehtävän toiminnan keskiössä jo Addamsin ajoilta.

Maarit Mäkinen (2009, 24) määrittelee väitöskirjassaan osallisuuden yhteisönsä kiinnittymisenä. Osallistumisella tarkoitetaan omalla toiminnallaan mukana olemista. Osallinen kansalainen kokee olevansa yhteisönsä ja yhteiskunnan jäsen. Osallinen kansalainen voi halutessaan osallistua, toimia ja vaikuttaa. Osaton kansalainen kokee ulkopuolisuutta suhteessa yhteisönsä ja yhteiskuntaan. Kansalaisuus ei toteudu täysivaltaisena ilman mahdollisuutta toimia ja osallistua. Matthiesin (2008, 62) mukaan silloin kun huono-osainen kansalainen saa toimia subjektina eli keskeisenä toimijana oman arkinsa ja lähialueensa asioissa, voi se kannustaa häntä toimimaan suuremmassa määrin myös yhteiskunnassa.

Harju (2004) näkee osallisuudelle kaksi erilaista tulkintaa. Ensimmäinen tulkinta on työllisen tulkinta ja toinen työttömän tulkinta. Ensimmäinen perustuu kuulumiselle ja mukana olemiselle elämässä ja yhteiskunnassa. Siinä ihminen osallistuu, harrastaa, tekee työtä ja vaikuttaa kokien yhteenkuuluvuutta omaan yhteisönsä ja yhteiskuntaan. Suomalaisista suurin osa kokee näin. Toisessa tulkinnassa työttömien kohdalla asia on toisin. Heidän kokemuksensa yhteisöstä ja yhteiskunnasta pohjautuu ulkopuolisuuteen ja ulossulkemiseen. Kokemuksena se on lamaannuttava ja traumatisoiva. Ihminen on perusolemukseltaan sosiaalinen ja haluaa elää hyvää elämää kuuluen ryhmiin ja yhteisöihin kokien samalla itsensä tärkeäksi ja osalliseksi.

Kiilakoski, Gretschel ja Nivala (2012, 14-18) määrittelevät osallisuuden vastuun saamiseksi ja kantamiseksi, ei vain oman, vaan myös muiden ja koko yhteisön asioista. Osallisuus perustuu mahdollisuuteen tulla kuulluksi niin, että lausutuilla mielipiteillä voidaan katsoa olevan merkitystä. Se sisältää myös mahdollisuuden toimia. Osallisuus on enemmän kuin mukana olemista, se sisältää mahdollisuuden muuttaa kuulumaansa

yhteisöä. Osallisuus perustuu vallan jakamiseen. Oikeus omaan identiteettiin ja arvostukseen osana ryhmää, yhteisöä ja yhteiskuntaa sisältyy osallisuuteen. Osallisuuden edistämisestä voidaan puhua syrjäytymisilmiön yhteydessä. Tällöin tarkoitetaan sosiaaliseen kuulumiseen ja yhteisöllisyyteen liittyviä asioista. Toisena ulottuvuutena osallisuuden edistämisen kohdalla korostetaan demokratiaa, päätöksentekoon osallistumista ja vaikuttamista.

Harjun (2005) mukaan aktiivinen kansalaisuus on jaettavissa henkis-kulttuuriseksi, toiminnalliseksi ja poliittiseksi kansalaisuudeksi. Henkis-kulttuurinen kansalaisuus toteutuu henkisten ja kulttuuristen aktiviteettien kautta. Toiminnallinen kansalaisuus ilmenee ihmisen tahtona osallistua, toimia ja myötävaikuttaa omalla konkreettisella panoksellaan itselle tai muille tärkeiden asioiden edistämiseksi. Poliittinen kansalaisuus sisältää poliittiseen vaikuttamiseen pyrkimisen elementin. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat ihmiset jäävät Harjun mukaan yleensä aktiivisen, täyden kansalaisuuden ulkopuolelle.

Mäkinen (2009, 39-42) on jakanut tietoyhteiskunnan kansalaisen roolin kolmen eri diskurssin perusteella. Julkishallinnon retoriikassa kansalainen näyttäytyy alamaishenkinä, joka vastaanottaa hallinnon palveluita. Häneltä edellytetään aktiivisuutta oman elämänsä suhteen, mutta ei yhteiskunnan kehittämisen suhteen. Markkinahenkisessä puheessa korostetaan kansalaista palveluita ja tuotteita käyttävän kuluttajakansalaisen roolissa, jolta edellytetä osallistumista palveluiden kehittämiseen. Kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta kansalainen osallistuu konkreettisen toiminnan kautta yhteiskunnan toimintaan. Kansalainen nähdään merkittävänä osana yhteiskunnallista joukkuepeleä, eikä alamaishenkisenä.

Matthies (2008, 71-73) toteaa palveluiden käyttäjän osallisuuden mahdollistuvan, mikäli yhteiskunta tai sen osa-alue tarjoaa siihen mahdollisuuden. Kansalaisten yhteiskunta tarjoaa mahdollisuuden nousta työttömän, työntekijän tai asiakkaan roolista yhteisönsä jäsenen ja kansalaisen rooliin. Puheita, sanoja ja lupauksia kansalaisten osallistumisen vahvistamisesta on sekä poliittisella että taloudellisella tasolla, mutta käytännön

palvelujärjestelmässä tämä ei vielä näy. Matthies näkee tärkeänä osallistavan ja yhteisöllisyydestä ammentavan palvelukulttuurin viemisen projekteista ja yhteiskunnan reunalta sen keskiöön.

Marienne Nylundin (2005, 144) mukaan asukastalot ovat osallisuuden ja osallistumisen areenoita. Ne luovat asukkaille mahdollisuuden olla osallisena ja osallistua. Osallistumisen vahvistumiseksi tarvitaan fyysinen paikka, missä kanssaihmiset ja naapurit voivat kohdata, tutustua ja keskustella. Asukastalot tarjoavat mahdollisuuksia sekä olemiseen että osallistumiseen.

Rehtilä (2009, 106-138) näkee osallistumisen asukastiloissa toteutuvan työn, harrastusten ja yhdessä tekemisen kautta. Palkallisen työ, vapaaehtoistyö ja vaikuttamistyö asukastaloissa toteutuvat inhimillisenä toimintana, joita ei ulkopuolinen heti erota toisistaan. Työn tekemistä asukastiloissa ei Rehtilän mukaan vaikuta määrittelevän palkkaan tekemisen mielekkyys ja tahto tehdä hyvää. Osa työllistetyistä käy auttamassa tarvittaessa myös silloin, kun työvoimapolitiittinen toimenpide on jo ohi. Vapaaehtoisina toimijoina ihmiset opettavat toisilleen erilaisia taitoja, toinen toisiaan tukien. Asukastalojen käyttäjät eivät Rehtilän mukaan toimineet kansalaisjärjestöissä. Osa kuului kuitenkin työttömien yhdistyksiin ja osallistui allekirjoittamalla vetoamuksia omaan asuinalueensa liittyen. Osallisuuden vahvistuminen tuli esille mahdollisuutena olla yhdessä muiden ihmisten kanssa, saada olla mukana yhteisessä tekemisessä ja itsenäisenä ihmisenä kasvamisena. Rehtilän tutkimuksen perusteella asukkaiden tiloissa voi osallistua monentasoisesti ja monella lailla.

Juhilan (2006, 118–123.) mukaan kumppanuussuhteessa sosiaalityöntekijä ja asiakas toimivat yhdessä. He ovat toinen toisensa kanssaihmiä ja tasavertaisia kumppaneita. Sosiaalityötä voidaan tällöin luonnehtia osallistavaksi sosiaalityöksi. Osallisuus syntyy asiakkaan omista lähtökohdista tuottamastaan tiedosta. Asiakas on ensisijaisesti kansalainen ja vasta toissijaisesti asiakas. Yhteisöissä toimiminen edesauttaa osallisuuden ja kansalaisuuden vahvistumista. Sosiaalityö nähdään täysivaltaisen kansalaisuuden rakentamisena. Aktiivisesti toimivat yhteisöt luovat kansalaisyhteiskuntaa.

Hvinden ja Johansson (2007, 4-5, 48) toteavat yhteiskuntien muuttuvan. He käyttävät kansalaisuuden ja erityisesti aktiivikansalaisuuden määrittelyssä Millerin (2000) kolmijakoa: 1) sosioliberaalisesti kansalaisuus toteutuu yksilön ja valtion suhteen tavalla, joka sisältää molemminpuolisia oikeuksia ja velvollisuuksia. Valtio voi tällöin edellyttää, että työttömät osallistuvat aktivointitoimenpiteisiin saadakseen sosiaaliturvansa täysimääräisenä. 2) Libertaalisesti (toiminnan vapautta kannattavasti) kansalaisuus nähdään toteutuvan valtion ja yksilön suhteen kapeammin. Yksilöllä on itsemääräämisoikeus ja täysivastuu omasta elämästään. Valtion tehtävänä on lähinnä valvoa, että kansalaisen oikeudet toteutuvat. Velvollisuuksia ei korosteta. Yksilö toimii kuluttajana, joka valitsee tarvitsemansa palvelut hyvinvointipalveluiden markkinoilta. 3) Republikaanisesti toteutuen kansalaisuus nähdään osallistumisena oman yhteisönsä ja yhteiskuntansa elämään. Kansalaiset ovat aktiivisesti mukana neuvottelemassa ja suunnittelemassa millaiseksi he haluavat yhteisönsä ja yhteiskuntansa kehittyvän. Millerin jaotteluun sijoitettuna työttömien aktivointi sijoittuu suuressa määrin ensimmäiseen kategoriaan. Työvoimapoliittisessa toimenpiteessä asukastalon toimintaan osallistuminen sijoittuu sekä ensimmäiseen että kolmanteen kategoriaan. Asukastalon toimintaan osallistuminen vapaaehtoisena sijoittuu kolmanteen kategoriaan. Kaikilla kolmella kansalaisuuden määrittelynäkökulmalla on sisäänrakennettuna aktiivinen ja passiivinen ulottuvuutensa. Tämän tutkimuksen näkökulman mukaan vain aktiivisen ulottuvuuden kautta määrittävä kansalaisuus nähdään toimijuutena.

Työttömien aktivointi perustuu Hvindenin ja Johanssonin (2007) esiin nostaman jaottelun perusteella sosioliberaalisesti toteutuvaan kansalaisuuskäsityksen, joka ei perusta osallisuuden tai osallistumisen vahvistumiseen vaan ensisijaisesti työllistymisen tavoittelemiseen työvoimapoliittisilla toimenpiteillä. Samansuuntaisesti toimitaan Juhilan (2006) määrittelemässä kontrolli ja liittämissuhteessa, Paynen (2005) luonnehtimassa individualistis-reformistisesta suuntauksessa ja Kivipellon (2007) jaottelun mukaisessa yksilöön kohdistuvassa ja yhteiskuntaan integroivassa orientaatioissa. Republikaanisesti toteutuvan kansalaisuuskäsityksen mukaan kansalaisuus nähdään osallistumisena yhteisön ja yhteiskunnan toimintaan, vrt. luvun 4.2 Juhilan (2006), Paynen (2005) ja Kivipellon (2004) jaottelemat orientaatiot, joissa yksilön osallistuminen ja toimijuus vahvistuu

kumppanuuteen perustuvassa työotteessa. Näkemykseni mukaan republikaanisesti toteutuva kansalaisuuskäsitys luonnehtii asukastalotoimintaa parhaiten. Sen mukaan kansalainen voi itse määrittellä tavoitteensa. Työttömän toiminta voi republikaanisen kansalaiskäsitteksen perusteella toteutua ilman työllistymistavoitteita. Se voi perustua ajatukseen työtöntä itseä ja ympäristöä hyödyttävästä yleishyödyllisestä toiminnasta.

Luvun lopuksi määrittelen osallistumiseen ja osallisuutta käsittelevän tutkimuksen pohjalta osallisen kansalaisen tutkimuksessani kansalaisen kokemukseksi siitä, että kuuluu yhteisöön ja yhteiskuntaan. Toimijuuden määrittelen toiminnan ja osallistumisen kautta toteutuvana täysivaltaisena kansalaisuutena, joka toteutuu subjektina toimimisena. Toimijuuden jaan kansalaisyhteiskunnan toimijuudeksi ja yhteiskunnalliseksi toimijuudeksi. Kansalaisyhteiskunnan toimijuus on subjektina eli keskeisenä toimijana olemista yhteiskunnallisten instituutioiden ulkopuolella olevassa kansalaisyhteiskunnassa. Yhteiskunnallinen toimijuus on subjektina toimimista eli keskeistä toimijuutta yhteiskunnallisten instituutioihin, kuten työhön ja koulutukseen, osallistumisen kautta. Aktiivisen kansalaistoiminta tuottaa tekijälleen myös yhteiskunnallisen toimijuuden.

4.4 Empowerment

Empowerment-työskentely ja sosiaalipedagoginen innostaminen ovat toimintamalleja, jotka liittyvät vahvasti asukastalolla ja asuinalueella liittyvään toimintaan. Lähtökohtaisesti asukastalolla tehtävä työ on perustunut ja perustuu edelleen suurelta osin vapaaehtoisuuteen. Ihmiset tuskin tekisivät vapaaehtoistyötä pelkästä velvollisuuden tunteesta. Sen voidaan olettaa tuottavan tekijöilleen mielihyvää, sisältöä elämään, voimaantumisen tunnetta ja olleen innostavaa. Määrittelen empowerment-käsitteen ja sosiaalipedagogiikan käsitteet seuraavissa kahdessa alaluvussa. Tarkastelen näitä käsitteitä myös asukastalotoimintaan osallistumisen kannalta. Käsitellessäni empowermenttia ja sosiaalipedagogisen innostamisen mallia olen siirtynyt aktivoiminnan ja asukastalotyön risteyksestä asukastalotyön suuntaan. Asiakkaan velvollisuuksiin vetoaminen tai velvollisuuksien painottaminen ei johda voimaantumiseen. Voimaantumiseen liittyy oma vapaa valinta osallistua. Voimaannuttaminen ja innostaminen ovat menetelminä lähellä toisiaan. Siksi ne ovat molemmat tässä saman alaluvun johdannon alla. Sosiaalipedagogista

innostamista käsittelen alaluvussa 4.5.

Juha Siitonen (1999) on kehittänyt väitöskirjatutkimuksessaan voimaantumisteorian. Siitosen mukaan ihmisen voimaantuminen on lähtöisin hänestä itsestään. Voimaa ei voi vain antaa toiselle. Se kasvaa ihmisen oman ja sosiaalisen prosessin seurauksena. Voimaantumisen tila on vaihtuva luonteeltaan. Pysyvästi ei voi voimaantua. Toisaalta ihminen voi jäädä myös voimaantumatta, mikäli ympäristö ei ole voimaantumisen kannalta mahdollistava. Voimaantuminen edistää hyvinvointia. Siitonen käyttää empowerment-käsitettä synonyymina voimaantumiselle.

Mäkinen (2009, 103-106) on kuvannut kansalaisen osallistumisen ja kykeneväksi tulemisen prosessia empowerment-prosessiksi, voimistumiseksi. Mäkinen jakaa voimistumisen mahdollisuudet neljään ulottuvuuteen: kykenevyyteen, osallistumiseen, hallintaan ja vaikuttamiseen. Silloin kun ihminen kehittyy näiden elementtien osalta, hänen mahdollisuutensa toimia paranevat sekä henkilökohtaisella että yhteiskunnallisella tasolla. Mäkinen näkee Siitosen voimaantumisteoriasta puuttuvan ryhmässä toimimisen eli vuorovaikutteisuuden ulottuvuuden. Voimistuminen voidaan nähdä hyvinvointia lisäävänä kierteenä, joka vahvistaa itse itseään nostamalla luottamusta tulevaisuutensa mahdollisuuksiin.

Siitosen (1999) mukaan voimaantuminen syntyy aktiivisesta toiminnasta, joka on lähtöisin omasta valinnasta ja ratkaisusta siihen, miten ihminen haluaa selviytyä ja pärjätä. Voimaantumisprosessissa kasvaa positiivisen lataus, joka nostaa ihmisen uskoa kykyihinsä, mahdollistaa sitoutumisen ja antaa rohkeutta toimia uusissa tilanteissa ja edistää oman roolin löytymistä. Voimaantuminen edellyttää kokemusta siitä, että saa osalleen arvostusta. Siitä syntyy halu toimia saamansa luottamuksen arvoisesti, vastuuntuntoisesti ja molemmin puolista luottamusta rakentavasti. Yhteistoiminnallinen työskentelytapa mahdollistaa tasa-arvon kokemisen ja antaa siten rohkeutta osallistua keskusteluihin ja nostaa uskallusta osallistua myös vaikuttamiseen. Avoin ja turvallinen ilmapiiri tukee voimaantumista.

Malcolm Payne päättää kirjansa *Modern Social Work Theory* (2005) empowermentista ja asiakkaiden puolustamisesta kertovaan lukuun. Sitä voi pitää osoituksena siitä, kuinka

tärkeänä Payne pitää empowerment-työskentelyä. Payne (2005, 295-315) näkee vallan jakautuvan konstruktiivisesti suhteissa. Silloin kun toinen ottaa valtaa niin toisen valta vähenee. Voimaannuttamisella tai Paynen mukaan valtaistamisella (empowerment), sillä Paynen näkemyksen mukaan on kysymys pitkälti juuri vallasta, pyritään auttamaan ihmisiä saavuttamaan vallan ja sitä kautta päästä valitsemaan ja päättämään omasta toiminnastaan vähentämällä henkilökohtaisia ja sosiaalisia esteitä tieltään. Yhdysvalloissa empowerment-työskentely on liittynyt ryhmä- ja yhteisötyön menetelmin etnisiin ja kulttuurisiin kysymyksiin. Isossa-Britanniassa empowerment-käsitteeseen on sisällytetty pyrkimys muuttaa epäoikeudenmukaisia hallinnollisia ja poliittisia rakenteita. Osaamisen, kyvykkyyden ja itseluottamuksen vahvistumisen myötä ihminen pääsee käyttämään valtaa, jota muut ovat käyttäneet hänen sijastaan häntä kohtaan.

Colleen Lundy (2004, 129-167) toteaa empowermentin olevan nähtävissä itse toiminnan, mutta myös sen prosessin ja siihen sisältyvän päämäärän kautta. Empowerment-työskentelyllä tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla yksilölle syntyy kriittinen tietoisuus omasta tilanteesta, ja josta kasvaa tietoinen ymmärrys toimia sen pohjalta. Tämän prosessin avulla hän saavuttaa suuremman elämänhallinnan ja vallan omaan elämäänsä henkilökohtaisen kasvun ja sosiaalisen muutoksen kautta. Työntekijän kannalta tämä edellyttää sitoutumista yhteistoimintaan ja kumppanuuteen asiakkaansa kanssa. Lundyn mukaan voimaantumisen ja valtaistumisen kannalta keskeistä on tunnistaa ja saada käyttöön asiakkaan vahvuudet, ja jo olemassa olevat hyvät käytännöt selviytyä ja ratkoa haasteitansa. Ongelmien ratkaisuun pyrkivistä työtavoista on Lundyn mukaan edettävä asiakkaan kriittistä tietoisuutta ja voimaantumista edistäviin työtapoihin. Ryhmä- ja yhteisöpohjaiset työskentelytavat tuottavat yhteenkuulumisen tunnetta, vertaistukea ja toimivia ongelmien ratkaisumalleja.

Juhani Räsänen (2006, 37,142-143) jäsentää voimaantumissidonnaisen ihmiskäsityksen korostavan aktiivista toimijuutta, jossa ihminen nähdään halukkaana oppimaan ja kehittymään. Ihmisen nähdään haluavan tekevän omat yksilölliset valintansa ja osallistuvan itse elämänsä suunnittelemiseen. Ihmisen ei kuitenkaan oleteta selviytyvän yksin, vaan osallisuudesta ja yhteistyöstä ammentaan. Ihmisen perusvoimaisuuden katsotaan olevan riippuvainen siitä, että hän saa riittävästi taloudellista ja sosiaalista tukea. Oikeus hyvinvointiin koskee Räsänen mukaan kaikkia kansalaisia.

Kati Wilska-Seemer (2005, 258) on koostanut voimaantumisen merkityksiä eri näkökulmista. Voimaannuttamisessa on kysymys erilaisista toimimisen tavoista, joilla yksilöitä, ryhmiä, yhteisöjä autetaan löytämään ja käyttämään omia ja ympäristön tarjoamia voimavaroja ja mahdollisuuksia ongelmien sijasta. Voimaannuttaminen perustuu kunnioitukseen, tuen antamiseen, avoimeen vuorovaikutukseen ja kannustavaan asenteeseen. Vertaisryhmien voimaannuttavina tavoitteina näyttäytyvät tuen tarjoamisen, muutoksen mahdollistamisen sekä yksilön tilanteen vahvistumisen lisäksi hänen sosiaalisen tilanteensa paraneminen sekä yhteiskunnalliset muutokset.

Anna Metteri (2012, 237) on väitöskirjassaan nähnyt ihanteellisena tilanteen, jossa kansalaisen sosiaaliset ja taloudelliset oikeudet käyvät toteen, ja jossa asiakkaan ja työntekijän välisessä suhteessa toteutuu molemminpuolinen luottamus tavalla, joka saa asiakkaan kokemaan itsensä arvokkaaksi ja osalliseksi. Tällaisessa tilanteessa toteutuu asiakkaan huolehtiminen, hänen kasvamisensa, muutoksensa sekä voimaantumisen.

Vinnurva (2008, 85-97) toteaa Tampereen Hervannassa toteutetussa yhdyskuntatyössä pyrkineensä tarjoamaan osallistujille uusia asiakasrooleista yhteisöllisiin rooleihin kasvavia prosesseja. Näissä prosesseissa toteutui näkemykseni mukaan voimaantuminen. Syrjäytymässä olevien ihmisten uusien roolien voidaan nähdä toteutuneen sekä heidän itsensä tarpeista että parantaneen asuinalueen viihtyisyyttä ja yhteisöllisyyttä. Vinnurva näki yhteiskunnallisen rakenteellisen kriisin estävän ihmisten etenemistä palkkatöihin etenemistä. Asukastoiminnan avulla voitiin kuitenkin tarjota ihmisille kumppanuutta sekä voimaannuttavia prosesseja, joiden avulla luotiin asiakkaille ja asukkaille uusia yhteiskunnallisesti tunnustettavissa olevia rooleja ja identiteettejä.

Synnöve Sternberg (2011, 115-126) havaitsi voimaantumisen kannalta merkityksellisimmäksi tekijäksi ihmisarvoisen kohtaamisen. Sternbergin mukaan ihmistyön ongelmalähtöisen lähestymisen sijaan pitäisi pyrkiä kohtaamaan ihminen ihmisenä. Ihmisenä kohtamista edesauttaa olemassa oleva yhteisö, jossa ihmiset tulevat nähdyiksi ja hyvällä tavalla huomioduksi. Asukastalo voi toimia tällaisena yhteisönä. Sitominen yhteisöön ei mahdollista täyttä voimaantumista. Tarvitaan myös avoin ovi, josta

tulla ja mennä. Voimaantuneiden ihmisten pitää antaa lähteä aktiivisina toimijoina elämässään eteenpäin. Karjalainen, Karisto ja Seppänen (2002, 253-263) kertovat Helsingin Urban-ohjelmassa ja lähiöprojektissa Kontulan, Myllypuron, Vuosaaren ja Pihlajiston lähiöissä kehitetyn empowerment-vaikuttavien työtapojen. Osallistuminen lähiöliikuntaan, lähiötaiteilijoiden järjestämään toimintaan tai vaikka käsitöiden tekemiseen sai ihmiset hyvin liikkeelle ja toimimaan. Yhteisöllisiin toimintoihin järjestämällä vaikutettiin ihmisten elämän hallintaan ja taitoon kohdata vaikeuksia ja päästä niiden yli. Kyse ei kuitenkaan ollut sosiaalisten ongelmien ratkaisuyrityksistä, vaan hyvinvoinnin tuottamisesta elämän iloa ja laatua sekä asuinalueen yhteisöllisyyttä vahvistamiseksi.

Caddies (Creating Attractive, Developed and Dynamic Societies together with Inhabitants) -projekti toteutettiin Helsingin kaupunginosayhdistykset ry:n Helkan, Hyrebostäder I Norrköping AB:n ja Riian kaupungin asunto- ja ympäristötoimen yhteishankkeena 2009-2011. Projektin tavoitteena nämä toimijat selvittivät millä tavoin asukkaita voidaan motivoida osallistumaan yhteisönsä kehittämiseen ja ottamaan vastuuta asuinympäristöstään (talo, kortteli tai kaupunginosa) kestäväällä tavalla. Projektin tuotoksena syntyi ohjekirja 10 tarinaa paikallisyhteisöjen kehittämisestä. Ohjekirjassa helsinkiläiset, norrköpingiläiset ja riikalaiset toimijat totesivat, että kohti voimaantuneita kaupunginosia päästään voimaantumisen, innostuksen ja yhteistoiminnan yhdistelmän avulla. (Caddies-projekti, 2011.)

Voimaantumista käsittelevää lukua koostaessani ymmärsin asukastalotoiminnan sisältävän voimaantumiseen liittyviä elementtejä monella tavalla ja tasolla. Mahdollisuus aloittaa toimintaan osallistuminen räätälöidysti matalamman kynnyksen toiminnasta tuo kokemusta itsensä ja tehtäviensä hallinnasta. Tehtävien vaativuuden ja vastuunoton astetta voidaan kasvattaa vähitellen. Työttömänä ollut ihminen voi sitä kautta kasvaa toimijuudessaan itselleen sopivaan tahtiin. Voimaantumista tukee myös asukastaloympäristö, jossa yhteisöllisyys ja yhteisen hyvän vuoksi työskentely luovat hyvän kierretä. Työttömänä ollut ihminen voi alkaa kokea itsensä asukastalolle tärkeäksi. Voimaantuessaan ihmisen usko tulevaisuuteen ja sen tuomiin mahdollisuuksiin paranee. Asukastalotoiminta tarjoaa mahdollisuuden valtaistumiseen, sillä asukastaloilla toteutetaan myös yhteiskunnallista osallisuutta vahvistavaa ja vaikuttamista edistävää toimintaa. Voimaantuminen voi toteutua

myös yhteisöllisesti koko asukastaloa ja kaupunginosaa koskevan toiminnan tai tapahtuman kuten asukkaiden yhteisvoimin järjestämän kaupunginosatapahtuman vaikutuksesta. Työttömien aktivointipolitiikan toteutuksessa ei yleensä tavoitella juuri voimaantumista vaan ensisijaisesti työllistymistä. Edellisen luvun lopussa totesin, ettei työttömien aktivoinnilla tavoitella osallisuuden tai osallistumisen vahvistumista. Osallisuuden vahvistuminen ja voimaantuminen voivat johtaa kuitenkin työllistymiseen.

4.5 Sosiaalipedagoginen innostaminen

Suomalaisessa sosiaalityössä ei olla kovin innostuneita innostamisesta. Voimaantumisesta on sen sijaan muodostunut eri yhteyksissä ja usein määrittelemättömästi käytetty muotiasana. Sosiaalipedagoginen innostaminen pohjautuu vallanjakamiseen sekä asiakkaan kanssa kumppanuudessa tehtävään työhön, ja joka siksi ei asetu luontevasti kontrolli- ja liittämissuhteessa toteutuvaan sosiaalityön työotteeseen. Sosiaalipedagoginen innostaminen ei ole työmuotona uusi, mutta edellyttää silti sosiaalityöltä uudenlaista ajattelua. Asukastaloilla ja asuinalueilla tehtävään työhön sosiaalipedagoginen innostaminen sopii työotteena kuin suunnitellusti.

Leena Kurki (2000, 11-14) taustoittaa sosiaalipedagogiikkaan pohjautuvan sosiokulttuurisen innostamisen syntyneen toisen maailman sodan jälkeen työväestön kouluttamiseen ja vapaa-ajan toimintaa keskittyneen education populaire liikkeen kautta. Myöhemmin innostaminen levisi Latinalaisessa Amerikassa saaden myös radikaaleja ja vallankumouksellisia muotoja. Innostamisen voidaan sanoa syntyneen yhteiskunnallisista tarpeista vastata länsimaisen sivilisaation kriisiin. Kasvatuksellisissa ja koulutuksellisissa järjestelmissä nähtiin olevan epätasapainoa ja puutteita, joita innostaminen syntyi paikkaamaan. Sosiokulttuurisella innostamisella tavoitellaan demokraattista yhteiskuntaa.

Timo Toikko (2002, 272–276) toteaa sosiokulttuurisen toiminnan pohjautuvan Jane Addamsin perustamassa Hull Housessa ja muussa varhaisessa settlementityössä toteutettuun kulttuuriseen työotteeseen, johon sisältyi myös yhteiskunnallista

vaikuttamistahtoa. Addams piti kulttuurista työtä sosiaalityön toiminnallisena liittolaisena. Sosiokulttuurisesti toteutettua taidetta ei arvoteta taiteen kriteerein, vaan tekemisen prosessi nähdään tärkeämpänä kuin siitä syntyvä tuotos. Olennaisempi tuotos voi sen sijaan olla esimerkiksi osallistujan henkinen kasvu tai sosiaalisten taitojen vahvistuminen.

Kurjen (2000, 19-20) mukaan innostamisen ytimessä on ajatus, että sen avulla ihminen voi saada elinvoimaa ja mahdollisuuksia toteuttaa itseään. Siinä vahvistetaan ihmisen tietoisuutta, organisoidaan toimintaa ja saadaan ihmiset liikkeelle osallistumaan ja tekemään itselleen tärkeitä asioita. Innostamisen avulla ihmiset saadaan kohtaamaan toisiansa, lisäämään välistään vuorovaikutusta ja parantamaan elämänlaatuaan. Innoitetut ihmiset tiedostavat miten heidän oma arjen toiminta omassa lähiyhteisössään liittyy muuhun yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan. Innostamisen avulla syntyy sellaisia onnistumisen ja osallistumisen prosesseja, joissa tekijät kasvavat omien yhteisöidensä aktiiviksi toimijoiksi.

Kaarina Ranne (2002, 134-139) on tutkinut väitöskirjassaan Suomessa ja Ruotsissa toteutettua sosiaalipedagogiikkaa. Sosiaalipedagogiikka voidaan tiedeluonteensa puolesta sijoittaa kasvatus- ja yhteiskuntatieteiden väliselle alueelle. Sitä voidaan luonnehtia toimintatieteeksi tai toiminnalliseksi oppialaksi. Ruotsissa sosiaalipedagogiikka on liitetty Suomea enemmän sosiaalityöhön. Ruotsissa sosiaalipedagogiikkaa opetetaan lähes pelkästään yliopistossa. Ranteen tutkimuksen perusteella nousee tarve uudella tapaa toimivalle ammattihenkilölle. Tämä henkilö ei olisi diagnosoiva. Hän tukisi asiakasta itseapuun samalla kun pyrki vahvistamaan yhteisöllisyyttä. Hän arvostasi asiakkaan yksilöllisyyttä ja subjektiivuutta. Hän välttäisi vallankäyttöä suhteessa asiakkaaseen ja pyrki sen sijaan olemaan asiakkaan arjessa hänen rinnallaan kulkeva kanssaihminen. Ranteen visio uudella tapaa toimivasta ammattilaisesta on samansuuntainen kuin Juhilan (2006) työntekijä joka toimii asiakkaan kanssa kumppanuussuhteessa. Yksilön ja yhteiskunnan tasapainoon voidaan pyrkiä avoimen kaikkien osapuolten sekä asiakkaan että työntekijän ja työyhteisön näkökulmasta avoimen ja luotettavan vuorovaikutuksen avulla. Näkemykseni mukaan tällöin syrjäytetyksi kokemansa mukaan tulleelle ihmiselle voi palautua luottamus ihmisiin ja instituutioihin.

Kurjen (2000, 173-176) mukaan sosiokulttuurisella innostamisella voidaan yhdessä työttömien kanssa lisätä heidän omaa osallistumistaan. Näin toteutetun toiminnan avulla voidaan myös kehittää toiminnallisia, vuorovaikutuksellisia ja yhteisöllisiä menetelmiä. Yhdessä työttömien kanssa on luotu kiinnostavaa toimintaa, ja osallistumisen kautta saatu aikaan kulttuuritoimintaa, palveluja ja palvelutarjontaa, yrittäjyyttä, työpaikkoja ja muita aktiviteetteja. Innostamista on käytetty myös asuinalueilla tehtävässä työssä.

Paulo Freiren (2005) kehittämä vapautuksen pedagogiikka on luonteeltaan sosiaalipedagogista. Freire jakaa toiminnan teorit antidialogisiin, alistaviin ja dialogisiin, vapauttaviin. Alistavasta toiminnasta puuttuu vastavuoroisuus, ja se perustuu yksisuuntaiseen käskyttämiseen, joka omiaan latistamaan ja passivoimaan toiminnan kohteeksi jäävää ihmistä. Vapauttava toiminta perustuu vastavuoroisuuteen, jossa aktiiviset subjektit toimivat tasavertaisina yhteistyökumppaneina. Vapauttava toiminta mahdollistaa ihmisen kasvun elämänsä hallintaan ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Dialoginen toiminta ei voi perustua pakottamiseen.

Luvun teoriaa yhteenvedettyäni, totean, että sosiaalipedagogiikkaan ja innostamiseen liittyvät ajatukset ja menetelmät sopivat hyvin asukastoimintaan. Kaikissa kolmessa tutkimusympäristöön liittyvässä asukastalossa toteutetaan kulttuurista toimintaa ja muuta toimintaa, joiden voidaan katsoa toteuttavan innostamisen liittyviä periaatteita. Voimaannuttamisen ja innostamisen rajat ovat osin hyvin ohuet ja ne sekoittuvat toisiinsa. Joka tapauksessa molemmilla on paikkansa asukastalon toimintaa kuvaavina elementteinä. Ylipäänsä Suomessa toteutetussa sosiaalityössä tai muussa ihmisten kanssa tehtävässä työssä empowerment-työskentelyllä ja sosiaalipedagogiikan keinoilla olisi laaja-alaista käyttöä.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Laadullisesta tutkimuksesta

Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven (2009, 65) mukaan laadullista ja määrällistä tutkimusta ajatellaan usein asettamalla ne vastakkain tai edellinen jälkimmäisen kritiikkinä suuntautuvana tutkimusotteena. Toisaalta ne voidaan nähdä toistaan täydentävänä tapana toteuttaa tutkimusta. Tässä tutkimuksessa pitäydytään laadullisessa tavassa tutkia.

Klaus Krippendorf (2013, 22-23) kyseenalaistaa laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erojen korostamisen mielekkyyden. Hänen näkemyksensä mukaan myös laadullista tutkimusta voidaan toteuttaa systemaattisesti. Järjestelmällisyyttä voidaan vahvistaa toteuttamalla sisällönanalyysi myös uutta tietotekniikkaa hyödyntäen. Minä en käyttänyt analyysissäni tietotekniikkaa. On vaikea kuvitella minkään tietokoneohjelman kykenevän ”lukea” haastatellun” rivien välistä. Tarvitaan tutkija, ihminen, joka voi tulkita ja ymmärtää ihmisen toimintaa. Minä asetuin tutkimuksessani toisen ihmisen ja hänen tuottamansa puheen analysoijan ja ymmärtäjän rooliin.

Sirkka Hirsjärven, Pirkko Remeksen ja Paula Sarajärven (2010, 224-225) mukaan ymmärtämään pyrkivässä lähestymistavassa hyödynnetään yleensä laadullista analyysia ja selittämiseen pyrkivässä tilastollista analyysia. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 28-31) kirjoittavat kvalitatiivisesta tutkimuksesta ymmärtävänä tutkimuksena. He kuvaavat tutkimuksessa pyrittävän eläytymään tutkimuksen kohteena olevien ihmisten ajatuksiin, tunteisiin ja motiiveihin. Minäkin haluan ymmärtää tutkimukseni kohteena olevia ihmisiä ja asioita.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 29) toteavat että galileisen tutkimustradition mukaan inhimillinen toiminta on rinnastettavissa luonnon toimintaan, ja sitä voidaan tutkia objektiivisesti. Aristoteelisen tutkimustradition mukaan inhimillistä toimintaa ei voida rinnastaa luonnon toimintaan, koska subjektiivisuus on siinä vahvasti läsnä. Tutkimukseni

paikantuu ymmärtävään ja aristoteeliseen tutkimusperinteeseen. Olen tutkijana tuottamani tiedon suhteen subjektiivinen. Tuottamani tieto on seurausta tutkimuksen toteutukseen liittyvistä valinnoista.

Jari Eskolan ja Juhani Suorannan (1998, 16-18) mukaan osallistuvuus on kvalitatiivista tutkimusta tehtäessä keskeinen tekijä. Siinä pyritään saamaan esille tutkittavien oma näkökulma. Tässä tutkimuksessa pyritään saamaan esille asukastalojen toimintaan osallistuneiden näkökulma omasta osallistumisestaan asukastalon toimintaan. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään näiden asukastalojen toiminnanohjaajien ajatukset ja näkökulma työvoimapolitiisissa toimenpiteissä toimintaan osallistuneiden osallistumisesta. Kaikkien heidän näkökulmat ovat olleet tutkimukseen osallistuvia ja vaikuttaneet niihin valintoihin, mitä minä tutkimustyön aikana olen tehnyt. Tutkimus on syntynyt dialogissa teorian, tutkittavien tuottaman tiedon sekä oman kokemukseni ja ymmärtämiseni välillä. Tutkijana olen valintojen tekijänä vastuussa tutkimuksen toteutukseen ja kuljettamiseen liittyneistä valinnoista.

Kaiken kaikkiaan laadullisen toimivuuden kannalta olennainen kysymys on, kuinka toinen ihminen voi ymmärtää toista ihmistä (Tuomi ja Sarajärvi 2000, 68). Timo Laineen (2007, 37-39) mielestä teemahaastattelut eivät ole hyvä väylä ihmisten kokemuksiin. Haastattelussa esitetyt kysymykset ja siihen etukäteen valitut teema esitetyt rajaavat ja ohjaavat haastateltavaa. Omat henkilökohtaiset elämäkokemukseni ja teoriaan perehtyminen etukäteen rajasivat omaa lähestymisnäkökulmaani haastattelujen suhteen. Syvähaastattelu olisi ollut parempi menetelmä haastateltavan kokemuksen tavoittamiseen. Teemahaastatteluilla pyrin kuitenkin tavoittamaan mahdollisimman paljon olennaista tietoa haastateltavien omista kokemuksista ja ajatuksista tutkittavasta aiheen suhteen.

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2010, 160-161) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan kuvata todellista elämää sen moninaisissa ilmenemismuodoissaan. Todellisuudessa elämän eri osa-alueet eivät ole irrotettavissa toisistaan. Kvalitatiivisissa tutkimuksissa voidaan kuitenkin pyrkiä kokonaisvaltaisuuteen. Lopputulokseksi muotoutuu kuitenkin jollain tavalla ehdollisia selityksiä, jotka rajoittuvat aikaan ja

paikkaan. En ole pyrkinyt tavoittamaan ehdottomia totuuksia, mutta olen tutkimuksessani pyrkinyt löytämään ja avaamaan todellisuutta uusia näkökulmia siihen luoden.

Pentti Alasuutari (2011, 24, 49, 59-60, 66) esittelee laadullisen tutkimuksen sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta. Todellisuus on hänen mukaansa sosiaalisesti konstruoitunut eli rakentunut merkitystulkintoista ja tulkintasäännöistä, joiden johdatteluina ihmiset kulkevat ja kuljettavat arkielämäänsä. Alasuutarin näkökulma liittyy sosiologiasta lähtöisin olevaan kulttuurin tutkimukseen, joka sisältyy ihmistieteelliseen tiedesuuntaukseen. Koen tutkimuksessani ”hengenheimolaisuutta” Alasuutarin esittelemälle tavalle tarkastella tieteen ja tutkimuksen kautta todellisuutta sosiaalisesti ja kulttuurisesti konstruoituna. Alasuutari näkee yhteiskunnan ja erilaisten sosiaalisten ryhmien säätelevän ja rajoittavan yksilöiden toimintaa valtarakenteiden ja vallankäytön avulla.

Todellisuus voidaan nähdä sosiaalisesti konstruoituna. Tutkimuksessa todellisuutta pyritään ymmärtämään teorian, kirjoitetun tekstin ja haastatteluiden, puhutun tekstin tulkinnan ja analyysin avulla. Alasuutari (2011, 58-63) toteaa, että ankarimmatkin todellisuuden tuottamat realiteetit ovat riippuvaisia niistä merkityssisällöistä, mitä ihmiset ovat niille ymmärryksen tavoittelussaan ja tulkinnassaan antaneet. Tältä osin näen yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen paikantuvan sanojen ymmärtämisen pyrkimiseen kautta merkityksen tutkimiseksi.

Kimmo Jokisen (2008, 243) mukaan tieteellisen tutkimuksen tärkeimpänä tehtävänä on tuottaa luotettavaa tietoa maailmasta ja rakentaa tarkasti todellisuuden kaltainen osa maailmaa. Jokinen toteaa, että todellisuutta ja kokemusta sanallistaessa todellisuutta luodaan uudelleen. Kielen ja merkitysten maailmassa todellisuus on tuotettu merkitysten kautta sosiaalisesti. Jokisen tavoin näen kielen olevan yksi tutkimuksen uskottavuuden ja luotettavuuden kannalta merkittävä tekijä. Toivon että olen osannut käyttää sanoja ja kieltä, niin että lukija ymmärtää käyttämäni sanat tarkoittamallani tavalla.

5.2 Tutkimuksen osallistujat ja tutkimusympäristö

Tutkimuksessani haastattelin kolmen Helsingissä sijaitsevan asukastalon toimintaan työvoimapolitiittisissa osallistuneita henkilöitä sekä talojen toiminnanohjaajia. Valitsin tutkimukseeni lähtökohtaisesti toisistaan eriävillä tavoilla toimivia asukastaloja. Nämä asukastalot ovat Kallion kaupunginosassa sijaitseva Kumppanuustalo Hanna, Pihlajanmäen lähiöasema ja Käpylän yhdyskuntaklubi. Seuraavaksi esittelen nämä talot lyhyesti.

Kumppanuustalo Hanna on vuonna 2005 Helsingin Alppilaan perustettu monipuolisen tekemisen ja toiminnan talo. Historiallinen ja arkkitehtuurisesti vaikuttava rakennus on ollut olemassa jo 100 vuotta. Hannassa asukkaat, järjestöt, oppilaitokset ja sosiaaliviraston työntekijät toimivat yhteistyössä. Talossa pyritään toimimaan kumppanuuden hengessä toinen toistensa osaamista ja tietoa kunnioittaen. Taloudellista vastuuta on jaettu eri toimijoiden välillä. Kumppanuustalo Hannan taloneuvostoon kuuluu kolme asukasedustajaa, kolme järjestön edustajaa sekä kolme kaupungin edustajaa. Talossa toteutetaan räätälöidyn työllistämisen mallia. Toiminta on avointa kaikille helsinkiläisille. Siellä toimiviin ryhmiin osallistuminen on ilmaista. Talossa toimii vaikuttavan runsas kirjo erilaista toimintaa taidenäyttelyistä ja radiotoiminnasta atk-opastukseen ja naurujoogaan. Toiminnan taustalla on ajatus, että osallistuminen ja osallisuus kuuluvat kaikille. Toiminta perustuu matalaan osallistumiskynnykseen ja sen tavoitteena on ehkäistä köyhyyttä ja syrjäyttämistä vahvistamalla ihmisten omia ja yhteisiä voimavaroja ja siten lisätä helsinkiläisten sosiaalista ja terveydellistä hyvinvointia. Kumppanuustalo Hannassa toimii räätälöidyn työllistämisen malli. Talo on ollut osana Helsingin kaupungin sosiaaliviraston eteläisen sosiaaliaseman toimintaa. Vuoden 2011 alusta se on kuulunut aluetyön yksikköön. (Vesterinen 2013b; Vesterinen ja Miettinen, 2012.)

Käpylän yhdyskuntaklubi on Helsingin Käpylässä toimiva yhdistyksen ylläpitämä asukaslähtöinen kolmannen sektorin toimija. Käpylän Klubi toimii kerrostalon katutasolla sijaitsevassa tilassa. Sen toiminnassa painotetaan hallintokuntien rajat ylittävää lapsi-, nuoriso-, perhe-, ja asukastyötä. Koululaisten avoin iltapäivätoiminta, nuoriso- ja

asukastoiminta avoimine toimintakahviloineen ja Koko Kylä Kasvattajana- hanke ovat esimerkkejä talon paikallisesta toiminnasta. Nuorten kansalaisvaikuttamisesta on pyritty vahvistamaan uuden avoimen koodin netti-tv hankkeen kautta. Käpylän Klubin toiminnolla edistetään osallisuutta, osallistumista, eri toimijoiden välistä yhteistyötä, yhteisöllisyyttä ja demokratiaa monin tavoin. Klubi tekee yhteistyötä eri puolella Suomea sijaitsevien kylien kanssa. Käpylän Klubi toimii lähialueyhteistyössä myös Venäjällä ja Baltian maissa toimivien tahojen kanssa. Työllistämistoiminnan kautta Käpylän Klubi on työllistänyt paljon taiteilijoita, jotka ovat vieneet ja esittäneet taidetta esimerkiksi vanhusten laitoshuollon asiakkaille. Työllistämistoiminnan painopisteenä klubilla on tällä hetkellä lapsiin ja nuoriin liittyvät toiminnot. (Takkinen, 2012.)

Pihlajanmäen lähiöasema toimii Helsingin Pihlajanmäessä sijaitsevan kerrostalon alakerrassa. Lähiöaseman asukastoiminnan käynnisti Kalliolan setlementti lähiöprojektin mahdollistamalla EU:n Urban-yhteisöaloiteohjelman tuella. Tällä hetkellä lähiöaseman toiminnasta vastaa Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Asukastilassa järjestetään monipuolista toimintaa asukkaiden, järjestöjen ja asukastilan henkilökunnan toimesta. Tehtävän työn tavoitteena on tarjota mahdollisuus asukkaiden osallistumiselle asuinalueensa eri toimintoihin, samalla tarjoten myös palveluita, joista heikompiosaiset hyötyvät. Asukastilan arjen toiminnasta vastaavat pitkäaikaistyöttömät yhdessä aluetyöntekijän kanssa. Lähiöprojekti on tukenut aluehankkeita, joiden lähtökohtana on kahdensuuntainen hyöty. Niistä hyötyvät asuinalueen työllistyvät asukkaat ja toiminnasta rakentuvana palveluna asuinalueen asukkaat. Hankkeista esimerkkinä ”kotilähettiläät” ja ”kylätalkkarit” tarjoavat lähialueiden ikäihmisille apua erilaisilla arjen hyvää elämää ja selviytymistä tukevilla toimilla. Lähiöasemalla toteutetaan asukkaille suunnattua kerhotoimintaa. (Heino-Mouhu, 2013.)

Kumppanuustalo Hannassa oli vuonna 2012 työvoimapoliittisissa toimenpiteessä tai kuntouttavassa työtoiminnassa yhteensä 29 ihmistä, Pihlajanmäen lähiöasemalla oli vuonna 2012 työvoimapoliittisissa toimenpiteessä tai kuntouttavassa työtoiminnassa yhteensä 35 ihmistä ja Käpylän yhdyskuntaklubilla oli vuonna 2012 työvoimapoliittisissa toimenpiteessä tai kuntouttavassa työtoiminnassa yhteensä 32 ihmistä (Vesterinen 2013a, Heino-Mouhu 2013 ja Takkinen 2013). Kaikkien kolmen talon toiminta koostuu

ammattilaisten, asukkaiden, työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä olevien, vapaaehtoisten tuottamasta yhteispanoksesta. Nämä kolme asukastaloa ovat rakentuneet toiminnoiltaan toisistaan eriäviksi. Niillä kaikilla on oma henki ja rooli. Työntekijät ja asukkaat luovat talonsa itsensä näköiseksi.

5.3 Aineiston keruu

Jari Metsämuuronen (2006, 113-114) pitää haastattelua moniin tilanteisiin sopivana aineiston keruun perusmenetelmänä. Hänen mielestään sitä kannattaa käyttää aina, kun se tuntuu mielekkäältä. Tosin hän pitää sitä paljon työtä tuottavana menetelmänä, joka vaatii myös analyysivaiheessa. Minut yllätti litteroinnin aikaanvievyys ja väsyttävyys. Joka tapauksessa haastattelu oli mielestäni toimiva ja tutkimukseeni sopiva aineiston keruun menetelmä.

Eskola ja Suoranta (1998, 86) näkevät haastattelun olevan keino ottaa selville, mitä haastateltavalla on mielessään. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 72) suosittelevat käytettävän haastattelua silloin, kun halutaan tietää mitä ihminen ajattelee tai miksi hän tekee niin kuin tekee. Minä halusin tietää mitä asukastaloilla työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä toimineet ihmiset ja talojen toiminnanohjaajat ajattelevat. Katsoin viisaimmaksi kysyä sitä heiltä itseltään.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 73-75) mukaan teemahaastatteluilla pyritään saavuttamaan vastauksia tutkimuksen tavoitteiden ja tehtävien mukaisiin kysymyksiin. Teemat perustuvat tutkittavasta ilmiöstä tiedettyyn. Ennen ensimmäistä haastattelua valitsin aiheesta jo tietämäni perusteella ne teemat, jotka katsoin tarpeelliseksi käydä haastattelussa läpi. Haastattelu on aineistonkeruu-menetelmänä joustava. Kysymykset ja vastaukset voidaan toistaa ja niiden sanamuotoja voidaan selventää. On mahdollista tarkistaa, että molemmat osapuolet ymmärtävät asian samoin. Koska teemahaastattelu toteutetaan haastattelijan ja haastateltavan välisessä vuorovaikutuksessa, tämä mahdollistaa teemoissa syvemmälle pääsemisen kuin esimerkiksi lomakehaastattelu. Kaiken kaikkiaan

haastattelujen toteuttaminen oli mielestäni hieno mahdollisuus kohdata ihmisiä ja tavoittaa heiltä tutkimuksen kannalta merkityksellistä tietoa kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa.

Kumppanuustalo Hannasta haastattelin toista talon toiminnasta vastuussa olevaa sosiaaliohjaajaa sekä kahta työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin osallistunutta henkilöä. Käpylän Klubilta haastattelin toiminnanjohtajaa ja kahta työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin osallistunutta henkilöä. Pihlajanmäen lähiöasemalta haastattelin aluetyöntekijää ja kahta työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin osallistunutta henkilöä.

Aluksi kysyin sosiaaliohjaajalta, toiminnanjohtajalta ja aluetyöntekijältä suostumukset haastatteluihin ja tutkimukseen osallistumiseen. Käytän näistä kolmesta talon työntekijästä jatkossa ammattinimikettä toiminnanohjaaja. Heidän suosituksestaan löysin kuusi asukastalojen toiminta työvoimapoliittisissa toimenpiteissä osallistunutta henkilöä. Kerroin näille talojen toiminnan vetäjille, että etsin haastateltaviksi henkilöitä, jotka ovat osallistuneet talon tai asuinalueen yhtä yksittäistä toimenpidettä pidemmän aikaan. Haastateltavat olisivat siis sellaisia ihmisiä, joilla on asukastalon toimintaan työvoimapoliittisessa toimenpiteessä osallistumisen jälkeen edelleen ollut jotain toimintaa täysin toimeentulojen päivien sijaan. Tällä tarkoitin esimerkiksi uutta työvoimapoliittista toimenpidettä asukastalolla, järjestö- tai vapaaehtoistyötä, koulutusta tai työtä. Valinnalla pyrin tavoittamaan tietoa, jota yhteen yksittäiseen toimenpiteeseen asukastalolla ollut henkilö ei voisi ehkä antaa. Pyrin saamaan sellaista tietoa, joka avaisi työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin asukastalolla osallistuneiden ihmisten kautta asukastalon toiminnan vaikuttavuutta.

Eskola ja Suoranta (1998, 87) toteavat teemahaastelun olevan muodoltaan strukturoitua haastattelua vapaampi. Kysymysten tai teemojen käsittelyjärjestys ei ole keskiössä. Riittää että etukäteen suunnitellut teemat käydään läpi. Tein haastatteluja varten kaksi erilaista teemahaastattelurunkoa. Toisen tein toiminnanohjaajille ja toisen työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin asukastalolla osallistuneille. Teemahaastattelurunko (Liite 1 ja 2) rakentui teoreettisen kirjallisuuden ja oman kokemukseni asukastalotoiminnasta pohjalta. Teemahaastattelurungon avulla tarkistin haastatteluissa, että kaikki suunnittelemani

haastatteluteemat tulivat käsitellyksi. Muodostin myös alustavasti muotoiltuja kysymyksiä varmistaakseni sen, että osaisin kysyä juuri niitä asioita, joihin etsin vastauksia.

Kahden asukastalon kohdalla toimin niin, että lähetin teemahaastattelurungot talojen toiminnanohjaajille noin viikkoa ennen ensimmäistä haastattelua. Ajatukseni oli se, että toiminnanohjaajat voisivat valmistautua haastatteluihin etukäteen, ja tuottaa sitten itse haastattelussa tutkimuskysymysten kannalta keskeisintä tietoa. Työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin osallistuneiden kanssa katsoimme teemahaastattelurungot yhdessä läpi ennen haastattelun aloittamista. Kolmannen asukastalon kohdalla toimitin teemahaastattelurungot myös työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin osallistuneille useita päiviä ennen haastatteluja. Toivoin näin toimittuani haastateltaviltani tutkimuksen tehtävän kannalta mahdollisimman olennaista tietoa. Jälkikäteen ajatellen olisin voinut toimittaa haastatteluteemat kaikille haastateltaville etukäteen.

Hain tutkimuslupaa Helsingin kaupungin sosiaalivirastolta koskien Pihlajanmäen lähiöaseman ja Kumppanuustalo Hannan osuutta tutkimuksessa toukokuussa 2012. Lupa myönnettiin kesäkuussa 2012. Käpylän Klubilta sain tutkimusluvan sen toiminnan johtajalta suullisesti.

Ensimmäisenä haastattelin talojen toiminnanohjaajat ja tämän jälkeen talojen toimintaan työvoimapolitiisissa toimenpiteissä osallistuneet henkilöt. Tein näin koska ajattelin saavani toiminnanohjaajilta ensin kokonaiskuvan talon toiminnasta. Haastattelut toteutin yhdeksänä eri päivänä 30.10.2012 ja 25.1.2013 välisenä aikana. Kaikki haastattelut tehtiin asukastalolla, jolla haastateltava on toiminut. Haastateltavat työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin osallistuneet henkilöt olivat iältään 40-50-vuotiaita. Neljä heistä oli naisia ja kaksi oli miehiä. Lyhyin haastattelu oli pituudeltaan 21 minuuttia ja 25 sekuntia ja pisin 33 minuuttia 39 sekuntia. Haastattelujen keskimääräinen kesto oli 28 minuuttia ja 27 sekuntia.

Haastattelunauhurina käytin yliopistolta lainaamaani Olympus Digital Voice recorderia. Se oli helppokäyttöinen ja haastatteluja purettaessa äänen laatu osoittautui hyväksi. Nauhoitettua puhetta oli helppo seurata. Tallennetut haastattelut siirsin USB-kaapelilla omalle tietokoneelleni. Asennettuani Digital Wave Player-ohjelman, kuuntelin haastattelut sitten omalta tietokoneeltani. Litteroin haastattelut tekstin käsittelyohjelmalle. Litteroitavaa tekstiä kertyi kaiken kaikkiaan 119 sivua ja 27 600 sanaa.

Litterointi sujui todella hitaasti. Koin erittäin mielenkiintoiseksi prosessiksi kuunnella toteuttamani haastattelut nauhalta. Litteroinnin voisi varmasti tehdä nopeammin ja mekaanisemmin, mutta koin mielekkäänä ja luontevampana uppoutua ihmisten kertomaan ja samalla siten jo syventyä aineistoon.

5.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä käytin sisällönanalyysia. Sisällön analyysi on tekstianalyysia. Osassa tekstianalyysityylejä tutkija tarkastelee todellisuutta ulkopuolelta käsin. Itse ajattelen toteuttavani tutkimuksen maailmassa, missä itse elän. Lähtökohtani on se, että voin ymmärtää vain sellaista, mitä oman ajatteluni ja kokemukseni kautta ymmärrän todelliseksi. En etsinyt totuutta vaan pyrin ymmärtämään maailmaa. (Tuomi ja Sarajärvi 2010, 104.)

Jari Eskolan (2010, 181-186) ja Tuomen ja Sarajärven (2010, 95-103) mukaan laadullista tutkimusta voidaan toteuttaa aineistolähtöisesti, teoriasidonnaisesti tai teorialähtöisesti. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt muodostetaan tutkimuksen tehtävän ja tarkoituksen perusteella aineistosta. Teoria rakentuu näin toimittaessa aineistosta. Teoriasidonnaisessa analyysissä on teoreettisia liitoksia, mutta siinä ei tukeuduta suoraan teoriaan. Siinä ei hyödynnetä välttämättä myöskään yhtä suurta teoriaa, vaan teoria voi muodostua aiheeseen liittyvistä erilaisista teorioista, tutkimustuloksista ja muusta teoreettisesta aineistosta. Teorialähtöinen analyysi toteutetaan vahvasti johonkin esille tuotuun teoriaan, malliin tai kyseisen tieteenalan vaikuttajaan. Tuomi ja Sarajärvi näkevät

Eskolan korostavan teorian merkitystä laadullisen tutkimuksessa. Eskola näkee riskin teorian ja empirian kohtaamattomuudessa ja siksi kannattaakin analyysia, jossa teoriaa rakennettuna sen tueksi. Tuomen ja Sarajärven (2010, 108) mukaan yhdysvaltalaisessa sisällönanalyysin perinteessä ei käytetä käsitteitä aineistolähtöinen, teorialähtöinen tai teoriasidonnainen. Siellä painottuu teoreettisten ratkaisujen päättäminen jo ennen tutkimuksen aloittamista.

Tämän tutkimuksen kohdalla en näe mielekkäänä luottaa pelkästään aineistosta käsin toteutettavan analyysin työstämiseen. Toisaalta en ole rakentanut tutkimukselle vain yhtä vahvaa teoriaa vaan toteutin sen teoriasidonnaisesti. Teoriansidonnaisella analyysillä annoin aineiston vaikuttaa siihen, miten sitä analysoin. Tutkimuksen toteutuksessa rakensin teoreettista viitekehystä vielä viimeistä haastattelua tehdessäni ja sitä litteroidessani. Kuten kulttuurin tutkimuksessa usein tehdään, en ole halunnut teorian toimivan pelkästään näkökantoja rajaavasti vaan yhtä lailla niitä avaavasti (Alasuutari 2011, 25).

Tuomen ja Sarajärven (2010, 95) mukaan laadullisesta analyysistä puhuttaessa käytetään myös käsitteitä induktiivinen (yksittäisestä yleiseen), deduktiivinen (yleisestä yksityiseen) tai abduktiivinen päättelyn logiikka, jonka mukaan tehtyihin havaintoihin vaikuttaa myös johtojatus tai johtolanka. Abduktiivinen päättely jää kuitenkin usein tutkimusmetodikirjallisuudessa mainitsematta sen pitäytyessä vain induktiivisen ja deduktiivisen päättelyn kahtiajaossa.

Krippendorff (2013, 40-43) ei näe induktiivisen ja deduktiivisen päättelyn logiikan olevan keskeisenä sisällönanalyysia tehtäessä. Hänestä sen tulee perustua nimenomaan tutkijan abduktiiviseen ajatteluun. Krippendorffin mukaan tutkimusta tehtäessä aineiston olennaisimmat johtolangat eivät ole aina suoraan havaittavissa, ja siksi tutkijan on tärkeää käyttää tilastojen ja teorian lisäksi myös omaa elämäkokemustaan ja intuitiotaan kyetäkseen löytämään aineistosta juuri ne asiat, jotka auttavat häntä vastaamaan tutkimuskysymykseen. Päätin toteuttaa toteuttamaa aineiston analyysin abduktiivista

päätelyn logiikkaan toteuttaen. Päätelmiini vaikuttivat teorian ja ilmiöstä lukemani ohella oma myös työ- ja elämäkokemukseni.

Tuomi ja Sarajärvi (2010, 100-108) näkevät Krippendorfin tapaan aineiston analyysissä olevan kysymys abduktiiviseen ajatteluun perustuvasta päätelyn logiikasta. He toteavat, että ei ole olemassa yleispätevää keksimisen logiikkaa. Tutkija ei voi olettaa, että aineistosta nousisi teemoja, vaan hänen on itse löydettävä ne omien havaintojensa ja oivalluksiansa avulla samalla kun pitävät tutkimuksen tehtävän mielessään. Eskolan (2010, 180) mukaan tutkijan on itse aktiivisen työn kautta toteutettava aineiston tulkinta ja analyysi.

Krippendorf (2013, 24-30) määrittelee sisällönanalyysin tutkimustekniikaksi, jolla tekstistä tai muusta merkityksellisestä materiaalista havaitaan tutkimuksen tehtävän ja tarkoituksen kannalta löydettävissä olevat ja perusteltavissa olevat päätelmät. Hänen mukaansa sisällön analyysillä tutkimustekniikkana voidaan vastata informaatiotekniikoiden kehittyessä ajan haasteisiin. Sisällönanalyysin suorittaminen vaatii sen toteuttamiseen rajatun kontekstin. Yksittäisillä sanoilla voi eri yhteyksissä olla erilaisia merkityksiä. Tutkijan tehtävänä on rakentaa maailma, jossa valitut osat tekstiä toimivat perustellusti ja tuovat tutkimuskysymykseen vastaamiseen kannalta oleellista tietoa. Tutkimuksessani rakensin tämän maailman ensisijaisesti viiteen ensimmäiseen lukuun. Tämän maailman ja siinä tehtyjen valintojen tulee olla perustellusti ja perusteellisesti tehty, niin että saadut tulokset ja päätelmät ovat valideja, ”oikeita”.

Eskola (2010, 187-201) ehdottaa analyysin aloitetusta aineiston teemoittelusta. Aineisto jaetaan tällöin tutkimuskysymyksen kannalta kiinnostaviin teemoihin. Haastatteluista poimitaan sitten valittuihin teemoihin liittyviä kohtia. Tuomi ja Sarajärvi (2008, 93) kuvaavat teemoittelua aineiston jakamisena ja ryhmittelynä eri aiheiden mukaan. Ennen teemoittelua aineiston voi ryhmitellä eri aiheisiin liittyen ja samalla varsinaisia teemoja etsien.

Aloitin litteroidun aineiston analysoinnin järjestämällä aineiston asukastalokohtaisesti. Päätin järjestää aineiston niin, että se alkoi Kumppanuustalo Hannan osiolla, ensin toiminnanohjaaja sitten työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin osallistuneet, sen jälkeen seurasi Pihlajanmäen lähiöasema samalla järjestyksellä ensin toiminnanohjaaja ja sitten työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin osallistuneet ja viimeisenä Käpylän Klubi samalla järjestyksellä. Pyrin näin aineiston jakamalla tukemaan omaa tulkintaani ja ymmärrystäni yksittäisen haastattelujen suhteen. Lisäksi pyrin lisäämään mahdollisuuttani ymmärtää yksittäisen talon toiminnan ominaispiirteitä sekä kokonaisuutta. Luin litteroidun tekstiin useaan kertaan läpi. Samalla alleviivasin mielestäni tutkimuksen kannalta mielenkiintoisimpia kohtia. Usean lukukerran jälkeen orastavat teemat alkoivat saada tarkemman muotonsa.

Aineistosta nousi esille yllättävän suuri määrä erilaisia toimintoja ja työtehtäviä, joihin työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä olleet ihmiset ovat osallistuneet. Tehtyjen työtehtävien tarkastelun avulla päätin tarkastella työvoimapolitiittisissa asukastalolla toimineiden ihmisten osallisuutta ja osallistumista asukastalon toiminnassa. Päätin muodostaa *työtehtävistä osallistumisen mahdollistajina ensimmäisen teeman*.

Työvoimapolitiittisessa toimenpiteessä asukastalon toimintaan osallistujien kokemukset toiminnasta voimaannuttavana sekä muut voimaantumiseen liittyvät kokemukset tulivat aineistosta vahvasti esille. Voimaantumiseen liittyviä kokemuksia ja ajatuksia aineistossa oli runsaasti. Niitä oli jokaisella haastatellulla. Muodostin *Voimaantumisesta toisen teeman*.

Kolmas teema rakentui sekä suuresta määrästä erilaisia tehtäviä, mitä asukastalotoimintaan työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä olleet olivat tehneet sekä yksittäisistä, mutta voimakkaasti aineistosta esiin nousseista ajatuksista toiminnan *molemminpuolisesta hyödyistä*. Molemminpuolisella hyödyllä tarkoitetaan sitä, että hyötykö työvoimapolitiittisessa toimenpiteessä asukastalon toimenpiteeseen osallistuneen toiminnasta osallistuja itse ja samalla myös asukastalo ja/tai kaupunginosa.

Tein näille kaikille kolmelle teemalle oman tiedoston ja siirsin kutakin teemaa käsittelevän litteroidun aineiston kohdat näihin tiedostoihin. Luin kuhunkin teemaan liittyvät tekstit läpi lukuisia kertoja tehden samalla merkintöjä kuten ideoita, ajatuksia, pohdintaa ja poimintaa liittyen rakentamaani tutkimuksen teoreettiseen osuuteen. Alleviivasin litteroidusta tekstistä tutkimuskysymyksen kannalta kaikista kiinnostavimmat ja merkityksellisimmät kohdat. (Eskola 2010, 191.) Tässä vaiheessa aineisto pelkistyi niin, että vain olennaisin informaatio jäi jäljelle (Tuomi ja Sarajärvi 2008, 109). Alasuutari (2011, 40-43) jakaa havaintojen pelkistämisen kahteen vaiheeseen. Ensin aineisto pelkistetään tutkimuskysymyksen kannalta olennaisimpiin havaintoihin ja sen jälkeen nämä havainnot yhdistetään havaintojen joukoksi, jotka ovat yhdistettävissä toisiinsa. Jatkoin aineiston pelkistämistä vertailemalla ja yhdistelemällä jo teemoiteltuja aineiston osia toisiinsa tavoitellen tiiviissä muodossa käsiteltävissä olevaa tietoa. Kiteytin aineiston alkuperäisiä ilmaisuja pelkistetympään muotoon (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 118). Näin toimimalla toteutin oman tulkintani siitä, mitä aineisto pitää sisällään. Seuraavaksi liitin analyysiin kytkennät teoriaan. Tein tämän teema kerrallaan. (Eskola 2010, 194-199.)

Sisällönanalyysillä tunnistamani keskeiset teemat olivat:

1. Työtehtävät osallisuuden mahdollistajina asukastalotoiminnassa
2. Voimaantuminen asukastalotoiminnassa
3. Työvoimapoliittisissa toimenpiteissä asukastalolla toimivat ihmiset ja toiminnan hyötyjä

Luvussa 6 tuon esille toteuttamaani aineiston analyysia ja kuvaten samalla prosessia, miten päädyin varsinaisiin tutkimustuloksiin. Tutkimustulokset esitellään näiden kolmen teeman sisälle jaoteltuna. Luku sisältää lainauksia aineistosta. Haastateltavien mahdollisen tunnistettavuuden vuoksi käytän haastatteluista koodeja. Toiminnanohjaajien haastattelut olen nimennyt toiminnanohjaaja, TO koodeilla haastatteluiksi TO 1, TO 2 ja TO 3. Työvoimapoliittisissa toimenpiteissä olleiden haastattelut olen koodannut TP koodeilla TP 1, TP 2, TP 3, TP 4, TP 5 JA TP 6.

5.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset lähtökohdat

Tuomen ja Sarajärven (2009, 135-137) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa ei ole suositeltavaa käyttää validiteetin tai reliabiliteetin käsitteitä. Nämä perinteiset tutkimuksen luotettavuuskäsitteet perustuvat käsitykseen todellisuudesta, jota voidaan tarkastella yhtenä ja eri ihmisille samana todellisuutena. Taustalla on myös usko objektiiviseen tietoon. Tässä tutkimuksessa todellisuus nähdään sosiaalisesti konstruoituna. Ilmiötä tarkasteleva ihminen näkee sen omasta näkökulmasta tulkiten. Tutkimuksen haastateltavat ovat jokainen tulkinneet todellisuutta omasta näkökulmastaan. Minä olen omalta osaltani tulkinnut ja koostanut tutkimustulokset heidän haastatteluissa tuottamien näkökulmien ja teoreettisen kirjallisuuden vuoropuhelun tuloksena. Kaiken kaikkiaan tutkimustulokset ovat tutkimusten haastateltavien esille nostama synteesi heidän, tutkimuskirjallisuuden kirjoittajien ja minun ajattelustani. Tieto on tuotettu jaettuna asiantuntijuutena, mikä tuo tutkimukseen luotettavuutta. Karvinen-Niinikoski (2005, 79) viittaa sosiaalityön suoraan kosketukseen ihmisten arkeen ja sitä kautta avautuvaan asiantuntijuuteen, joka ei perustu hierarkisuuteen, vaan neuvottelevaan ja avoimeen kumppanuuteen ruohonjuuritason arjen asiantuntijoiden kanssa.

Kari Kiviniemi (2007, 73) kirjoittaa aineiston tulkinnallisesta rajauksesta. Tutkijan mielenkiinnon kohteet ja näkökulmat vaikuttavat tavalla, mikä ei johda tulkitsemaan todellisuutta sellaisenaan, vaan tutkijan tulkintojen kautta. Tutkijana olen siis tehnyt valintoja, jotka ovat tuoneet todellisuudesta esille toisia asioita ja työntäneet sivummalle toisia. Kaiken kaikkiaan tutkimustehtävä määrittelee aineistosta tutkijan esille nostamaa sanomaa. Tutkimuksessa on joka tapauksessa aina kysymys valintojen tekemisestä jokaisen kirjoitetun lauseen ja ymmärtämisen tavoittelun kohteena olevan asian suhteen. Laadullisessa tutkimuksessa on aina olemassa subjektiivisen ja tutkijalähtöisen tiedon tuottamisen ulottuvuus. Luotettavuutta voidaan parantaa ensisijaisesti sillä, että tutkimuksen kulku on mahdollisimman selvästi ja avoimesti luettavissa tutkimusraportista. Olen pyrkinyt tuomaan tutkimuksen kannalta keskeiset valinnat perusteltuna esille tutkimusraportissani. Tuomen ja Sarajärven (2009, 140-141) mukaan tutkijan on annettava lukijalle riittävästi tietoa siitä, miten tutkimus on toteutettu. Olen pyrkinyt toteuttamaan

tämän tutkimusraporttini läpinäkyvästi ja selkeästi niin, että lukija pystyy hahmottamaan ja ymmärtämään tutkimuksen prosessin.

Kimmo Jokinen (2008, 246) luonnehtii tutkimuksen toistettavuuden mahdollisuutta luotettavuutta parantavaksi ominaisuudeksi. Olen pyrkinyt kuvaamaan aineiston tulkintaprosessia kattavasti ja sitaattien tukemana. Jokisen mukaan viittaukset muihin tutkimuksiin ovat myös keino toistettavuuden osoittamiseksi. Tekemäni tulkinnat ovat teoriasidonnaisessa analyysissäni suurelta osin rinnastettavissa muiden tutkijoiden ja kirjoittajien ajatuksiin. Samanlaista näkökulmaa työttömien aktiivisesta toiminnasta asukastalolla ei suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa kuitenkaan ole ollut esillä. Tältä osin olen toteuttanut analyysia aineistolähtöisesti. Mielestäni uutta tietoa ei voi tuottaa, jos jokaisen siihen johtaneen valinnan kohdalla ”nojataan” jo asiasta tiedettyyn nojaten. Tiedon tuottamisessa on myös intuitiivinen ulottuvuus. Krippendorf (2013, 40-43) on myös viitannut tutkijan intuitioon ja elämäkokemukseen tutkijan tekemien valintojen taustalla.

Tutkimuksen luotettavuutta tarkastellessa on tärkeitä arvioida lähdekirjallisuuden relevanttiutta (Tuomi ja Sarajärvi (2009, 159). Tutkimuksessani käytetty tutkimuskirjallisuus on muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta alle kymmenen vuotta vanhaa. Näkemykseni mukaan se on myös määrältään melko suuri ja näkökulmiltaan varsin kattava. Väitöskirjojen ja lisensoitettujen tutkimusten käyttö on painotettua tutkimuksen kanssa samantasoisten pro gradu tutkimusten sijaan. Myös kansainvälisiä lähteitä on käytetty. Lähteet ovat lähes poikkeuksetta alkuperäisiä.

Tutkimuksen eettisenä perustana on tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattaminen ja tieteellisten kriteerien mukainen toimiminen kaikilla tutkimuksen osaluilla (Tuomi ja Sarajärvi (2009, 132-133). Tutkimuksessani noudatetaan tieteellisesti perusteltuja ja sopivana pidettyjä tutkimuskäytäntöjä avoimesti ja tarkasti tutkimusraportissa niistä kertoen. Tutkimuksen tekoon on saatu ja haettu lupa toimintayksiköiltä, joita ja joissa toimivia henkilöitä tutkimus haastatteluihin osallistumisen kautta koskee. Haastateltaville kerrottiin avoimesti ja perustellusti mistä tutkimuksessa on kysymys ja että osallistuminen siihen on täysin vapaaehtoista.

Työvoimapolitiisissa toimenpiteissä asukastalon toimintaan osallistuneilta pyydettiin kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumiseen (Liite 3). Itselleni jäi sellainen tuntuma, että haastateltavat kokivat haastattelut myönteisenä tapahtumana. Tutkimuksen valmistuttua varmistan, että haastateltavat saavat tutustua tutkimusraporttiin. Lisäksi toivon että saan heiltä palautettu tutkimuksen onnistumisesta.

Pohdin tutkimusta tehdessäni, että tuonko tutkimusympäristönä toimivien asukastalojen nimet esille vai en. Päädyin siihen että asukastalojen nimet voivat olla esillä, koska tutkimuksessa ei ilmennyt mitään sellaista, jonka päättelisin millään tapaa vahingoittavan kyseisen asukastalon mainetta. Asukastalon mainetta tahraavasti asioista olisin voinut jättää niitä ilmetessä myös kirjoittamatta, mikäli olisin tuonut näiden talojen nimet siinäkin tapauksessa esille. Kerroin myös ennen haastatteluja kaikille haastateltaville, että raportista ei käy ilmi se, millä asukastalolla kukin haastateltava on toiminut. Näin pyrin vähentämään haastateltavien tunnistettavuutta, vaikka tunnistamisen mahdollisuutta heidän kohdallaan en näin toimien kuitenkaan kyennyt kokonaan poistamaan.

Yhdenkään näistä kolmesta asukastalosta toimintaan en ollut perehtynyt paljoa etukäteen. Kahdessa näistä taloista olin kuitenkin käynyt. Näistä taloista minulle oli välittynyt sellainen vaikutelma, että niiden toiminta on aktiivista. Tiesin myös että niissä on toiminut työvoimapolitiisissa toimenpiteissä olevia ihmisiä. Kolmatta asukastaloa tutkimukseen valitessani, tärkein valintaperusteeni oli se, että minulle oli kerrottu talon toiminnan olevan aktiivista, ja että siellä on ollut ihmisiä työvoimapolitiisissa toimenpiteissä. Yhden asukastalon työntekijän tunsin etukäteen, mutta en ollut puhunut hänen kanssaan kyseisen asukastalon toiminnasta aikaisemmin. Kaikki se mitä hän minulle kertoi, oli siinä mielessä minulle uutta. Kuinka vaikuttavaa, vakuuttavaa ja toimivaa näiden asukastalojen toiminta on, siitä minulle ei ollut tarkkaa ennakkokäsitystä, enemmänkin mielikuvia.

Asiakashaastattelujen henkilöllisyyden suojaus toteutettiin huolellisesti keräämättä tarkkoja tunnistetietoja. Tutkimusraportista ei käy haastatteluista poimittujen sitaattien kohdalla ilmi haastatellun sukupuoli, ikä tai missä asukastalolla ja milloin hän on tehtävissään toiminut. Haastattelusitaattien valinnassa on huomionut sen, että en ole

tuonut haastateltavien kannalta arkaluonteisempia tai henkilökohtaisempia asioita esille. Kaiken kaikkiaan päädyin siihen, että haastatteluihin osallistumisesta ei olisi haastateltaville tunnistamisestakaan huolimatta haittaa. Haastatteluihin liittyvän materiaalin olen säilyttänyt kotonani. Haastattelunauhut hävitän tutkimusprosessin päätyttyä.

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2004, 25-26) painottavat tutkimusaiheen valinnan yhteiskunnallista ulottuvuutta. Tutkimuksessa on haluttu antaa ääni työttömille, jotka ovat asukastoimintaan osallistuneet. Työttömistä puhutaan ja keskustellaan yleensä negatiiviseen sävyyn. Tässä tutkimuksessa osoitetaan, että työttömänä olleet ihmiset ovat mahdollisuuden saatuaan tuoneet asukastaloimintaan merkittävän ja vaikuttavan määrän osaamista. Heidän työttömyytensä voidaan todeta johtuvan yhteiskunnan ja työelämän rakenteista. Tutkimustulokset puoltavat sitä, että työttömät ovat yhteiskunnallisen ongelman sijaan yhteiskunnallinen voimavara, joka pitää saada käyttöön. Tutkimusaiheen valinta perustuu näkemykseen, että ihmisille pitää tarjota mahdollisuuksia osallistua, toimia ja tehdä työtä. Tutkimuksellani otan eettisesti kantaa työttömien kansalaisuuden ja osallisuuden vahvistamisen puolesta. Jokaiselle ihmiselle, joka haluaa tehdä asuinalueeseen tai muuhun yleishyödylliseen toimintaan liittyvää työtä, pitää antaa siihen mahdollisuus. Myös asukastalojen toiminnanohjaajat saavat äänensä esille. Tutkimukseni kautta heillä on mahdollisuus tuoda esille sitä arvokasta työtä, mitä he tekevät työttömien ja vapaaehtoisten kanssa asukastaloilla, asuinalueella ja yhteiskunnassa.

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2004, 25-26) mukaan tiede ja yhteiskunta ovat kosketuksissa toisiinsa. Heidän mukaansa tieteellä on ollut merkittävä rooli hyvinvointivaltion luomisessa. Hyvinvointivaltion rakenteiden horjuessa on tieteestä saatavaa hyötyä kyseenalaistettu. Tällä tutkimuksella otetaan kantaa hyvinvointiyhteiskunnan säilymisen puolesta. Tutkimuksen tuloksena tuodaan esille työttömien osallisuutta, kansalaisuutta ja työllistymistä vahvistavia yhteisöllisiä toimintatapoja asukastalo- ja asuinalueympäristössä. Asukastaloilla toimivat työttömät pitävät yllä yhteiskunnallista hyvinvointia omalla panoksellaan. He eivät ole vain menoerä vaan hyvinvointia tuottavia kansalaisia.

6. TYÖTTÖMÄSTÄ TOIMIJAKSI

6.1 Työtehtävät osallisuuden mahdollistajina

Analysoin tässä luvussa työtehtävien osuutta asukastalon toiminnassa rakentuvan osallisuuden mahdollistajana. Haastateltavat kertoivat työtehtävistään sekä suoraan niistä heiltä kysytyäni että teemahaastattelujen aikana niitä tarkentaen ja täydentäen. Rehtilän (2009, 106-138) mukaan osallistuminen asukastaloilla toteutuu toimintaan osallistumisen kuten työn, toiminnan ja yhteisen tekemisen kautta. Kaikki tutkimuksen työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä asukastalon toimintaan osallistuneet henkilöt ovat tulleet asukastalon toimintaan mukaan oman valintansa seurauksesta ja vapaaehtoisesti sen tarjoaman työntekoon ja toimintaan liittyvien mahdollisuuksien vuoksi. Asukastalon toiminta rakentuu sen toimintaan osallistuneiden henkilöiden suorittamien työtehtävien kautta. Aineistosta esille tuomieni haastattelusitaattien on tarkoitus esimerkkien valossa avata lukijalle aineiston kautta tutkimustulosten muodostumisprosesseja. TO-merkinnät ovat sitaatteja toiminnanohjaajien ja TP-merkinnät työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin osallistuneiden ihmisten haastatteluista.

Matthies (2008, 74-79) kuvaa asukastaloa matalankynnyksen ”olohuoneena”, jossa voidaan toteuttaa erilaisten ihmisten erilaisista lähtökohdista lähtevää toimintaa. Asukastalotoiminnassa toteutetaan työtehtävien räätälöintiä tekijöidensä tarpeista ja kiinnostuksesta lähtien. Tehtäviä on tarjolla erilaisilla vaativuusasteilla. Rehtilä (2006, 106-138) on todennut vaikuttavan siltä, että asukkaiden omat tarpeet ja motiivit määrittelevät asukastalotoimintaan mukaan tulemistä. Työtehtävien räätälöinti mahdollistaa toimintaan osallistumisen subjektina. Toiminnanohjaajat kuvaavat työllistämiseen ja työtehtävien toteutukseen liittyviä periaatteita seuraavasti:

TO 1 räätälöidyn työllistämisen mallissa meillä on ajatuksena, että ihminen on kokonaisvaltainen, ettei hän ole vaan työhön tulija

TO 3 en etsi ihmistä suorittamaan jotain olemassa olevaa tai paikkaamaan jotain aukkoa tai suorittamaan jotain tiettyä tehtävää tai vaan jokaisen kohdalla mietitään se työn kuva sellaiseksi että on siitä tälle työntekijälle jatkossa hyötyä ja se siis pitää työmotiivin, motivaation riittävän korkealla

Kiilakoski ym. (2012, 14-18) ovat määritelleet osallisuuden vastuun ottamiseksi omista ja yhteisön asioista. Työtehtävien kautta on mahdollista ottaa vastuuta yhteisistä asioista. Asukastalojen toiminnassa on tutkimuksen perusteella vahva luottamus siellä toimivien ihmisten toimintaan, joka työtehtävien kautta toteutuu vastuun jakamisena ja saamisena sekä sitä kautta asukastalon yhteisön jäsenyyden rakentumisena. Yksi haastatelluista kuvaa työpäivänsä alkua seuraavasti. Vastuun saaminen ja kantaminen välittyvät sitaattissa:

TP 3 tulen ensimmäisenä ni laitan valot. Verhot avaan. Kahvia keitän ennen kuin yhdeksältä alkaa tulla ensimmäisiä asukkaita, työntekijöitä ja katson että paikat on kunnossa.

Kaikki kuusi työvoimapolitiisissa toimenpiteissä asukastaloilla toimineet haastatellut välittivät haastatteluissaan myönteisen kokemuksen asukastalolla toimimisesta. Haastateltavat kuvaavat kokemustaan asukastalolla toimimisesta:

TP 1 mä oon jotenkin päässyt kasvettumaan kiinni tähän taloon kyllä et se täytyy myöntää mut eihän siinä mitään pahaa olekaan että tota musta tuntuu hirveen hyvältä toimia tässä talossa

TP 2 kyll täällä on ollut ilo käydä töissä ja täällä on ollut hyvä ilmapiiri ja henki tuttuja ihmisiä uusiakin tuli välillä todella viihdyin hyvin täällä

TP 6 tällanen sosiaalinen ympäristö sai mut taas uskomaan ihmiseen

Mäkinen (2009, 24) määrittelee osallisen kansalaisen kokevan olevansa yhteisönsä ja yhteiskunnan jäsen. Osallinen kansalainen voi tahtoessaan osallistua, toimia ja vaikuttaa. Suorittamani sisällönanalyysin perusteella kaikki työvoimapolitiisissa toimenpiteissä asukastalotoimintaan osallistuneet kokivat kuuluvansa asukastalon ja asuinalueen yhteisöön sekä yhteiskuntaan. Analyysini perusteella osallistuminen asukastalon toimintaan mahdollisti kokemuksen kuulumisesta asukastalon ja asuinalueen yhteisöihin ja vahvisti kokemusta yhteiskuntaan kuulumisesta. He ovat kaikki tahtoneet ja voineet osallistua, toimia ja vaikuttaa asukastalolla ja asuinalueella. Matthies (2008, 71-73) näkee osallisuuden mahdollistuvan, mikäli siihen annetaan mahdollisuus yhteiskunnalta tai sen osa-alueelta. Matthiesin mukaan kansalaisyhteiskunnassa mahdollistuvan nouseminen ulkopuolisen roolista yhteisönsä jäsenen ja kansalaisen rooliin. Myös tutkimusaineiston analyysin perusteella osallistumiseen, toimijuuteen ja yhteisöön kuulumiseen pitää antaa

mahdollisuus. Harju (2004) viittaa työttömien kokemuksiin ulossulkemisesta. Talon toiminnanohjaaja tiivistää asian seuraavasti:

TO 2 et mistä se aktiivinen kansalaisuus syntyy sitte tässä työssä tai alueella, jotenkin osallisuuden mahdollisuudet, olla osa yhteiskuntaa, olla osa kaikkea

Analyysini perusteella asukastalon toimintaan osallistuminen mahdollisti haastateltujen kokeman yhteiskunnallisen osallisuuden, osallisen kansalaisuuden. Yksi haastatelluista koki työvoimapolitiittisten toimenpiteiden välissä pidettävien pakollisten taukojen laskevan kokemusta yhteiskuntaan kuulumisesta:

TP 3 kyllä mä olen yhteiskunnalla vihainenkin siitä et mä viihdyn täällä et minkä takia mä en saisi olla pidempään. Onko se yhdeksän euroa niin paha raha päivässä, kun jos täällä sais olla

Työvoimapolitiittisten toimenpiteisiin väleissä pidettävät tauot tuottavat pätkäosallisuutta. Työelämävalmennusten ja palkkatukityöjaksojen väleissä työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen osallistunut joutui pitämään vuodenkin pituisia taukoja, jotta saisi oikeuden osallistua toimenpiteeseen uudelleen. Osallisuus perustuu mahdollisuuteen osallistua, toimia ja vaikuttaa. Työttömäksi joutuminen tuottaa Harjun (2004) mukaan kokemuksen yhteisön ja yhteiskunnan ulkopuolella olemisesta ja ulossuljetuksi joutumisesta. Työvoimapolitiittisten toimenpiteiden väleissä pidettävät pakolliset tauot tuottavat pätkittäistä osallisuutta. Välillä työttömällä oli mahdollisuus työntekoon ja sitä kautta osallisuuteen, mutta sitten hän joutui taas jäämään työttömäksi. Toisaalta työvoimapolitiittisten toimenpiteiden mahdollistama polutus nähtiin myös mahdollisuutena.

Työttömänä ennen asukastalotoimintaan osallistumista ollut ihminen tarvitsee aikaa toimijuutensa vahvistumiseen:

TO3 polutusjakso aloitetaan työharjoittelulla, työkokeilulla tai kuntouttavalla ja siirrytään pikkuhiljaa sitä palkkatuettua työtä ja sitten saadaan se. Silloin puhutaan ja parin vuoden ehkä kolmen vuoden yhteistyöstä ja se on se alkaa olla riittävä aika, että tästä entisestä työttömästä tulee aktiivitoimija

Luvussa 4.3 määrittelin toimijuudeksi toimimalla ja osallistumalla toteutuvan täysivaltaisen kansalaisuuden. Toimijuus mahdollistaa osallistuvana subjektina toimimisen. Toimijuuden olen jakanut kansalaisyhteiskunnan toimijuudeksi ja yhteiskunnalliseksi

toimijuudeksi. Kansalaisyhteiskunnan toimijuudella tarkoitetaan subjektina eli keskeisenä toimijana eikä toiminnan kohteena olemista yhteiskunnallisten instituutioiden ulkopuolella olevassa kansalaisyhteiskunnassa. Yhteiskunnallinen toimijuus on subjektina toimimista eli keskeistä toimijuutta yhteiskunnallisten instituutioiden kuten työn, koulutuksen tai myös aktiivisen kansalaistoiminnan kautta osallistumista.

Työtehtävät, joita asukastalotoimintaan työvoimapoliittisissa toimenpiteissä osallistuneet ihmiset ovat osallistuvina toimivina subjekteina tehneet, ovat olleet heille itselleen mielekkäitä ja osallisuuden mahdollistavia. Näitä työtehtäviä voidaan pitää tärkeinä myös asukastalon ja asuinalueen kannalta. Niiden kautta asukastalon toiminta on muodostunut monipuolisemmaksi ja vaikuttavammaksi. Asukastalo on siten voinut suuremmassa määrin tarjota asuinalueen yhteisöllisiä rakenteita vahvistavaa ja asukkaiden hyvinvointia kohentavaa toimintaa. Työtehtäviensä kautta työvoimapoliittisissa toimenpiteissä asukastaloilla toimineet ovat näin kasvaneet kansalaisyhteiskunnan keskeisiksi toimijoiksi omalla asuinalueellaan.

Kaksi haastatelluista työvoimapoliittiseen toimenpiteeseen asukastalolla osallistuneista henkilöistä on työllistynyt avoimille työmarkkinoille. Molemmat työskentelevät samalla asuinalueella, jossa olivat aluksi työvoimapoliittisessa toimenpiteessä. Heidän voidaan todeta olevan samalla sekä asukas- ja asuinaluetoimijoita että yhteiskunnallisia toimijoita. He kuvailevat omia tuntemuksiaan seuraavasti:

TP 5 aktiivinen asukas niinku tavallaan sit sen työn kauttakin se on just melko täydellistä

TP 6 no mull se oli pelkästään positiivinen kokemus tää piristi ja jotenkin valmisti mua myöhempään työsuhteeseen. Uuden suunnan ja miten sitä vois kuvaillakaan

Kaksi työvoimapoliittisessa toimenpiteessä asukastalotoimintaan osallistunutta henkilöä opiskelee työvoimapoliittisessa koulutuksessa. Heidänkin voidaan todeta työtehtäviensä ja monipuolisen muun asukastaloon ja asuinalueeseen liittyvän toimintansa sekä ammatilliseen koulutukseen osallistumisen perusteella olevan sekä asukas- ja

asuinaluetoimijoita toimijoita että yhteiskunnallisia toimijoita. He kuvailevat tuntemuksiaan näin:

TP 1 ei voi helposti kuvitella missään muualla kokevani sitten kokevani tavan työpaikoissa ja tota semmosta ja tietysti sekin niinku sit taas tukee pönkittää ruokkii kannustaa minua kaikkeen siihen mikä tän talon rooli on niinku tää yhteiskunnallinen rooli yhteisöllinen alueellinen täällä näin

TP 2 sai tässä hommassa hyvät pohjat tohon asiakaspalveluun tavallaan opiskelen sitä.

Kahden työvoimapoliittisessa toimenpiteessä asukastalon toimintaan osallistuneen henkilön jatkopolku on vielä auki. Heidän voidaan todeta kasvaneen asukastoimintaan osallistumisen myötä asukas- ja asuinaluetoimijoiksi. Koska heidän molempien työpanoksensa on ollut asuinalueen kannalta merkittävä, voidaan heidän katsoa olevan myös yhteiskunnallisia toimijoita. Työvoimapoliittisten toimenpiteiden väleissä pidettävät pakolliset tauot voivat kuitenkin heidän kannalta toimia syrjäyttävästi. Toinen heistä jatkaisi mielellään työskentelyä asukastalolla ja toisen tulevaisuus on avoin:

TP 3 et ku viihtyy täällä ni sit ei saa olla. Ja toisia yritetään pakottaa jossain työskentelemään. Ja täällä kun on tarvetta ni sit ei saa olla. Se on kurjaa

TP 4 tää paikka anto mulle niin paljon ja avas semmosia mihin mä pystyn ja uskallan lähteä kokeilemaan

Hvinden ja Johansson (2007, 4-5, 48) toteavat republikaanisesti toteutuvan kansalaiskäsitteksen mukaan kansalaisuuden toteutuvan osallistumisena oman yhteisönsä ja yhteiskunnan elämään. Kansalaiset osallistuvat neuvotteluihin siitä, millaiseksi he toivovat yhteisönsä ja yhteiskuntansa kehittyvän. Tutkimuksessa mukana olleet työvoimapoliittisissa toimenpiteissä asukastoimintaan osallistuneet henkilöt ovat osallistuneet myös vaikuttamistyöhön. Juhilan (2006, 123) mukaan yhteisöihin kuulumisen kautta ihmiset voivat toimia rakentaen osallisuutta ja kansalaisuutta. Samalla he voivat myös vaikuttaa ja valtaistua. Yksi haastatelluista tekee radio-ohjelmia, toinen on ottanut kantaa lähipalvelujen lakkauttamisen johdosta viemällä adressin kaupungin talolle, kolmas on osallistunut vuoden kestävään lähidemokratiahankkeeseen, neljäs jakaa viikoittain ruokaa asukkaille, viides toimii työsuhteessa asukastoiminnassa vastuullisena ja vaikuttavana kansalaisena ja kuudes on toiminut vapaa-aikanaan asuinalueeseen

liittyvissä luottamustehtävissä. Asukastoimintaan osallistuvat ihmiset voivat tutkimuksen perusteella vaikuttaa sekä lähialueellaan että laajemminkin yhteiskunnassa.

Tutkimustuloksena voidaan todeta, että asukastalon toimintaan osallistuminen mahdollistaa haastateltujen kokeman yhteiskunnallisen osallisuuden, osallisen kansalaisuuden. Asukastalon toimintaan osallistuminen on mahdollistanut eritasoisen toimijuuden vahvistumisen. Asukastalon toiminnassa voi kasvaa 1) asukastalotoimijaksi, 2) asukastoimijaksi, 3) Yhteiskunnalliseksi toimijaksi ja täysivaltaiseksi kansalaiseksi. Olen koonnut (Taulukko 1) eritasoisen toimijuuden vaiheet. Tutkimustuloksen kannalta keskeiset tekijät ovat luettavissa tiivistetyssä muodossa seuraavassa taulukossa.

Taulukko 1. Eritasoinen toimijuuden vahvistuminen

Asukastalotoimijasta asukastoimijaksi	Asukastoimija	Yhteiskunnallinen toimija
*Kaikilla kuudella henkilöllä kokemus osallisuudesta, osallisesta kansalaisuudesta.	*Asukastalon toimintaan liittyvän luottamisen ja vastuun saamisen ja kantamisen kautta	*Osalla haastatelluista työllistymisen ja koulutukseen pääsemisen kautta toteutunut
*Kaikilla kuudella kokemus asukastalon, asuinalueen yhteisöön ja yhteiskuntaan kuulumisesta Asukastalotoimijavaihe jo ohitettu	*Toimijuuden vahvistumiselle on annettu mahdollisuus. Toimijuuden vahvistumiselle oltava riittävästi aikaa	*Kaikilla kuudella asukastalon ja asuinalueeseen liittyvien hyödyllisten työtehtävien kautta toteutunut täysivaltainen kansalaisuus
* Asukastalotoimijasta lisääntyvän asukastalon ulkopuolelle vaikuttavan osallistumisen kautta asukastoimijaksi.	*Asukastoimijuus asukastalon ja asuinalueeseen liittyvien työtehtävien suorittamisen kautta.	*Haasteena työvoimapolitiittisten toimenpiteiden keston rajallisuus

Yhteenvetona totean, että asukastalon toimijaksi voi edetä asukastalon toimintaan liittyvän matalan osallistumiskynnyksen kautta. Asukastalotoimintaan työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä osallistuvalla henkilöllä on mahdollisuus kasvaa asukastalon toimijasta työtehtävien tekemiseen osallistumisen kautta asukastoimijaksi. Tällöin hänen roolinsa asukastalolla on vahvistunut ja se on vaikuttavaa myös asuinalueen kannalta. Asukastalotoimintaan työvoimapolitiittisissa toimivalla on mahdollisuus työtehtävien tekemisen kautta kasvaa yhteiskunnalliseksi toimijaksi ja täysivaltaiseksi kansalaiseksi. Tutkimuksessa yhteiskunnallinen toimijuus ilmeni asukastaloa ja asuinalueita hyödyttävien

työtehtävien suorittamisen kautta sekä osan haastatelluista kohdalla asuinalueella tehtävään ”normaaliin” työhön työllistymisenä tai ammatilliseen koulutukseen osallistumisena. Asukastoimijaksi kasvamiseen myötä työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä toimineet henkilöt ovat osallistuneet myös vaikuttamistyöhön sekä asuinalueella että laajemmin yhteiskunnassa. Toimijuuden vahvistuminen asukastalolla toteutuu työttömänä olleen siirtymänä asukastalotoimijaksi asukastoimijaksi ja yhteiskunnalliseksi toimijaksi.

6.2 Voimaantuminen

Tässä luvussa analysoin työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä asukastalon toimintaan osallistuneiden mahdollisuutta voimaantua asukastalon toimintaan osallistumiseen kautta. Ensimmäisessä alaluvussa tiivistän voimaantumisen lähtökohdista teoreettisesti samalla tutkimusprosessin kannalta keskeisemmiksi osoittautuneita löytöjä esille tuoden. Toisessa alaluvussa tarkastelen voimaantumista asukastaloympäristössä aineiston ja teorian dialogin valossa.

6.2.1 Voimaantumisen lähtökohdat

Kaikilla haastatelluilla työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin asukastaloilla osallistuneilla ihmisillä oli aineiston sisällönanalysoinnin perusteella voimaantumiseen liittyviä kokemuksia. En kysynyt heiltä, oliko heillä ollut voimaantumiskokemuksia, vaan he kertoivat niistä itse. Niitä oli aineistossa runsaasti.

Paynen (2005, 295-296) mukaan ihminen valtaistuu ja Mäkinen (2009, 103-106) määrittelee ihmisen voimistuvan vuorovaikutuksessa toteutuvassa empowent-prosessissa kykenevyyden, osallistumisen, hallinnan ja vaikuttamisen kautta. Lundyn (2004, 140-141) mukaan voimaantuakseen ihmisen tarvitsee tunnistaa vahvuutensa ja saada hyödyntää niitä. Voimaantuminen syntyy Siitosen (1999) mukaan aktiivisesta omasta toiminnasta, joka pohjautuu toiminnan toteuttajan omaan valintaan ja ratkaisuun siitä, miten hän haluaa toimia. Yhteistä kaikille haastateltaville oli se, että he kaikki osallistuivat asukastoimintaan omasta tahdostaan ja valinnastaan.

Asukastalojen toiminnanohjaajat näkivät asukastalon toimintaan osallistumisen mahdollistavan voimaantumisen. Yksi toiminnanohjaajista kiteytti voimaantumisen kehittyvän oman toiminnan kautta. Toinen toiminnanohjaaja kiteyttää kaikissa kolmessa asukastalossa käytössä olevan tavan räätälöidä työtehtävät tekijöilleen sopiviksi. Kolmas toiminnanohjaaja painottaa osallistujan vahvuuksien, tarpeiden ja lähtökohtien mukaan toimimista:

TO 1 kukaan ei voimaannu kun oman toiminnan kautta ja silloin kun tässä talossa on saanut sen mahdollisuuden siihen toimimiseen ja omien siipien kokeilemiseen ja sit on huomannutkin että vaude et mä osaankin lentää ni se on niiku se juttu

TO 2 he ovat tavallaan itse hakeutuneet tänne töihin ja se työ on räätälöity heille sopivaksi

TO 3 me yritetään löytää jokaisesta työntekijästä ne vahvuudet ja myös se mitä on syytä kehittää ja mihin kannattaa satsata

Siitonen (1999) ja Metteri (212, 237) painottavat voimaantumisen edellytyksenä turvallisessa ilmapiirissä mahdollistuvaa molemmin puolista luottamusta ja arvostusta. Ranteen (2002, 139) mukaan työntekijän ja asiakkaan välisen avoimen ja luotettavan vuorovaikutuksen avulla voidaan pyrkiä tasapainoon yksilön ja yhteiskunnan välillä. Näin luoduissa olosuhteissa syntyy kokemus itsensä arvostamisesta ja halu toimia luottamuksen arvoisesti. Tällöin osallistuja saa rohkeutta toimia, kasvaa ja voimaantua. Työvoimapolitiisissa toimenpiteissä asukastaloissa toimineitten henkilöiden ja talon työntekijöiden välillä vallitsi aineiston analyysin perusteella molemminpuoliseen luottamukseen ja arvostukseen perustuva suhde. Osallistuin helmikuussa 2013 Helsingissä järjestettyyn ”Unelma asukastalosta”-seminaariin, ja hämmästyin, kun kaksi eri asukastalojen toiminnoissa mukana olevaa henkilöä kertoivat, että he ovat jakaneet suuria määriä asukastalojen avaimia eri ihmisille. Asukastalotoiminnassa vaikuttaa tutkimuksen perusteella olevan vahva luottamus ihmisiin ja siksi niissä toimitaan luottamuslähtöisesti.

Yksi haastateltavista kiteyttää arvostuksen ja luottamuksen merkityksen:

TP 5: Oli todella voimaannuttavaa et on uskottu

6.2.2 Voimaantumista asukastaloympäristössä

Voimaantuminen ilmeni eri haastatelluilla eri tavoin. Tuon seuraavaksi esille haastateltujen kuvaamia voimaantumisen kokemuksia. Yksi haastatelluista toi haastattelussaan esille näkemykseni mukaan asukastalotoiminnan keskeisimmän osallisuutta tuottavan merkityksen. Työttömän kannalta on kaikista tärkeintä, että hänellä on paikka minne mennä ja missä toimia kotiin jäämisen sijaan. Toisessa sitaatissaan hän tuo voimaantumista vahvistaneen kokemuksensa esille.

TP 3 joo ja sitten se että tulee ainakin lähetyä kun mä oon töissä eikä eristäydy sinne kotiin

TP 3 mä oon ainakin saanut sellaisen kuvan noilta ihmisiltä tuolla kylillä että ne ottaa tän hirveen positiivisesti vastaan ja ne antaa palautetta että tosi ihanaa kun on tommosia ihmisiä

Jane Addams korosti jo varhaisessa settlementityössä autettavan ja auttajan vastavuoroista suhdetta, jossa molemmat oppivat ja saavat toisiltaan (Puurunen ja Röpelin, 2004; Raunio, 2004). Inhimilliseen kohteluun ja hyvän tekemiseen pohjautuva toimiminen nousevat aineistosta esille. Sternberg (2011, 122) painottaa inhimillisen kohtelun suurta merkitystä. Rehtilä (2009, 116) luonnehtii asukastilojen työn tekoa luonnehtivan palkan sijaan mahdollisuus hyvän tekemiseen ja työn mielekkäisyys. Yksi talojen toiminnanohjaajista (TO 2) viittasi haastattelussa hyvän kierteeseen:

TO 2 se vaa niinku lisääntyy kun hyvää tehdään.

Voimaantumisen vuorovaikutteinen luonne ja hyvän tekeminen tulevat esille työvoimapolitiittisen toimenpiteeseen osallistuneen haastateltavan kertomassa:

TP 4 moni sano et sä lähdet yhdeksällä eurolla. Et niinku vaikka mä en sais latin latii siitä mut kuinka paljon se sulle antaa henkisesti ja jotenkin must tuntuu et sä saat itelle voimavaroja hirveen paljon vaikka sä annatkin niitä pois.

Siitosen (1999) mukaan ympäristö voi olla voimaantumisen kannalta mahdollistava tai sen poissulkeva. Asukastalo voidaan aineiston perusteella analysoida voimaantumisen

mahdollistavaksi paikaksi. Kotirannan (2008, 99) mukaan aktivoitaessa työttömiä keskiössä on se, miten se tehdään. Aktivointia voidaan toteuttaa ihmistä kunnioittaen ja tukien. Sitä voidaan toteuttaa myös ihmistä alentavasti ja lannistavasti. Tutkimuksen perusteella aktivointi asukastalolla toteutuu ihmisarvoa kunnioittaen ja osallistujaa tukien. Työvoimapolitiittiset toimenpiteet asukastaloilla on toteutettu räätälöidysti tavalla, joka on mahdollistanut osallistujan omista lähtökohdista ja tarpeista lähtemisen sekä sopivasti molemminpuolisilla ehdoilla toimivan osallistumisen. Matthiesin (2008, 74-79) mukaan asukastaloilla voidaan joustavasti toteuttaa monenlaisia asukkaiden tarpeista lähteviä toimintoja.

Asukastalolla ensin työvoimapolitiittisessa toimenpiteessä sittemmin sinne työllistynyt henkilö luonnehtii toiminnan joustavuutta seuraavasti:

TP 5 meidän toiminta lähtee siitä, mitä osaamista meidän ihmisillä sillä hetkellä on

Asukastalot mahdollistivat toimintaan mukaan tuleminen matalan osallistumiskynnyksen kautta turvallisesti toimintaa kokeillen. Tehtäviä oli tarjolla erilaisilla vaativuusasteilla. Toiminnanohjaaja (TO 2) tiivistää asian alla olevassa sitaatissa. Eri toimenpiteissä asukastalolla työskennellyt henkilö (TP 1) on itse toiminut voimaannuttavien ryhmien ohjaajana. Hän kuvaa kokemuksiaan ryhmän osallistujien kannalta:

TO 2 erilaiset ihmiset voivat osallistua eritasoisesti itselleen sopivalla tavalla ja olla sitä kautta sitten niitä aktiivisia osa sitä yhteisöä ja yhteiskuntaa.

TP 1 tekemisen kautta tämmösiä pieniä onnistumisen kokemuksia ja sitä kautta sitä voimaantumistakin ja alkais niinku syntyä sitä uskoa omaan itseensä ja osaamiseen ja minusta on johonkin ja mä pystyn.

Mäkisen (2009, 106) mukaan voimaantuminen toimii itseään vahvistavana kierteenä, joka luo kasvavassa määrin uskoa omiin mahdollisuuksiin ja tulevaisuuteen. Siitosen (1999) mukaan voimaantumisen prosessissa kasvaa positiivisen lataus, joka nostaa ihmisen uskoa kykyihinsä ja edistää oman roolin löytymistä. Vinnurvan (2008, 85-97) mukaan asukastalotoiminnan kautta ihmisille on voitu tarjota voimaannuttavia prosesseja, joiden avulla he ovat saavuttaneet yhteiskunnallisesti tunnustettavia rooleja ja identiteettejä. Matthies (2008, 74-79) näkee asukastalotoiminnan avulla löydetyn ihmisille rooleja ja tehtäviä, jotka ovat mahdollistaneet voimaantumisen ja valtaistumisen. Tutkimuksen

haastatelluille työvoimapolitiisissa toimenpiteissä toimineilla on kaikille löytynyt rooleja ja tehtäviä, joissa toteutuu voimaantumista ja valtaistumista yhteiskunnallisena vaikuttamisena.

Haastateltava kuvaa kiinnostuksen heräämistä yhteiskunnallisiin asioihin:

TP 6 sitä kautta tietyllä tavalla mä kiinnostuin enemmän tällasesta oman kaupungin politiikasta näin käytännössä miten ihmiset voi vaikuttaa siihen

Caddies-projektissa (2011) on pyritty kohti voimaantuneita kaupunginosia kolmen eurooppalaisen kaupungin yhteisprojektissa voimaantumisen, innostuksen ja kumppanuuden keinoin. Kaikki kolme tässä tutkimuksessa mukana ollutta asukastaloa järjestävät kulttuuritapahtumia. Työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin asukastaloilla osallistuneet ovat olleet järjestämässä niitä. Kaupunginosatapahtuman luomisessa toteutuu yhteisöllistä voimaantumista:

TO 2: hurmostilassa, semmosessa tilassa, et me tehtiä tää ja me tarjottiin se muille. Tulee ihan mieletön me-henki.

Kaikissa kolmessa asukastalossa toteutetaan monenlaista kulttuurista toimintaa. Koskinen (2003, 228-230) uskoo sosiaalityön ja kulttuurisen työn yhteensovittamisen kannattavan. Toikko (2002, 272-276) toteaa Jane Addamsin pitäneen kulttuurista työtä sosiaalityön liittolaisena. Kurjen (2000, 19-20, 173-176) mukaan sosiokulttuurisen innostamisen keinoin on yhdessä työttömien kanssa luotu monenlaista kiinnostavaa toimintaa kuten kulttuuria. Innoitetut ihmiset ovat tiedostaneet toimintansa merkityksen omassa lähiyhteisössään liittyen myös muuhun yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan. Tutkimuksen perusteella asukastalojen kulttuurisen toiminnan kautta työvoimapolitiisissa toimenpiteissä olleet ihmiset ovat löytäneet itselleen mielekkäitä rooleja sekä luoneet toimintaa, josta on ollut iloa monille muille ihmisille.

Työvoimapolitiisissa toimenpiteissä asukastalotoimintaan osallistuneet ovat kokeneet asukastalotoimintaan osallistumisen voimaannuttavana kokemuksena. Tutkimustuloksena voimaantumisen suhteen voidaan sisällönanalyysin perusteella todeta, että asukastalo on voimaantumisen mahdollistava toimintaympäristö. Voimaantumiskokemuksen

mahdollistajina ovat analyysini mukaan toimineet 1) osallistujan oma valinta osallistua asukastalotoimintaan, 2) räätälöidyt osallistujan tarpeista ja lähtökohdista suunnitellut osallistujalle sopivat työtehtävät, 3) molemminpuolisen luottamuksen ja arvostuksen mahdollistava turvallinen ilmapiiri matalan kynnyksen toiminnassa antaa uskallusta toimia 4) toimijalle sopivan itsekunnioitusta vahvistavan roolin ja tehtävän löytyminen, jossa toimija on kokenut asukastalon, asuinyhteisön ja yhteiskunnan jäsenyyttä. Lisäksi tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että asukastaloilla toteutetun kulttuurisen toiminnan avulla on voitu tuottaa työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä toimineille ihmisille yhteisöllisesti voimaannuttavia kokemuksia. Samalla on luotu innostavaa, voimaannuttavaa ja kaupunginosan yhteisöllisyyttä vahvistavaa toimintaa myös muille asukkaille. Olen tiivistänyt (Taulukko 2) voimaantumisen mahdollistavat tekijät asukastaloympäristössä seuraavaan taulukkoon.

Taulukko 2. Voimaantuminen asukastaloympäristössä

Voimaantumisen mahdollistumiseen asukastalotoiminnassa vaikuttivat

Osallistujan oli omasta valinnastaan päättänyt osallistua asukastalon toimintaan	Osallistujalle oli suunniteltu ja räätälöity hänen tarpeistaan, kiinnostuksen kohteistaan ja vahvuuksistaan lähtevät työtehtävät	Molemminpuoliseen luottamukseen ja arvostukseen perustuva turvallinen ilmapiiri antoi osallistujalle uskallusta toimia	Osallistujalle löytyi sopiva rooli ja työtehtävä, jossa hän koki asukastalon, asuinalueen ja yhteiskunnan jäsenyyttä
--	--	--	--

Kaikilla kuudella haastatellulla oli kokemuksia voimaantumisesta asukastalotoiminnassa

6.3 Molemminpuolinen hyöty

Tässä luvussa analysoin asukastalotoimintaan työvoimapolitiittisessa toimenpiteessä osallistuneen henkilön toiminnasta kertyvää hyötyä. Luvussa 6.2 olen suorittamani sisällönanalyysin perusteella todennut, että kaikilla haastatelluilla asukastalotoimintaan osallistuneilla on toiminnassa syntyneitä kokemuksia voimaantumisesta. Luvussa 6.1 olen analyysini pohjalta vahvistanut, että haastatelluista on kasvanut toimintaan osallistumisen myötä asukastoimijoita ja yhteiskunnallisia toimijoita. Osa haastatelluista on toimintaan osallistumisen kautta edennyt koulutukseen ja työhön. Perustellusti voidaan näin todeta,

että haastatellut asukastalotoimintaan osallistuneet ovat itse hyötynet toimintaan osallistumisestaan. Tarkastelen tässä luvussa hyötyvätkö asukastalo, asukkaat ja asuinalue asukastalon toimintaan työvoimapoliittisessa toimenpiteessä osallistuneiden henkilöiden osallistumisesta.

Juhilan (2006, 118–123) mukaan kumppanuussuhteessa toimitaan yhdessä. Työntekijä ja asiakas toimivat yhdessä ja liittoutuneina asiakkaan täysivaltaisen kansalaisuuden eli toimijuuden vahvistumiseksi. Toimijuuden nähdään vahvistuvan yhteisöissä toimimisen kautta. Koskinen (2003, 228-230) luonnehtii yhteisötyön ominaisuudeksi kansalaisten ottamisen mukaan toimimaan vertaisina ja kumppaneina kunnallisen ja kolmannen sektorin kanssa. Ranne (2002, 139) kuvaa työntekijää kanssaihmisenä, joka toimii dialogissa asiakkaansa kanssa. Freire (2005) kirjoittaa dialogisesta toiminnasta, jossa aktiiviset subjektit toimivat yhdessä. Aineiston perusteella työvoimapoliittisessa toimenpiteessä asukastalon toimintaan osallistuneet henkilöt ovat toimineet asukastalon työntekijän kumppanina jyrkkään valta-asetelmaan perustuvan viranomaisen-asiakassuhteen sijaan. Asukastaloilla voidaan pyrkiä toteuttamaan aitoon dialogiin pohjautuvaa työorientaatiota, jossa osallistujat voivat voimaantua toimimaan vahvoina ja aktiivisina osajina ja toimijoina yhdessä muiden asukkaiden, järjestötoimijoiden ja viranomaisten kanssa. Dialogisessa toiminnassa voidaan huomioida molempien osapuolten tarpeet ja tavoitteet. Näin toiminta voidaan rakentaa yhdessä hyödyttämään sekä osallistujaa että asukastaloa.

Työvoimapoliittisen toimenpiteeseen osallistunut tiivistää kumppanuussuhteen näin:

TP 6 tasavertaisina mut kuitenkin selvästi että heillä on se tietty vastuunsa joka tuo myös samalla turvallisuutta mutta kuitenkin tasa-arvoinen kumppanuussuhde ja luottamussuhde

Väisänen (2013) ja Väisänen ym. (2011) mukaan asukastalon toiminta ilman työvoimapoliittisessa toimenpiteessä jäisi yksipuolisemmaksi. Kaikkien panosta talon ja asuinalueen hyväksi tarvitaan. Työtehtävät on Väisäsen mukaan suunniteltu molempien osapuolten sekä työvoimapoliittisessa toimenpiteessä työskentelevän että asukastalon kannalta mielekkäiksi ja hyödyllisiksi. Heino-Mouhu (2013) näkee, että asukkaiden hyväksi tehdyistä hankkeista ovat hyötynet työllistetyt asukkaat tarjotun työn ja asukkaat saamansa palvelun muodossa.

Toiminnanohjaaja luonnehtii molemminpuolista hyötyä seuraavasti:

TO 3 jotta tämä toiminta olisi mielekästä niin sen hyödyn pitää olla molemmin puolista se et meidän toiminta saa näitä kipeästi kaivattuja lisäresursseja eli ihmisten myötä niin ihmiset oltuaan täällä siinä toimenpiteessä on se sitten harjoittelu, tai kuntoutus, tai palkkatuki tai mikä tahansa näistä niin sen jälkeen kun se on ohi niin ihmisillä on jäänyt jotain siitä käteen

Kiilakoski ym. (2002, 14-18) toteavat osallisuuden sisältävän mahdollisuuden muuttaa yhteisöä, jossa toimii. Työvoimapolitiittisen toimenpiteeseen osallistunut kertoo asukastalon toiminnan muokkautuvan osallistujien taitojen perusteella niin, että se hyödyttää ensisijaisesti häntä itseään. Yleensä työelämässä työntekijä muuntautuu organisaation ehdoille. Asukastalon vahvuudeksi osoittautui mahdollisuus toimia päinvastoin, osallistujalähtöisesti.

TP 5 lähdetään niinku siitä lähtökohdasta että se työllistäminen hyödyttää ennen kaikkea sitä ihmistä itseensä

TP 5 meidän toiminta lähtee siitä mitä osaamista meidän ihmisillä sillä hetkellä on

Karjalainen, Karisto ja Seppänen (2002, 254-263) toteavat Urban-ohjelmassa ja lähiöprojektissa toimitun tavalla, joka on parantanut ihmisten elämänhallintaa ja selviytyä vaikeuksistaan. Samalla alueellisena hyötyinä on ollut alueen kehittyminen ja alueellisen eriarvoisuuden väheneminen, alueen yhteisöllistyminen, alueellisen hyvinvoinnin lisääntyminen ja positiivisemmän lähiöidentiteetin rakentuminen. Samoja alueeseen suuntautuvia vaikutuksia on todettavissa myös tämän tutkimuksen perusteella. Vinnurva (2008, 85-97) kertoo asukastoiminnassa syntyneiden uusien roolien lähteneen osallistujien tarpeista, mutta hyödyttäneen myös asuinaluetta lisäämällä sen viihtyisyyttä ja yhteisöllisyyttä. Tämän tutkimuksen aineistosta nousee esille asukastoimijoiden työpanoksen vaikutus alueen viihtyisyyteen ja yhteisöllisyyteen. Talon toiminnanohjaaja tiivistää molemminpuolisen hyödyn seuraavasti:

TO 3 on pystytty olemaan tukena sille kuntoutujalle, mutta samalla saatu tänne tukea siihen työhön mitä tehdään

TO 3 täällä toimenpiteen kohteena ollut ihminen on saanut jotain ja kun täältä lähtee niin on vahvempi, työkykyisempi tai positiivisemmin elämään suhtautuva samanaikaisesti me ollaan saatu näitä lisäresursseja

Sternbergin (2012, 120-126) mukaan yksilö tarvitsee yhteisöä kasvaakseen ihmisenä ja yhteisö tarvitsee yksilöitä toimimaan ihmisten ja elinympäristön hyväksi. Yhteisö mahdollistaa yksilön voimaantumisen ja sitä kautta aktiivisen osallistumisen asuinalueen hyväksi.

Työvoimapoliittiseen toimenpiteeseen osallistunut henkilö on itse voimaantunut ja valtaistunut ja haluaa olla asukastalolle hyödyksi:

TP 4 sekin on jännä että mä oon tän vuoden aikana mitä mä olin tässä ihan niinku päivästä päivään niin mä oon antanut oonks mä jopa 2-3 kuvallista lehtihaastattelua

TP 4 sull on paikka mihin sä lähdet varta vasten ja koet et sua tarvitaan

Edellisessä luvussa 6.2 lueteltiin tehtäviä mitä työvoimapoliittisessa toimenpiteissä asukastalon toimintaan osallistuneet haastatellut ihmiset ovat tehneet. Näiden suoritettujen työtehtävien perusteella analysoin työvoimapoliittisessa toimenpiteessä asukastalon toimintaan osallistuneiden haastateltujen henkilöiden tehneen paljon hyödyllistä työtä sekä asukastalon ja asuinalueen että sen asukkaiden hyväksi. He ovat suorittamansa toiminnan kautta olleet hyödyksi asukastalolle, asuinalueelle ja sen asukkaille.

Asukastalon toiminnanohjaaja kiteyttää asian näin:

TO 2 kaikki toiminnot täytyy hoitaa tällaisen työllistämistoiminnan kautta. Se on tärkeä elementti. Että voidaan tarjota asukkaille erilaista osaamista. Täällä on hirveän taitavaa väkeä töissä, jotka osaa kaikenlaista.

Tutkimustuloksena totean, että työvoimapoliittisessa toimenpiteessä asukastalotoimintaan toimintaan osallistuneen ihmisen toimintaan osallistumisesta ovat hyötynet sekä työvoimapoliittisessa toimenpiteessä toiminut ihminen itse, että asukastalo ja asukastalon toiminnan kohteena oleva asuinalue asukkaineen. Kumppanuuteen pohjautuvassa dialogisessa toiminnassa voidaan huomioida molempien osapuolten tarpeet ja tavoitteet. Näin toiminta voidaan rakentaa hyödyttämään sekä osallistujaa että asukastaloa ja asuinalueetta. Alla olevassa taulukossa on (Taulukko 3) tutkimustulos työvoimapoliittisessa toimenpiteessä asukastalotoimintaan toimintaan osallistuneen ihmisen toimintaan

osallistumisesta hänen itsensä sekä asukastalon ja asuinalueen näkökulmasta molemminpuoliseen hyötyyn perustuvana toimintana tiivistetyksi jäsennehtyä.

Taulukko 3. Molemminpuolinen hyöty

Osallistuja	Asukastalo ja asuinalue
Hyötyy toiminnasta oman osallisuuden ja toimijuuden vahvistumisen myötä.	Hyötyy toiminnasta osallistujien tuottaman asukastaloa ja asuinaluetta hyödyttävän toiminnan myötä.
Osalla syntynyt toimintaan osallistumisen kautta jatkopolku työelämään tai koulutukseen. Osalla jatkunut mahdollisuus osallistua asukastoiminta uuden työvoimapolitiittisen toimenpiteen tai vapaaehtoistyön kautta.	Työtehtävien suorittamisen kautta asukastalon toiminta on monipuolistunut ja sekä asuinalueen asukkailla että asuinalueelle on voitu tarjota erilaista yleishyödyllistä toimintaa liittyen eri-ikäisiin ja eri elämäntilanteessa oleviin asukkaisiin. Myönteisiä vaikutuksia eriarvoisuuden vähenemiseen, positiivisempaan asuinalueidentiteettiin, alueen viihtyisyyden paranemiseen ja yhteisöllisyyden vahvistumiseen.

8. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia asukastalotoimintaan osallistumisen edellytyksiä vahvistaa työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä asukastalojen toimintaan osallistuneiden kokemusta yhteisöihin, kuten asukastalon ja asuinalueen yhteisöön, ja yhteiskuntaan kuulumisesta. Tutkimuksella pyrittiin selvittämään asukastalotoimintaan osallistumisen edellytyksiä vahvistaa ihmisten täysivaltaista kansalaisuutta eli toimijuutta. Olen pyrkinyt tuomaan myös esille asukastalotoiminnassa käytössä olevia tapoja ja menetelmiä toimia työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä työskentelevien ihmisten kanssa.

Asukastalotoimintaan työvoimapolitiittisessa toimenpiteessä osallistuminen tuotti tutkimuksen perusteella vahvaa osallisuutta ja yhteisöihin kuulumista sekä tuotti eritasoista toimijuutta asukastalon toimijasta asuinalueen hyvinvointiin vaikuttavaan asukastoimijaan ja yhteiskunnalliseen toimijaan. Tutkimustuloksia tarkastellessani päättelin, että asukastalotoimintaan osallistumisen vaikutukset olivat todennäköisesti myönteisemmät tutkimukseen valittujen haastateltavien kohdalla kuin jos haastateltaviksi olisi valittu

henkilöitä, jotka olisivat olleet osallistuneet toimintaan lyhyemmän aikaa. Asukastoimijaksi kasvamiseen tarvitaan aikaa. Yksi yksittäinen työvoimapolitiittinen toimenpide, joka kestää puoli vuotta tai lyhyemmän aikaa, ei riitä. Osallisuus ja yhteisöihin, etenkin asukastalon mutta mahdollisesti myös asuinalueen yhteisöön, kuulumisen kokemus voivat kuitenkin vahvistua työvoimapolitiittisessa toimenpiteessä asukastalolla toimivalla jo lyhyemmässä ajassa.

Haastateltujen kohdalla asukastalotoiminta oli vaikutuksiltaan näin myönteistä varmasti myös sen takia, että haastateltavat olivat itse päättäneet hakeutua asukastalotoimintaan. Työttömien aktivointiin liittyy työttömien motivoiminen työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin tai kuntouttavaan työtoimintaan. Lähteä mukaan mihin tahansa toimintaan, ei ole työttömän kannalta välttämättä tuloksellista. Ihminen pärjää ja menestyy tehtävissä, mitä hän haluaa tehdä. Oma tahtoa osallistua asukastalotoimintaan määrittyy keskeiseksi tekijäksi toiminnan vaikuttavuuden kannalta. Myös Kotiranta (2008, 91, 113) on sillä kannalla, että aktivointia ei voida pitää onnistuneena, mikäli ihminen vain menee sinne minne käsketään. Kotiranta päätteli aktivoitumisen perustuvan omaehtoisuuteen ja ihmisestä itsestään lähtevään aktiivisuuteen. Tutkimuksen työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin asukastalolla osallistuneet haastatellut ovat toimineet ihmisinä ja työttöminä ”aidosti” aktiivisesti eikä pelkästään työvoimapolitiittisesti aktivoituna.

Asukastalot matalan kynnyksen toiminnan toteuttajina mahdollistavat osallistumisen ja osallisuuden myös niiden kohdalla, joilla on voimavaroja vähemmän. Rehtilän (2009, 136) mukaan asukastalojen tärkein merkitys asukkaiden hyvinvoinnille on niiden tarjoama tuki huono-osaisten kansalaisten vaikeissa ja vähäiset valinnan mahdollisuudet tarjoavissa elämäntilanteissa. Tämän tutkimuksen haastatellut ovat olleet kohtaamassa ja auttamassa niitä, joiden voimavarat ovat olleet vähäisemmät, samalla kun he ovat saaneet vahvistaa myös itseään. Osallistuminen asukastalotoiminnassa toteutuu tavalla, jossa hyvän tekeminen kanssaihmisille koetaan tärkeäksi. Asukastalojen yhteisöllisyys ja yhteisen hyvän vuoksi työskentely luovat tutkimuksen perusteella hyvän kierrettä.

Tutkimuksen haastateltujen kokemukset voimaantumisesta asukastalotoiminnassa olivat vahvoja. Sitä kautta heidän oli luontevaa luoda välittävää, voimaannuttavaa ja innostavaa ilmapiiriä asukastalolle ja asuinalueelle. Sternberg (2012, 122) näkee voimaannuttamisen kannalta merkityksellisempänä tekijänä ihmisarvoisen kohtelun. Kotiranta (2008, 99) näkee aktiivisuuden sekä hyvänä että pahana. Silloin kun sitä toteutetaan ihmisarvoa kunnioittaen, voi se Kotirannan mukaan olla työttömälle hyväksi. Tutkimuksen perusteella työttömien aktiivisuutta toteutetaan asukastaloilla aktivoitavan ihmisen ihmisarvoa ja persoonaa kunnioittaen. Kotiranta (2008, 99) on todennut aktiivisuuden Suomessa olevan vaikeaa, sillä siihen ei ole löydetty sopivia menetelmiä. Kotirannan mielestä toimivia menetelmällisiä ratkaisuja aktiivisuuteen voisi löytyä voimaannuttamisesta ja sosiaalipedagogiikasta. Tutkimuksen perusteella asukastaloilla on vahvaa voimaannuttamiseen ja valtaistamiseen sekä sosiaalipedagogiikkaan liittyvää osaamista.

Tutkimuksen perusteella asukastalotoiminnan kumppanuuteen, dialogiin sekä yhteisöllisyyteen perustuvat työtavat toimivat työttömän kannalta voimaannuttavammin ja osallistavammin kuin yksilöasiakkuuteen pohjautuvat työttömille suunnatut työtavat. Työttömän on mahdollista kokea asukastalotoiminnassa kokonaisvaltainen toimijuutensa vahvistuminen. Vaikka hän ei työllistyisikään, on hän joka tapauksessa löytänyt oman asuinalueensa asukastalon ja verkostoitunut asuinalueellaan. Työvoimapolitiittisen toimenpiteen jälkeenkin hänellä on paikka missä käydä, toimintaa johon voi osallistua ja yhteisö johon kuulua.

Työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä asukastalon toimintaan osallistuvien ihmisten toimiminen asukastalon tehtävissä on asukastalolle voimavara ja mahdollisuus. Hankalammaksi asian tekee se, että työvoimapolitiittiset toimenpiteet kestävät vain rajatun määrän kuukausia. Toivonen (2008, 63) totesi, että kansalaistalo Mansikkapaikkaa Tampereella kuormitti jatkuva työntekijöiden rekrytointi ja perehdyttäminen, sillä työvoimapolitiittisessä toimenpiteessä sai olla vain puoli vuotta tai vuoden kerrallaan. Kaitila (2004) ja Sternberg (2012, 126) ovat todenneet asukastalotoiminnasta samoin. Työvoimapolitiittisessä toimenpiteessä toimivan ihmisen opittua työtehtävänsä ja päästyä mukaan talon ja asuinalueen yhteisöön, alkaa työvoimapolitiittinen toimenpide usein jo loppua. Seuraavan kerran hän voi päästä asukastalolle työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin

vasta TE-toimiston sääntöjen määrittelemän tauon jälkeen. Vaikka asukastaloilla toimii ihmisiä, jotka ovat työstään innostuneita, siihen sitoutuneita ja sen osaavia, mutta he eivät saa olla siellä kerrallaan puolta vuotta kauempaa. Kalelan (2013) mukaan perustulo osoittaisi luottamusta ja voisi kannustaa ihmisiä aloitteellisuuteen ja yhteiskunnalliseen toimimiseen. Yleishyödylliseen toimintaan osallistuvien kohdalla voisi mielestäni tehdä toimeentulosta kansalaispalkkaan tai perustuloon perustuvan ratkaisun ja antaa heidän osallistua asukastalon toimintaan yhtäjaksoisesti nykyistä pidempään. Aktiivisen kansalaisen soisi saada olla aktiivinen.

Toivosen (2008, 92) mukaan kansalaistalo Mansikkapaikkaa kuormitti jatkuva raportointi ja avustusten hakeminen sekä siihen liittyvät toimenpiteet. Talossa ei voitu tehdä pitkäjänteistä työtä, kun työpaikka ja toiminta olivat katkolla joka vuosi. Matthies (2008, 71-73) viittaa sumeaan sektoriin, jota joudutaan pyörittämään monen lähteen rahoituksella, vapaaehtoisvoimin ja määräaikaisten projekteina. Ammattilaisten aika kuluu suurelta osin projektirahoituksen hankintaan ja raportointiin. Käpylän Klubin toiminta on joka vuosi katkolla ja riippuvainen rahoituksesta, jota pitää hakea eri lähteistä. Kumppanuustalo Hanna ja Pihlajanmäen lähiöasema kuuluvat Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteidenviraston alaiseen alueen yksikköön. Alueen yksikkö on selvitystilassa, eikä sen jatkosta ole vuonna 2014 täyttä varmuutta. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteidenlautakunta oli huhtikuussa 2013 vähentämässä asukastalotoiminnan tukia yli 100 000 eurolla. Asukkaiden vastustus sai poliitikot kuitenkin muuttamaan näkemystään. (Hannula. 2013.) Asukastalot joutuvat kamppailemaan olemassaolonsa puolesta. Mielestäni kuntalaisten perusoikeuksiin pitäisi kuulua se, että jokaisessa kaupunginosassa olisi asukkaiden kokoontumisen ja yhteisen toiminnan mahdollistava tila. Monissa Helsingin kaupunginosissa käydään loppumattoman tuntuista kansalaiskamppailua asuinalueen yhteisen toimintatilan säilyttämisen tai saamisen puolesta. Köydenvedon kohteena voi olla 100 neliön kiinteistön vuokra, joka asukkaiden käytössä palvelisi tuhansien asukkaiden etua ja hyötyä.

Tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että työttömyys yhteiskunnallisena ongelmana on nykyisillä keinoilla ja vallassa olevilla ajattelumalleilla sekä asenteilla liian vaikea ratkaistaviksi. Työvoimapolitiittiset toimenpiteet eivät tuota toivottua tulosta ja työpaikkojen

määrä ei kasva poliittisesta tahdosta huolimatta. Työttömät eivät ole vain työtä, vaan myös yhteiskunnallista osaa ja roolia, vailla olevia kansalaisia. Suomesta puuttuu ajattelu- ja toimintamalli, jolla pyrittäisiin vahvistamaan työttömien osallisuutta. Tutkimukseni perusteella myös työttömien osallisuuteen kannattaa panostaa. Työttömien osallisuutta vahvistavat toiminnot voivat johtaa myös työllistymiseen. Joka tapauksessa osallisuuden vahvistuminen tuo työttömän elämään arvokkuutta ja sisältöä. Työttömien osallisuutta voisi vahvistaa esimerkiksi kansalaistoimintaan osallistumiseen kannustamalla ja sen taloudellista kannustavuutta parantamalla. Sosiaalista työllistämistä ja sosiaalista yrittämistä tulisi myös kehittää. Suomalainen yhteiskunta on työn suhteen liian joko/tai yhteiskunta. Joko olet työssä tai olet työtön. Von Hertzen-Oos, Vaittinen, Ruoppila ja Virtanen (2010) ovat päätelleet, että välityömarkkinoiden sulkevista ja kontrolloivista elementeistä pitäisi edetä mahdollistaviin ja oma-aloitteisuuteen rohkaisevaan toimintaan. Näkemykseni mukaan kansalaistoiminta, vapaaehtoistyö, puolipäivätyö, satunnainen työ ja koulutus ovat kaikki hyviä vaihtoehtoja täystyöttömyydelle. Työttömiä tulisi rohkaista toimimaan ja löytämään tapoja itselleen sopivia tapoja olla aktiivinen.

Jatkotutkimuksessa voisi syventyä niihin työtapoihin, joita asukastaloilla käytetään. Työttömien osallisuuden vahvistamisen näkökulmasta asukastalotoiminta on edistyksestä ja vaikuttavaa toimintaa, jota voisi mallintaa ja levittää muihinkin osallisuutta vahvistamaan pyrkiviin hyvinvointipalveluihin. Työttömien aktivointityön kehittämisen kannalta asukastalojen toiminnassa voidaan todeta olevan hyviä ja toimivia työkäytäntöjä. Asukastalotoimintaa voisi tutkia työttömien aktivoinnin näkökulmasta. Asukastalotoiminta on hyvin kustannustehokasta toimiessaan yhdellä tai kahdella palkatulla työntekijällä. Asukastalotoimintaan panostaminen olisi todennäköisesti yhteiskunnan varoja säästävää. Asukastalon toimintaa voisi tutkia sen tuottamien taloudellisten vaikutusten kannalta.

Suomalaisen hyvinvointivaltion rakenteiden voidaan todeta olevan kansalaisten tarvitseman suojan ja tasapuolisen kaikkia koskevan hyvinvoinnin kannalta riittämättömiä. Hyvinvointivaltion olemassaolo perustuu kansalaisten kollektiiviseen tahtoon ylläpitää ja kehittää sitä. Sitä voisi kehittää sellaisten rakenteiden kautta, jotka mahdollistaisivat kansalaisten osallistumisen sen kehittämiseen yksilöinä, yhteisönsä jäsenenä ja yhteiskunnallisiin neuvotteluihin osallistuvina toimijoina. Hyvinvointivaltiota on

rakennettu enemmän aktiivisen valtion ja kunnan kuin aktiivisten kansalaisten varaan. Hyvinvointivaltion rinnalle tulisi rakentaa hyvinvointiyhteiskuntaa, jossa julkisen järjestelmän palveluita täydentäisivät kansalaisten muodostamat erilaiset verkot ja verkostot, joiden toiminnan edellytykset tulisi mahdollistaa valtion tai kunnan puolelta. Vahvaa valtiota ja kuntaa tarvitaan edelleen. Hvinden ja Johansson (2007) ovat nähneet tarpeen kehittää hyvinvointivaltiota osallistavampaan suuntaan. Aukastalotoiminnassa osallistumaan ja vaikuttamaan pääsevät myös ne, jotka muuten olisivat yhteiskunnan syrjällä vailla osallistumis- tai vaikutusmahdollisuuksia. Työttömänä olleet kansalaiset ovat nousseet aktiivisiksi toimijoiksi osallistuen aukastalon, asuinalueen ja yhteiskunnan kehittämiseen.

Uusliberalistiset voimat jyrkivät hyvinvointiyhteiskunnan rakenteita. Panostaessa aukastaloihin ja aukastoimintaan, panostetaan hyvinvointiyhteiskuntaan, jonka ylläpitoon ja uusintamiseen asukkaat pääsevät osallistumaan. Asukkaat voivat osallistua vapaaehtoistyöntekijöinä tai työvoimapoliittisissa toimenpiteissä toimijoina ja subjekteina paikallisyhteisönsä ja yhteiskunnan kehittämiseen. Aukastoiminnassa voidaan toteuttaa asioita, mitä asukkaat itse pitävät tärkeänä ja haluavat tehdä. Yhteiskunta ei välttämättä tee niitä mahdolliseksi heidän puolestaan. Aukkaita ja kansalaisia tarvitaan hyvinvoivan ja oikeudenmukaisen kaupungin sekä yhteiskunnan luomiseen.

LÄHTEET

Alasuutari, Pentti (2011) Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Arnkil, Robert, Spangar, Timo & Jokinen, Esa (2012) Selvitys heikossa työmarkkina-
asemassa olevien palveluista Pohjoismaissa sekä Alankomaissa, Iso-Britanniassa, Saksassa
ja Ranskassa. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Bauman Zygmunt (2001) Community. Seeking safety in an insecure world. Malden:
Blackwell Publishers Inc.

Caddies (Creating Attractive, Developed and Dynamic Societies together with Inhabitans)-
projekti (2011) Helsingin kaupunginosayhdistykset ry Helka, Hyrebostäder I Norrköping
AB & Riian kaupungin asunto- ja ympäristötoimi. Ohjekirja. 10 tarinaa paikallisyhteisöjen
kehittämisestä.

Eskelinen, Teppo, Gellin, Maija, Gretschel, Anu, Junttila-Vitikka, Pirjo, Kiilakoski, Tomi,
Kivijärvi, Antti, Koskinen, Sanna, Laine, Sofia, Lindblom, Pia, Nivala, Elina & Sutinen,
Riitta (2012) Artikkelit lapset ja nuoret kansalaisosaajina teoksessa Gretschel, Anu &
Kiilakoski, Tomi (toim.) Demokratia oppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa.
Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto.

Eräsaari Leena (2011) Artikkelit. Sosiaalityö ja New Public Management. Talentia-lehti.
Sosiaalityön tutkimuksen seura. s 11-16.

Eskola Jari (2010) Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi
vaihe vaiheelta teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II näkökulmia aloittelevalle
tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-
kustannus.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere:
Vastapaino.

Esping-Anderssen Gøsta (1999) Social Foundations of Postindustrial Economies Oxford:
Oxford University Press.

Filander, Karin & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta (toim.) (2012) Yhteisöllisyys liikkeessä.
Jyväskylä: Kansanvalistusseura.

Freire, Paolo (2005) Sorrettujen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Harju, Aaro (2010) Puheenvuoro kansalaisyhteiskunnan tulevaisuudesta. Helsinki:
Sivistysliitto Kansalaisfoorumi.

Heikkola, Tuomo (2013) Helsingin asukastalojen rahoitus on vähenemässä. Helsingin
Sanomat. 24.3. 2013. A 1.

- Hertzen-Oosi von, Nina, Vaittinen, Elina, Ruoppila, Sampo & Virtanen, Petri (2010) Kolmannen sektorin työ- ja elinkeinohallinnolle tuottamien palveluiden ja järjestettyjen työtilaisuuksien vaikutukset. Helsinki: Työ ja elinkeinoministeriö. Työ ja yrittäjyys 13/2010.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2010) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2004) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi
- Hvinden, Björn & Johansson, Håkan (2007) Artikkelikö Opening citizenship: why do we need a new understanding of a social citizenship teoksessa Hvinden, Björn & Johansson, Håkan (toim.). Citizenship in nordic welfare states. Dynamic of choice, duties and participation in a changing Europe. London: Routledge.
- Hvinden, Björn & Johansson, Håkan (2007) Artikkelikö What do we mean by active citizenship teoksessa Hvinden, Björn & Johansson, Håkan (toim.). Citizenship in nordic welfare states. Dynamic of choice, duties and participation in a changing Europe. London: Routledge.
- Hämäläinen, Kari & Tuomala Juha (2006) Työvoimapolitiittisten toimenpiteiden arviointi. Helsinki: Työministeriö.
- Hämäläinen, Kari, Tuomala, Juha & Ylikännö, Minna (2008) Työmarkkinatuen aktivoiminnin vaikutukset. Helsinki: Työministeriö. Työ ja Yrittäjyys 7/2009.
- Hänninen, Sakari (2001) Artikkelikö Pohjoismaisen hyvinvointivaltion poliittinen eetos lehdessä Tiede ja Edistys 1/2001. s. 19-33. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Iivonen, Jyrki (2013) Työllisyys heikkeni lähes kriisilukemiin. Helsingin Sanomat. 27.3.2013. B 12.
- Jokinen, Kimmo (2008) Artikkelikö Miten laadullinen tutkimus vakuuttaa? teoksessa Lempiäinen, Kirsti, Löytty Olli & Kinnunen, Merja (toim.) Tutkijan kirja. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo (2006) Suomalainen yhteiskunta. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Juhila, Kirsi (2008) Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.). Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen Raija, (2006.) Kuka vastaa? Hyvinvointivaltio rajat ja julkinen vastuu. Helsinki: Stakes
- Kaitila, Esa (2004) Ovi auki paikallisyhteisöön: Tapaustutkimus asukastalojen toiminnan edellytyksistä – toiminnanohjaajan näkökulma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kalela, Jorma (2013) Ihmisten toimeliaisuus lisääntyisi perustulon avulla. Helsingin Sanomat. 25.3.2013. A 5.

Hannula, Tommi (2013) Asukastalot saivat rahansa. Jo toistamiseen asukkaiden vastarinta sai poliitikot kääntämään kelkkansa. Helsingin Sanomat. 10.4.2013. A 17.

Karjalainen, Pekka, Karisto, Antti & Seppänen, Marjaana (2002) Artikkelit Lähiöt, kaupunkisosaaliyö ja projektitoiminta teoksessa Juhila, Kirsi, Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene Marginaalit ja sosiaaliyö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Karvinen-Niinikoski, Synnöve (2005) artikkeli Sosiaaliyön opetus, tutkimus ja kehittävä asiantuntijuus teoksessa Satka, Mirjam, Karvinen-Niinikoski, Synnöve, Nylund Marianne & Hoikka, Susanna teoksessa Sosiaaliyön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia-kustannus.

Kiilakoski, Tomi, Gretscher, Anu & Nivala, Elina (2012) Artikkelit osallisuus, kansalaisuus ja hyvinvointi teoksessa Gretscher, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) Demokratia oppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto.

Kivipelto, Minna (2004) Janus vol.12. Artikkelit. Sosiaaliyön ammattilaisten yhteiskunnalliset orientaatiot ja työn kehittämisen haasteet. Turku: Sosiaalipoliittinen yhdistys.

Kiviniemi, Kari (2007) Laadullinen tutkimusprosessina teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Korkiamäki, Riikka, Nylund, Marianne, Raitakari, Suvi & Roivainen, Irene (2008) Yhteisösosiaaliyötä kansalaisyhteiskunnan ja asiakastyön rajapinnassa teoksessa Roivainen, Irene, Nylund, Marianne, Korkiamäki, Riitta & Raitakari, Suvi (toim.) Yhteisöt ja sosiaaliyö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla Jyväskylä: PS-kustannus.

Koskinen, Simo (2003) Artikkelit Suomalaisen yhteisösosiaaliyön kehitys ja nykysuuntaukset teoksessa Merja Laitinen ja Anneli Pohjola (toim.) Sosiaaliset ja vaihtuvat vastuut. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kotiranta, Tuija (2008) Aktivoimisen paradoksit. Väitöskirja. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto.

Kortteinen, Matti (1982) Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta. Helsinki: Otava.

Krippendorff, Klaus (2013) Content Analysis An Introduction to Its Methodology. London: SAGE Publications Ltd.

Kurki, Leena (2000) Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino.

Laine, Timo (2007) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lundy, Colleen (2004) Social work and social justice. A Structural Approach to Practise. Peterborough: Broadview press.

Matthies, Aila-Leena (2008) Kansalaisosallistuminen ja yhteisöllisyys eurooppalaisen hyvinvointipolitiikan murroksessa teoksessa Roivainen, Irene, Nylund, Marianne, Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla Jyväskylä: PS-kustannus.

Matthies, Aila-Leena (2005) Vapaaehtoistoiminnan suhde aktivoivaan työllisyyspolitiikkaan teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.

Matthies, Aila-Leena (2003) Asukastoiminta sosiaalisena pääomana –käsitteen operationalisointia ja kritiikkiä tapaustutkimuksen pohjalta teoksessa Hänninen, Sakari, Kangas, Anna & Siisiäinen, Martti (toim.) Mitä yhdistykset välittävät. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Metteri, Anna (2012) Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö. Tampere: Tampereen yliopisto.

Mäkinen, Maarit (2009) Digitaalinen voimistaminen paikallisten yhteisöjen kehittämisessä. Tampere: Tampereen yliopisto.

Nylund, Marianne (2005) Osallisuus ja osallistuminen kansalaistoiminnassa teoksessa Timo Kopomaa ja Tero Mertti. (toim.) Kaupunkisosiaalityötä paikantamassa. Helsinki: Yliopistokustannus.

Payne, Malcolm (2005) Modern social work theory. Third edition. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Pitkänen, Sari, Lampinen, Pauliina, Klem, Simo, Huotari, Kari & Partanen-Salosto, Leila (2012) Ei ylhäältä annettuna, vaan yhdessä tavoitteellisesti toimien – ESR-välityömarkkinoiden toimintamallien siirrettävyyttä koskeva tutkimus. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Työ ja yrittäjyys 17/2012.

Puurunen, Pia & Röpelin, Anna-Maija (2004) Artikkelissa Kohtaamisia lähiötyössä – Jane Addamsin settlementityö 1800-1900-lukujen taitteessa ja vanhemmuuden tukeminen nykypäivän lähiöprojektissa teoksessa Puurunen, Pia, Röpelin, Anna-Maija (toim.) Arvot, aatteet ja auttamisen arki. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Raunio, Kyösti (2004) Olenainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Ranne, Kaarina (2002) Sosiaalipedagogiikan ydintä etsimässä. Sosiaalipedagogiikka suomalaisten ja ruotsalaisten asiantuntijahaastattelujen ja dokumenttien valossa. Turku: Turun yliopisto.

Rehtilä, Inkeri (2009) *Inhimillinen toiminta asukkaiden tiloissa*. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.

Roivainen, Irene (2008) *Onko yhdyskuntatyö katoamassa suomalaisesta sosiaalityöstä* teoksessa Roivainen, Irene, Nylund, Marianne, Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.) *Yhteisöt ja sosiaalityö*. Kansalaisen vai asiakkaan asialla Jyväskylä: PS-kustannus.

Roivainen, Irene (2002) *Artikkeli Marginaalisuus ja sosiaalityö yhteisöissä*. Yhteisöllinen ajattelu ja sosiaalityö teoksessa Juhila, Kirsi, Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.) *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Räsänen, Juhani (2006) *Voimaantumisen mahdollisuudet ja ratkaisut*. Lahti: Julkisiviestintä Oy. Suomen Työvalmennusakatemia.

Saastamoinen, Mikko (2012) *Artikkeli Aikalaiskeskusteluja yhteisöllisyydestä* teoksessa Filander, Karin & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta (toim.) *Yhteisöllisyys liikkeessä*. Jyväskylä: Kansanvalistusseura.

Siitonen, Juha (1999) *Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua*. Oulu: Oulun yliopisto.

Staffans, Aija (2004) *Vaikuttavat asiakkaat. Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteena*. Espoo: Tekninen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus.

Sternberg, Brita Synnöve (2011) *Mahdollistava yhteisöllisyys. Sukellus settlementtityöhön*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Takkinen, Heikki (2012) *Käpylän yhdyskuntaklubi ry:n Toimintasuunnitelma vuodelle 2012*. Helsinki.

Terävä, Eeva, Virtanen, Petri, Uusikylä, Petri & Köppä, Lasse (2011) *Vaikeasti työllistyvien tilannetta ja palveluita selvittävä tutkimus*. Helsinki: Työ ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 23/2011.

Toikko, Timo (2002) *Artikkeli Marginaalit ja sosiokulttuurisen työn mahdollisuudet* teoksessa teoksessa Juhila, Kirsi, Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Toivonen, Mari (2008) *Kansalaistalo Mansikkapaikka. Tapaustutkimus yhdyskuntatyöstä*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turunen, Päivi (2008) *Muuttuva yhdyskuntatyö osana Pohjoismaiden sosiaalityötä* teoksessa Roivainen, Irene, Nylund, Marianne, Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.) *Yhteisöt ja sosiaalityö*. Kansalaisen vai asiakkaan asialla Jyväskylä: PS-kustannus.

Turunen, Päivi (2004) Samhällsarbete i Norden. Diskurser och praktiker i omvandning. Växjö: Växjö University Press.

Vesterinen, Marjatta & Miettinen, Sirkku (2012) Kumppanuustalo Hannan toimintamalli 2012. Työpaperi. Helsinki.

Vinnurva, Jukka (2008) Yhteisöllisen ja rakenteellisen sosiaalityön kokemuksia Hervannassa teoksessa Roivainen, Irene, Nylund, Marianne, Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla Jyväskylä: PS-kustannus.

Väisänen, Veikko, Immonen, Tuula ja Ojaksela, Anu (2011) Setlementtityön juurilla nykyajassa. Kuvaus Itä-Pasilan asukastalon ensimmäisistä vuosista 2008-2010. Helsinki: Kalliolan setlementti.

Wilska-Seemer, Kati (2005) Voimaantumisen vammaisten naisten ryhmässä. teoksessa teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.

Haastattelut:

Cardoso, Julia (2012) Haastattelu 18.10.2012. Centro Comunitario de Alto Loba. Lissabon.

Väisänen, Veikko (2013) Haastattelu 12.2.2013. Pasilan asukastalo. Helsinki.

Sähköpostit:

Heino-Mouhu, Sini. Re: Tilastoja ja pari muuta kysymystä. Vastaanottaja Ismo Lindroos. Lähetetty: 11.2.2013. Yksityinen sähköpostiviesti. Viitattu 21.2.2013 ja 16.3.2013.

Takkinen, Heikki. Re: Tilastoja ja pari muuta kysymystä. Vastaanottaja Ismo Lindroos. Lähetetty 4.1.2013. Yksityinen sähköpostiviesti. Viitattu 21.2.2013.

Vesterinen, Marjatta (2013a) Kumppanuustalo Hannan työllistämiskoonti. Vastaanottaja Ismo Lindroos. Lähetetty: 22.1.2013. Yksityinen sähköpostiviesti. Viitattu 21.2.2013.

Vesterinen, Marjatta (2013b) Lyhyt tausta kumppanuustalo Hannasta. Vastaanottaja Ismo Lindroos. Lähetetty: 29.1.2013. Yksityinen sähköpostiviesti. Viitattu 16.3.2013.

Internet:

European commission. Employment, social affairs & inclusion. Active inclusion. 2013. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1059&langId=en> Viitattu 8.5.2013

Harju, Aaro (2004) Artikkel. Osallisuus. www.kansalaisyhteiskunta.fi Viitattu 30.1.2013.

Harju, Aaro (2005) Artikkel. Aktiivisen kansalaisuuden sisältömäärittely www.kansalaisyhteiskunta.fi Viitattu 16.2.2013.

Sipilä, Jorma (2009) Juhlaesitelmä. Pdf-materiaali. Universalismi ahtaalla: Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan uudet kasvot.

<http://www.sosiaalipoliittinenyhdistys.fi/jormasipila.pdf> Viitattu 29.1.2013.

TEM-a, -2013. Työ- ja elinkeinoministeriö. Tiedote. Työ. Työttömyys kasvoi vuodentakaisesta. 26.3.2013. http://www.tem.fi/?89506_m=109911&s=2467 Viitattu 28.3.2013.

TEM-b, -2013. Työ- ja elinkeinoministeriö. Työvoimapolitiittiset toimenpiteet. 20.2.2013. <https://www.tem.fi/?s=2623> Viitattu 21.2.2013.

TEM-c, -2012. Työ- ja elinkeinoministeriö. Tiedote. Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut uudistuvat vuoden vaihteessa. 27.12.2012. http://www.tem.fi/index.phtml?89506_m=109101&s=2467 Viitattu 21.2.2013.

TEM-d, -2011. Työ- ja elinkeinoministeriö. Välityömarkkinat. 6.6.2011. <http://www.tem.fi/valityomarkkinat>. Viitattu 21.2.2013.

LIITE 1

HAASTATTELURUNKO: TYÖVOIMAPOLIITTISEEN TOIMENPITEESEEN OSALLISTUNUT

PVM _____ ALKOI _____ LOPPUI _____ HAAS TAVA _____

HAASTATTELUN ALOITUS

- Esittely
- Luottamuksellisuus

TAUSTATIETOJA

- Minkäläinen ja minkäpitäinen työsuhde sinulla on asukastalolla?
- Oletko työskennellyt täällä aikaisemmin ja minkäläisissä tehtävissä?
- Onko sinulla ammatillista koulutusta?
- Minkäläistä työkokemusta sinulla on muualta kuin täältä?

TYÖNKUVA JA TEHTÄVÄT

- Tehtäväsi asukastalolla, asuinalueella
- Päivittäiset tehtävät asukastalolla, asuinalueella

KOKEMUKSET

- Millaisena olet kokenut työsi asukastalolla?
- Miten olet hyötynyt siitä?
- Entä jos vertaat aikaan jolloin aikaan jolloin olit työtön?

AKTIIVINEN KANSALAISUUS

- Miten koet asemasi asukastalolla?
- Miten koet asemasi asuinalueella näitä tehtäviä tehdessäsi?
- Miten koet asemasi kansalaisena yhteiskunnassa näitä tehtäviä tehdessäsi?

YHTEISÖLLISYYS

- Koetko kuuluvasi asukastalon yhteisöön kun työskentelet täällä?
- Koetko kuuluvasi asuinalueen yhteisöön kun työskentelet täällä?
- Koetko kuuluvasi muihin yhteisöihin kun työskentelet täällä?
- Koetko kuuluvasi yhteiskuntaan?

NYKYTILANNE

- Mitä teet nykyään?

LIITE 2

HAASTATTELURUNKO: TOIMINNAN OHJAAJA

PVM

_____ **ALKOI** _____ **LOPPUI** _____ **HAASTATELTAVA** _____

HAASTATTELUN ALOITUS

- Esittely
- Luottamuksellisuus

TYÖNKUVA

- Tehtävät asukastalolla, asuinalueella

KOKEMUKSET TUTKIMUKSEEN OSALLISTUNEIDEN OSALLISTUMISESTA ASUKASTALON/KAUPUNGIN OSAN TOIMINTAAN

- Millaisena koet haastatteluihin osallistuneiden henkilöiden merkityksen toiminnassanne?

AKTIIVINEN KANSALAIKUUS

- Miten näet haastatteluihin osallistuneiden henkilöiden paikan asukastalon toiminnassa?
- Miten näet haastatteluihin osallistuneiden henkilöiden paikan asuinalueen toiminnassa?
- Miten näet haastatteluihin osallistuneiden henkilöiden aseman yhteiskunnassa ?

YHTEISÖLLISYYS

- Näetkö haastatteluihin osallistuneiden henkilöiden kuuluvan/kuuluneen asuinalueen yhteisöön/yhteisöihin täällä työskennellessään?
- Näetkö osallistuneiden henkilöiden kuuluvan/kuuluneen kuuluvan yhteiskuntaan?

NYKYTILANNE

- Mitä haastatteluihin osallistuneet talollanne työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä olleet ihmiset tekevät nykyään?

LIITE 3

SUOSTUMUS HAASTATTELUUN JA HAASTATTELUTIETOJEN KÄYTTÖÖN TUTKIMUSTA VARTEN

Annan suostumukseni haastatteluun ja nauhoitettujen haastattelutietojen käyttöön tutkimusta varten, joka käsittelee työttöminä aiemmin olleiden toimintaa asukastaloilla.

Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita Helsingin eri kaupunginosissa sijaitsevien asukastalojen toimintaan työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä osallistuneiden ihmisten ajatuksista ja kokemuksista.

Tutkijana ja haastattelijana toimii Ismo Lindroos, joka valmistaa tämän Pro Gradu tutkielman yhteiskuntatieteiden maisterin tutkintoa varten. Hän suorittaa opintojaan Jyväskylän yliopistoon kuuluvassa Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksessa. Tutkimuslupa on haettu Helsingin kaupungin sosiaalivirastolta ja Käpylän yhdyskuntaklubilta. Tutkimuksen on tarkoitus valmistua vuoden 2013 aikana.

Tietojen käsittelyssä ei tule esille haastateltavan henkilöllisyys tai muita tunnistettavia tietoja. Haastatteluja ei luovuteta ulkopuolisten käyttöön. Haastateltavien kommentteja on lupa käyttää aineistojen esittelyssä ja haastattelutekstien analyysissä.

Helsingissä _____

Päiväys

Osallistujan allekirjoitus

